

Cruydt Hoeck

WILDEBLOEMENZADEN

Handleiding & catalogus 2022

*Samen zetten we
de wereld in bloei!*

Biodiversiteitsherstel werkt! Steeds weer zien we dat als we planten terugbrengen, dieren dan vanzelf volgen. Het is opwindend, inspirerend en motiverend om zo steeds meer bij te dragen aan biodiversiteitsherstel.

Tegelijk kunnen we niet zomaar alles overal zaaien en planten. De juiste planten op de juiste plaats, met daaraan gekoppeld het juiste beheer. Dit is essentieel voor ecologisch herstel, in plaats van onbedoelde schade aan te brengen aan onze natuurlijke populaties. Cruydt-Hoeck wil niet alleen zaden en planten leveren, we willen u juist ook helpen succesvolle bloeiende bloemenweides te creëren en in stand te houden. Daarover gaat deze handleiding en catalogus; boordevol informatie en inspiratie.

Tuinen, parken en openbaar groen zijn bij uitstek geschikt om bij te dragen aan biodiversiteitsherstel.

Belangrijk uitgangspunt bij biodiversiteitsherstel is om vooral naar het geheel te kijken en te werken aan een divers landschap waarin bosjes, bomen, bloemenweides, water, heggen, natuur en voedselproductie integraal zijn verweven. Alles hangt samen met elkaar.

Onze inheemse zaden en planten zijn vooral bedoeld voor bewoond gebied waar veel van de oorspronkelijke plantensoorten al lang zijn verdwenen. Tuinen, parken en openbaar groen zijn bij uitstek geschikt om bij te dragen aan biodiversiteitsherstel, klimaatadaptatie en niet te vergeten ons eigen welzijn. In de afgelopen twee jaar hebben we een zeer sterke ervaring van interesse in planten en tuinen gezien en bleken parken in onze steden erg waardevol voor onze gezondheid en geluksgevoel.

In tuinen kunnen we veel wilde planten goed combineren met diverse tuinplanten binnen een goed ontwerp. Een mooi voorbeeld hiervan is de aanleg van de inzending van Vakgroep Wilde Weelde op de Floriade Expo 2022 in Almere. Op deze en andere plekken zult u de zaden en planten van Cruydt-Hoeck tegen komen.

Help mee met het herstel van de biodiversiteit in Nederland!

Biodiversiteitsherstel werkt!

Twee belangrijke pijlers waar wij bij Cruydt-Hoeck aan werken zijn 'Kennis & Zaad' welke beide essentieel zijn voor biodiversiteitsherstel. Enerzijds zijn we een kwekerij en leverancier van zaden en planten en anderzijds ontwikkelen we ons steeds meer als kennisinstituut. Na een onderbreking van bijna twee jaar zitten we vol met plannen om weer aan de slag te gaan met het organiseren van cursussen, rondleidingen, workshops en open dagen.

Om onze doelen te bereiken zijn veel investeringen nodig. Wij zijn dan ook heel enthousiast over ons 'obligatieproject'

waarbij iedereen die wil werken aan biodiversiteitsherstel, kan bijdragen door een investering te doen in Cruydt-Hoeck. Op deze manier kunnen we samen de wereld nog meer in bloei zetten en de biodiversiteit in Nederland en Vlaanderen herstellen.

Dank voor jullie vertrouwen!

*Jojanneke Bijkerk, Jasper Helmantel
en het Cruydt-Hoeck Team
Januari 2022*

Volg ons op:

Inhoud

■ Voorwoord	2
■ Cruydt-Hoeck.....	4
Visie.....	4
Verkoop van zaden en mengsels.....	5
Kwekerij van wildeplantenzaden.....	6
Kwekerij van wilde planten.....	10
Bijdrage aan de biodiversiteit	14
Kwaliteit van onze inheemse zaden	16
Bloemenweidecursus.....	26
Lespakket basisonderwijs.....	27
■ Inspiratie	28
■ Toepassingsmogelijkheden	44
■ Aan de slag met Bloemenweides.....	46
■ Tips	49
■ Veel gestelde vragen	52
■ Aanleg en beheer Bloemenweides	54
■ Mengselwijzer.....	72
■ Bloemenweidemengsels	74
■ Losse Soorten	94
■ Zaai-instructies.....	106
■ Index Nederlandse namen.....	108
■ Begrippenlijst	112
■ Praktische informatie	114
■ Contactpersonen.....	118

Het liefst zou Cruydt-Hoeck niet zaaien!

Een vreemde uitspraak voor een zadenkwekerij, maar tegelijkertijd volkomen logisch. Cruydt-Hoeck teelt inheemse zaden om bij te dragen aan natuurherstel en het verhogen van de lokale biodiversiteit. Wanneer het echter mogelijk is adviseren wij om gebruik te maken van de inheemse 'zadenbank' in de bodem (vaak 'oude' en weinig verstoorte grond). Deze plantenzaden sluiten het beste aan bij de grondsoort, het lokale klimaat en flora en fauna ter plaatse. Door toepassing van het juiste beheer kan deze inheemse en lokale vegetatie zich weer spontaan ontwikkelen. Mocht de zaadbank reeds verdwenen zijn, dan kunnen onze regionale zaden toch helpen de biodiversiteit op die plek te verhogen.

Zaai bloemenmengsels van lokale herkomst

Al met al is het eigenlijk geen goed idee om lukraak niet-passende bloemenmengsels in te zaaien, zeker niet in het buitengebied. Het leidt tot floraversing en kan de aanwezige inheemse vegetatie verzwakken. Tegelijkertijd is zaaien vaak de enige mogelijkheid om een aanzet te geven voor natuurherstel. Dan is het eenvoudigweg belangrijk om je zaaimengsel zorgvuldig te kiezen of om een mengsel op maat te laten maken door Cruydt-Hoeck. Deze zaadmengsels sluiten goed aan bij de streekgebonden vegetatie en de ecologische situatie ter plekke. Zaai niet in natuurgebieden.

Zet de wereld in bloei en draag bij!

Cruydt-Hoeck gelooft in betekenisvol ondernemen waarbij we op duurzame wijze ons ondernemerschap inzetten voor het welzijn van mens, dier en plant. Het is daarom onze missie om bij te dragen aan biodiversiteitsherstel in Nederland en Vlaanderen door u te ondersteunen bij het creëren van bloemrijke inheemse vegetaties. Door uw leefomgeving actief in te richten met wilde planten creëert u een natuurlijke leefomgeving en daarmee betere leefomstandigheden voor wilde bijen, vlinders en vogels.

Als kweker en leverancier van inheemse zaden en planten werken wij aan het beschikbaar maken van ecologisch verantwoord kwaliteitszaden en –planten van regionale herkomst. In samenwerking met Stichting Het Levend Archief en verschillende terreinbeherende organisaties verzamelen wij wild uitgangsmateriaal uit natuurgebieden. Op onze kwekerijen (22 hectare) en in samenwerking met onze teeltpartners (ruim 20 hectare) vermeerderen wij deze zaden. Vanzelfsprekend telen wij op natuurvriendelijke wijze en met oog voor de vitaliteit van de bodem. Onze zaden en planten worden onder andere geleverd aan overheden, aannemers, hoveniersbedrijven en particulieren voor de aanleg van bloemenweides en ecologisch groen.

Onze zaden zijn bijzonder, vanwege de ecologische kwaliteit én omdat we zoveel mogelijk gebruik maken van uitgangsmateriaal van lokale herkomst. Lees hier meer over op pagina 16 & 17.

Door u te adviseren en te inspireren

Om met onze zaden en planten succesvol bloemrijke vegetaties te creëren is de juiste manier van aanleg en beheer zeer belangrijk. We hechten daarom waarde aan degelijk ecologisch en inspirerend advies naar onze klanten toe. Ook werken we nauw samen met partijen die zich inzetten voor biodiversiteitsherstel en delen we op vele manieren ons enthousiasme en onze kennis over wilde planten en biodiversiteitsherstel.

- We zaaien bewustwording, inspiratie, enthousiasme en motivatie.
- We verzamelen en vermeerderen wilde plantzaden en plantmateriaal uit Nederlandse natuur en maken deze grootschalig beschikbaar.
- We delen onze kennis en ervaring over biodiversiteit, wilde bloemen en bloemenweides.

Verkoop van zaden, bloemenmengsels en planten

Met de aankoop zaden en planten van Cruydt-Hoeck kiest u voor kwaliteit. Ontdek ons gevarieerde aanbod vanaf pagina 72 of bezoek onze webwinkel: www.cruydt hoeck.nl.

Via onze webwinkel kunt u onze producten makkelijk online bestellen. Uw bestelling wordt dan veelal dezelfde of de volgende dag verwerkt en verstuurd. Daarnaast vindt u op onze site inspirerende voorbeelden en nuttige informatie over aanleg en beheer.

Voor grote en complexe projecten of een offerteaanvraag denken we graag met u mee! Neemt u gerust contact met ons op via e-mail zaden@cruydt hoeck.nl of telefoon +31 (0)516 44 11 44.

Kijk op
cruydt hoeck.nl
voor meer informatie
en ons actuele
aanbod

Samen zetten we
de wereld in bloei!

Open dag

Cruydt-Hoeck organiseert jaarlijks een open dag in de maand juni. Tijdens deze dag kunt u een kijkje nemen op onze zadenkwekerij, plantenkwekerij en organiseren wij tal van leuke activiteiten. Pak deze kans, want normaal is onze kwekerij niet te bezoeken. Wij zijn dan druk bezig om de beste wilde plantenzaden en mooiste wilde planten te kweken.

Zaterdag 11 juni 2022

Tijd: 10:00 tot 17:00 uur

Vrij entree!

An aerial photograph of a farm. In the foreground, there are several long, covered greenhouses. To the left, there are rows of plants in a field. In the background, there are more greenhouses, a dirt road with several cars parked, and a large green field. The farm is surrounded by trees and a forest. A large orange circle is overlaid on the left side of the image, containing white text.

**Advies nodig?
Onze adviseurs
helpen u graag
op weg!**

Proces van zadenteelt

Cruydt-Hoeck kweekt wilde plantenzaden op natuurlijke wijze, zonder chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest. Wij werken aan 'herstellende, natuur-inclusieve landbouw'. Bij alle werkzaamheden integreren wij natuurlijke processen zoveel mogelijk. Zo verbeteren wij het bodemleven met natuurcompost, vaste mest, bladaarde en groenbemesters. Doordat we de plantensoorten op aparte plantbedden telen, kunnen we ze ook apart oogsten. We telen op onze kwekerij niet alleen zaden. Het is tegelijk ook onze proeftuin waar we veel leren en ervaring opdoen over de beste manier om wildeplantenzaden te kweken.

Tijdens de Teeltpartnerdag bespreken we samen nieuwe teelt- en oogsttechnieken

Teeltpartners

Het telen van al die zaden doen we niet alleen. Bij Cruydt-Hoeck hebben we circa 20 hectare zaden teelt en we betrekken zaden bij betrouwbare jarenlange leveranciers. Daarnaast werken we nauw samen met een steeds groter wordende groep teeltpartners die speciaal voor ons op nog zo'n 18 hectare zaden telen door heel Nederland. Deze teeltpartners kunnen onder onze regie op verschillende

grondsoorten door heel Nederland grootschalige teelten opzetten met het uitgangsmateriaal wat wij in het wild hebben verzameld en hebben vermeerderd op onze kwekerijen. Een heel spannende ontwikkeling, waardoor we de komende jaren flink kunnen opschalen in het beschikbaar maken van zaden van hoge ecologische kwaliteit.

Verzamelen uitgangsmateriaal

Voor onze teelten vormt uitgangsmateriaal van lokale herkomst de basis. Deze kleine hoeveelheid zaden verzamelen we uit goede natuurlijke populaties in samenspraak met terreinbeherende organisaties zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de Provinciale Landschappen.

Voorkweken

Een teelt begint met het opkweken van een deel van de verzamelde zaden op onze kwekerij. Het doel van deze kwekerijteelt is in eerste instantie om meer zaden te genereren, zodat we kunnen opschalen. Zaden worden voorgezaaid in zaaibakken en later uitgeplant in de volle grond. In dit stadium gebeuren veel handelingen nog handmatig, zoals bijvoorbeeld ook het oogsten van de eerste lichting zaden.

Telen

Deze eerste lichting zaden vormt de aanzet voor de teelten op onze teeltvelden. Sommige soorten kunnen we rechtstreeks zaaien in de volle grond, maar de meeste soorten kiemen te langzaam. Daarom worden deze voorgekweekt en uitgeplant op lange bedden met behulp van een plantmachine. Op grotere schaal is machinegebruik natuurlijk efficiënter. Dit geldt niet alleen voor het planten zelf, maar ook voor het onkruidvrij houden en het oogsten van de zaden. Omdat het planten en zaaien GPS gestuurd plaatsvindt, kunnen we ook heel nauwkeurig schoffelen en oogsten en is er weinig

risico op onnodige schade aan de planten zelf. De teelten kunnen per soort sterk verschillen. Bij lagere soorten zoals Madeliefje, die makkelijker verdrongen worden door hogere onkruiden, moeten we ook handmatig wieden, terwijl hogere soorten zoals Moerasspirea bijna geen onderhoud nodig hebben. Ook met het oogsten van de zaden lopen de technieken sterk uiteen. Hiervoor heeft Cruydt-Hoeck diverse machines speciaal ontwikkeld.

Oogsten

De meeste wildeplantenzaden rijpen onregelmatig. Het meeste zaad zouden we kunnen oogsten door regelmatig handmatig te oogsten. Voor kleine teelten is dit haalbaar, maar voor grotere teelten gebruiken we hiervoor speciale machines. Bij de meeste soorten knippen we een groot deel van de plant (met zaden) machinaal af. Dit plantmateriaal laten we drogen en narijpen om het vervolgens te dorsen met de dorsmachine. Andere soorten kunnen we op het land maaien en direct dorsen met de combine. Weer andere soorten verspreiden zich door de wind met pluizjes zoals bij een paardenbloem. Deze en Gewone biggenkruid, Vertakte leeuwentand, of Gele morgenster oogsten we met onze zogenaamde pluizenzuiger, waarmee meerdere keren per week alleen de rijpe zaden worden opgezogen. Zo kunnen we deze natuurlijke manier van verspreiding gebruiken om de zaden te oogsten.

Drogen en dorsen

Na de oogst worden het gewas en de zaden ongeveer een week gedroogd voor de droogwand, waarbij lucht van onderaf in bakken door het gewas wordt geblazen. Zo kunnen de zaden langzaam gecontroleerd narijpen. Vervolgens wordt het gewas gedorst waarbij de zaden met de dorsmachine uit de zaaddozen gewreven worden.

Schonen

Met behulp van verschillende handzeven en zaadschoningsmachines worden de zaden gescheiden van kaf, stof, takjes en onkruidzaden. Bij het schonen van de zaden worden verschillende technieken gebruikt. Als er een verschil is tussen de zaden en het restmateriaal, dan kan het gescheiden worden. Denk aan verschil in formaat, vorm, soortelijk gewicht, gladde of stroeve oppervlakte. Hiervoor gebruiken we schudzeefmachines, windzeefmachines, doekenmachines en trieurs. Een nauwkeurig en specialistisch werkje, want wij willen u natuurlijk puur zaad leveren.

Bewaren

De geschoonde zaden worden opgeslagen in onze zaadkluizen, waar ze bij een stabiele temperatuur en stabiele luchtvochtigheid langdurig bewaard worden totdat ze hun weg vinden door heel Nederland en Vlaanderen om nieuwe bloemrijke vegetaties te vormen. Met deze losse soorten maken we ook diverse mengsels. Hierbij is altijd ons uitgangspunt dat het mengsel een vegetatie moet opleveren waarin voor alle gezaaide soorten plek is. We zijn dus terughoudend met grote soorten, of soorten die vrij snel kiemen en groeien, en kiezen bewust voor vrij lage zaaidichtheden. Op deze manier krijgen zo veel mogelijk verschillende zaden uit het mengsel de kans te ontkiemen en ontstaat er een diverse vegetatie met bloemen met een grotere aantrekkingskracht op bijen, vlinders, en andere wilde fauna.

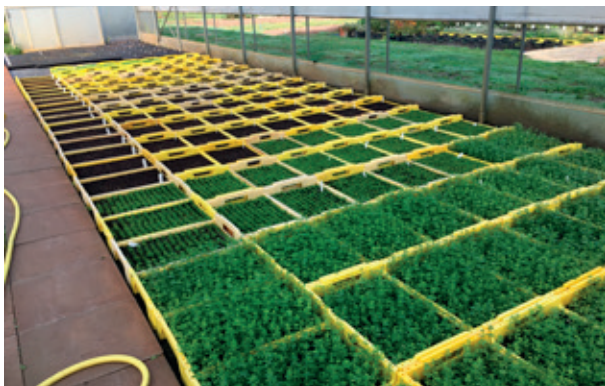

Wilde planten in pot

In sommige gevallen is aanplanten praktischer dan inzaaien. Cruydt-Hoeck biedt sinds enkele jaren naast zaden ook inheemse wilde planten in pot aan. Sinds 2017 hebben wij in Nijberkoop Kwekerij De Heliant voortgezet. Ons ruime sortiment bestaat verder uit inheemse varens, inheems bosplantsoen en stinzenplanten voor toepassing in tuinen, parken of openbaar groen. Deze planten worden aangeboden in pot, als bol, of als wortelgoed. Het overgrote deel van de planten kweken wij op natuurvriendelijke wijze op onze kwekerij. Een deel van de planten betrekken wij bij gespecialiseerde kwekers met wie wij al jaren samenwerken.

Combinatie zaaien en planten

Als u in een bestaande bloemenweide of vegetatie extra soorten willen toevoegen, is dit met inzaaien niet altijd zo gemakkelijk. Door voorgekweekte planten toe te passen, heeft u sneller resultaat en een veel grotere slagingskans. Op pagina 70 en 71 kunt u er meer over lezen.

Opkweken van planten in de kas.

Bestellingen worden met aandacht verpakt in dozen.

Toepassing planten in pot

Wilde planten kunnen uitstekend toegepast worden in de natuurlijke tuin of in het openbaar groen met een sterke publieksfunctie, waar snel resultaat praktisch is. Voor grootschalige toepassing wordt inplanten erg kostbaar en is inzaaien vaak een financieel aantrekkelijker oplossing.

Bestellen via de webshop, verzending per post

Het gehele jaar versturen wij planten in pot, behalve bij erg warm weer of in vorstperiodes. De planten worden met zorg ingepakt en kunnen bij aankomst meteen worden geplant. Bollen en knollen versturen wij in het najaar en bos- en haagplantsoen in de wintermaanden.

U kunt de planten bestellen in de webshop. Wij versturen alle planten per postpakket of per transporteur. Voor grotere projecten kunt u als gemeente of (groen) bedrijf contact opnemen om de mogelijkheden te bespreken. Wij geven met plezier praktisch en ecologisch advies.

Boerenkrokus.

Donkere ooievaarsbek.

Tweestijlige meidoorn - foto: Martin Stevens.

Waarom aanplanten in plaats van zaaien

Door voorgekweekt plantmateriaal aan te planten heeft u veel sneller resultaat. U kunt meteen een goed groeiende plant daar neerzetten waar u hem hebben wilt, wat handig is in een uitgekend beplantingsontwerp. Binnen een bestaande vegetatie nieuwe soorten aanplanten, gaat vaak ook beter dan door direct in de vegetatie te zaaien.

Zelf wilde planten opkweken uit zaad is natuurlijk een goede mogelijkheid. Met een zakje zaden kunnen we voor de prijs van een enkele aangekochte plant, met enige zorg vaak al vele planten opkweken. Lees er meer over op pagina 106. Het zelf opkweken van planten heeft ook nadelen. Naast dat het best veel werk is en het opkweken veel ruimte in beslag neemt zijn sommige soorten wildeplantenzaden gewoon lastig op te kweken, ook voor ervaren kwekers. Zeker voor professionele toepassing is het aankopen van planten dan veel praktischer.

Op de teeltvelden van Cruydt-Hoeck kweken we een wisselende selectie van ons uitgebreide zadenassortiment op en bieden deze aan in pot. Daarnaast kunt u in het najaar stinzenbollen bestellen en in de wintermaanden bos- en haagplantsoen met kale wortel.

Stinzenplanten

Hoewel onze focus ligt op inheemse wilde planten die van nature in Nederland groeien, maken we een uitzondering voor de zogenaamde 'stinzenplanten'. Deze bijzondere groep planten is strikt genomen niet inheems, maar in de afgelopen eeuwen verwilderd uit tuinen en is zich gaan gedragen als een inheemse wilde plant. De term 'stinzenplant' komt van het Friese woord 'stins', wat steenhuis betekent. In voorgaande eeuwen konden rijke mensen het zich permitteren om in een stenen huis te wonen en ook om buitenlandse reizen te maken. Zo werden er door deze reizigers wilde planten uit andere delen van Europa verzameld en meegevoerd en in de tuinen rondom deze stenen huizen geplant. De meeste soorten verdwenen weer, maar een enkele soort wist te gedijen. Goede voorbeelden hiervan zijn Sneeuwkllokje, Boerenkrokus, Donkere ooievaarsbek en Holwortel.

Daarnaast kennen we ook 'regionale stinzenplanten'. Dit zijn soorten die bijvoorbeeld in Limburg van nature groeien, maar die in Friesland zijn geïntroduceerd zoals bijvoorbeeld de Gele anemoon.

Voor natuurherstel in het buitengebied zijn stinzenplanten niet geschikt, maar in tuinen in het openbaar groen kunnen stinzenplanten een verrijking zijn.

Het actuele
aanbod planten vindt
u in onze webshop
cruydt-hoeck.nl

Autochtoon bos- en haagplantsoen

In een biodiverse leefomgeving zijn inheemse bomen en struiken essentieel. Bijen, vlinders en vogels hebben immers niet alleen wilde bloemen nodig, maar ook struikgewas en bomen om zich in te verschuilen en hun nesten te bouwen.

Uit jarenlang gedegen onderzoek is gebleken dat slechts 3-5% van de bomen en struiken in Nederland nog oorspronkelijk is. Door de eeuwen heen is er veel plant- en zaadmateriaal van bomen en struiken geïntroduceerd vanuit zuid- en oost Europa. Naast dat dit een grote teloorgang is van ons natuurlijk erfgoed, heeft dit ook negatieve gevolgen voor de Nederlandse insecten die biochemische onvoldoende aansluiting vinden bij deze geïntroduceerde genen.

In samenwerking met Staatsbosbeheer en gespecialiseerde bosplantsoenkwekers bieden wij in de wintermaanden een sortiment bos- en haagplantsoen aan van autochtone herkomst.

Hazelaar - foto: Martin Stevens.

Bijdragen aan meer biodiversiteit

Kies voor inheemse zaden en planten van regionale herkomst!

Bloemenmengsels winnen aan populariteit, omdat de roep om de biodiversiteit in Nederland te versterken almaar luider wordt. Er zijn veel mengsels op de markt. Hoe kies je uit het grote aanbod het juiste mengsel dat de lokale biodiversiteit ook écht bevordert? Kies voor zaden van inheemse soorten met een regionale herkomst.

Inheemse planten, goed voor onze insecten

De wilde planten die van oorsprong in Nederland voorkomen, voelen zich thuis in deze regio: ze zijn aangepast aan ons klimaat en onze bodems. Bovendien hebben veel van onze insecten een nauwe relatie met inheemse planten. Ze delen een geschiedenis die miljoenen jaren teruggaat en zijn onderling van elkaar afhankelijk geworden.

Veel insecten zijn, met name als larve, afhankelijk van een specifieke plantensoort of kleine groep planten voor de overleving. Een voorbeeld is de Kleine vuurvlieder. De rupsjes van deze vlinder leven alleen op Schapenzuring en Veldzuring. Dit zijn de planten waar de vlinder haar eitjes op afzet en waar ze altijd in de buurt te vinden is. Ook wilde bijen zijn vaak zogenaamde specialisten en voeren hun jongen alleen het stuifmeel van één of een selecte groep wilde planten. Dat betekent niet dat je ze niet op andere bloemen kunt aantreffen, maar daar drinken ze alleen nectar. Op deze manier zijn inheemse planten onontbeerlijk voor de biodiversiteit in een gebied.

Kleine vuurvlieder op Veldzuring.

Exotische planten die vaak worden ingezaaid zoals Cosmea en Phacelia, komen vaak uit andere werelddelen, zoals Amerika. Ze bieden aan onze insecten, met name de minder kritische soorten als hommels en schoenlappers (vlinderfamilie), wel nectar, maar zijn geen voedselplant voor de larven. Dus voor de o zo belangrijke voortplanting hebben ze geen waarde. Ook gecultiveerde soorten als dubbele korenbloemen zijn niet bevorderlijk voor insecten. De nectar is vaak slecht bereikbaar en ook de hoeveelheid nectar en stuifmeel kan door het proces van veredeling beïnvloed zijn.

Om onze vliegende vrienden te helpen, kies je dus voor wilde bloemenzaden met een regionale herkomst. Pas ze toe in je tuin of in de openbare ruimte en lever samen met ons een substantiële bijdrage aan het vergroten van de biodiversiteit.

Onderzoek: Meer biodiversiteit met Inheemse Bloemenmengsels van Cruydt-Hoeck

Buro Bakker onderzocht in 2018 de betekenis van diverse zaadmengsels voor de biodiversiteit. Voor dit onderzoek werden mengsels van Cruydt-Hoeck vergeleken met (vaak bontgekleurde) mengsels met veel exoten. Deze keer werden bloembezoekende insecten buiten beschouwing gelaten, omdat zij vaak weinig kritisch zijn wat betreft hun bloemkeuze. In plaats daarvan werden meer specialistische, zogenaamde plantparasieten onderzocht, die als larve van de groene delen van een plant leven en waar bijvoorbeeld ook vliederrupsen toe behoren. De bevindingen zijn verrassend helder en eenduidig. Op inheemse plantensoorten werden gemiddeld drie keer meer soorten plantparasieten aangetroffen dan op exoten. Inheemse planten bleken met name onmisbaar voor de meest kritische en kwetsbare soorten, die vaak van één of enkele planten afhankelijk zijn. De verklaring hiervoor is dat insecten tijd nodig hebben om zich aan te passen aan planten. Daar gaan vaak vele honderden tot duizenden jaren over heen. Dus hoe langer een plantensoort al in Nederland voorkomt en dus hoe inheemser deze is, des te meer insecten er gebruik van maken.

Alle kleine beestjes uit dit onderzoek zijn voedsel voor andere insecten en voor vogels, en dragen daarmee stuk voor stuk bij aan een grotere biodiversiteit. Hoe groter de biodiversiteit – de verscheidenheid aan planten en dieren – hoe gezonder en weerbaarder het ecosysteem. Inheemse planten vormen hierin dus een onmisbare schakel.

Rapport
ontvangen?
Neem contact met
ons op.

De Breedbandgroefbij leeft in kruidenrijke graslanden en bloemrijke uiterwaarden en haalt graag stuifmeel en nectar bij onder andere Knoopkruid en Grote centaurie (foto). Stuifmeel en nectar van deze planten is geliefd bij veel wilde bijen, zoals zandbijen, metselbijen, groefbijen, behangersbijen en hommels.

De Helmkruidvlinder is vrij zeldzaam en komt voor op de zandgronden. De opvallend getekende rupsen kunt u vinden op verschillende soorten helmkruid en toorts.

De opvallend getekende Pyjamaschildwants is te vinden op schermbloemigen als Peen en Pastinaak (foto). De wantsen zitten meestal boven in de plant, in het bloemscherm, waar ze sappen uit de zaden zuigen.

Kwaliteit voor de biodiversiteit

De wetenschap aan het woord over het belang van lokale zaadbronnen

Er zijn inmiddels vele studies gedaan naar het belang van lokale zaadbronnen om de biodiversiteit te ondersteunen. Het belang wordt gevonden in vitaliteit van de planten en een sterke plant-insect relatie. De belangrijkste bevindingen op een rij:

1. Planten opgekweekt uit een lokale zaadbron hebben tot 10% meer bloemen in vergelijking met planten die opgekweekt worden met zaad uit verre regio's.
2. Planten opgekweekt uit een lokale zaadbron produceren 7% meer biomassa dan planten die opgekweekt worden met zaad uit verre regio's.
3. Planten opgekweekt uit een lokale zaadbron kiemen, groeien en bloeien op het juiste moment in het groeiseizoen (fenologie). Zo wordt op het juiste moment voedsel beschikbaar gesteld (plantweefsel, nectar) voor de lokale populaties van vlinders, wilde bijen en andere insecten en hun larven. Naar mate zaden en planten van verder weg komen, verschuiven ook de kiem-, groei- en bloeitijd. Hierdoor wordt de relatie tussen planten en lokale insecten ernstig verstoord. Dit heeft weer een negatief effect op de soorten verderop in de voedselketen, die van deze insecten leven.
4. Planten zijn biochemisch aangepast aan hun eigen regio. Onze Nederlandse insecten die afhankelijk zijn van onze lokale planten hebben zich evolutionair afgestemd op de biochemie van onze lokale planten en vice versa. Onderzoek wijst uit dat plantmateriaal opgekweekt uit zaden van verder weg een andere biochemie hebben en daarmee minder interessant zijn voor onze lokale insecten.
5. Door te werken met lokale zaadbronnen wordt gestreefd genetische verzwakking van populaties in Nederland en Vlaanderen door inzaaien te voorkomen.

Conclusie: Met dezelfde hoeveelheid zaad kunt u met de zaden van Cruydt-Hoeck een grotere bijdrage leveren aan de lokale biodiversiteit. Daarnaast blijven de planten sterker groeien en langer leven doordat ze zijn aangepast aan de lokale klimaat-omstandigheden in Nederland en Vlaanderen.

Verder lezen kan o.a. in:

Bucharova et al. 2016. *Plant ecotype affects interacting organisms across multiple trophic levels. Basic Applied Ecology* 17 p. 688-695.

Bucharova et al., 2017. *Genetic differentiation and regional adaptation among seed origins used for grassland restoration: Lessons from a multispecies transplant experiment Journal of Applied Ecology* 54 p. 27-136

Agrostemma githago Bolderik

Allium oleraceum Moeslook

Carex spicata Gewone bermzegge

Centaurea cyanus Korenbloem

Leucanthemum vulgare Gewone margriet

Malva alcea Vijfdelig kaasjeskruid

Zaden en planten van lokale herkomst

Cruydt-Hoeck hecht veel waarde aan de kwaliteit en inheemse oorsprong van de zaden en planten die wij telen. De zoektocht naar de beste inheemse zaden voor het bevorderen van biodiversiteit heeft onze continue aandacht. Momenteel worden er, doorgaans met de beste bedoelingen, veel inheemse soorten gezaaid die worden geteeld in verre oorden of waarvan het zaaigoed door langdurige teeltprogramma's hun oorspronkelijke genetische kwaliteiten verloren hebben. Wanneer we deze zaden zaaien kunnen deze soorten kruisen met onze inheemse lokale populaties die we op deze wijze verzwakken of onomkeerbaar aantasten.

Het belang van Nederlands bronmateriaal

Een voorbeeld. Duizendblad (*Achillea millefolium*) is in principe inheems in Nederland, maar er wordt ook veel gewerkt met zaden van deze soort uit Oost- of Zuid-Europa en nog verder weg die daar op grote schaal worden geteeld. Het Duizendblad dat daar groeit heeft zich onder meer ecologisch aangepast aan het klimaat ter plaatse. Ze zijn minder goed bestand tegen de Nederlandse klimatologische en ecologische omstandigheden, waardoor ze minder goed standhouden in de vegetatie en minder goed aansluiten bij de lokale fauna. Hoe lokaler het geteelde materiaal des te sterker zijn de planten. Als uitgangsmateriaal hebben we goede wilde zaden nodig die we op goede wildlocaties in de regio kunnen vinden. Hierbij speelt Stichting Het Levend Archief een belangrijke rol. Zaden verzamelen we uit vele natuurlijke groeiplaatsen in Nederland, meestal in eigendom van terreinbeherende organisaties (TBO's) zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer of een van de landschappen, zoals It Fryske Gea. Deze TBO's zijn samenwerkingspartners van Het Levend Archief.

Dicht bij de wildvorm

Om zaden te kweken die zich goed kunnen aanpassen aan diverse groeiplaatsen en weersomstandigheden is genetische diversiteit nodig. Cruydt-Hoeck streeft er daarom naar om bij het vermeerderen van zaden zo dicht mogelijk bij de wildvorm te blijven door met maximaal aantal generaties te kweken, voordat we ons bronmateriaal weer verversen. Ook selecteren we onze zaden niet door in onze teelt- en oogstwijze te selecteren op specifieke eigenschappen (zoals kleur, zaadproductie of grootte). Hierdoor blijven onze zaden genetisch 'gezond' en daardoor weerbaar.

Stichting Het Levend Archief

Voor behoud van ons genetisch erfgoed

Cruydt-Hoeck is nauw betrokken bij Het Levend Archief als een van de vier kwekers die zich inzet voor het grootschalig vermeerderen van inheemse zaden van lokale herkomst. Deze stichting wil de genetische diversiteit van wilde planten veilig stellen door zaden te verzamelen van inheemse plantensoorten en deze op te slaan in de Nationale Zadencollectie. Daarnaast wil Stichting Het Levend Archief zadenteelt stimuleren van inheemse plantenzaden van autochtone herkomst voor toepassing in tuin, park, openbaar groen en landschap.

Om de biodiversiteit te vergroten worden er momenteel op grote schaal plantensoorten gezaaid en geplant die plantengeografisch niet passend zijn in ons land en daardoor niet aansluiten bij de behoeften van insecten, bijen en vlinders die van deze planten afhankelijk zijn. Dit kunnen plantensoorten zijn uit andere werelddelen, maar ook Nederlandse soorten uit het verre oosten of zuiden.

Door zaden van autochtone herkomst niet alleen te verzamelen en te bewaren, maar door deze ook op professionele schaal te vermeerderen, kunnen we het grootschalige gebruik van goedgekeurde zaden en gecertificeerd plantgoed bevorderen. Dit is van belang voor het behoud en het biologisch herstel van natuur en landschap en de daarbij behorende fauna.

De Bolderik
Wilde bloemenzaden

biodivers®
Natuurzaden

Cruydt Hoeck
WILDEBLOEMENZADEN

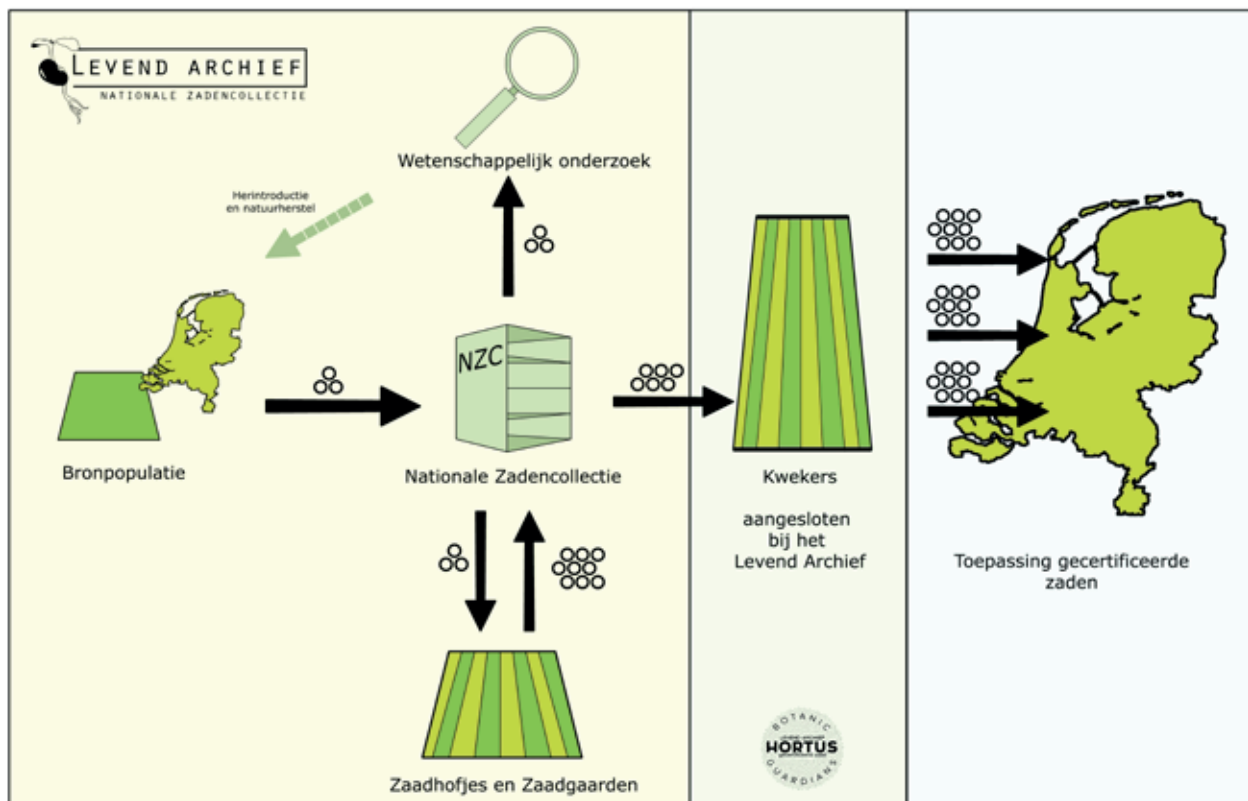
De kwekers Cruydt-Hoeck, Biodivers, De Bolderik en Staatsbosbeheer (afdeling Zaad en Plantsoen) zetten zich gezamenlijk in voor het grootschalig beschikbaar maken van een ruim sortiment inheemse wilde planten zaden van controleerbare lokale herkomst voornamelijk uit de gebieden binnen de groene cirkel.

Betrokken partijen bij Het Levend Archief

Het netwerk van onderzoekers, beheerders en vrijwilligers betrokken bij Stichting Het Levend Archief omvat een waaier van onderzoeksinstituten, natuurbeschermingsorganisaties, botanische tuinen, kwekers en organisaties als Naturalis, de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging (KNBV), het Centrum voor Genetische Bronnen in Nederland (CGN), Science4Nature, het Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid (IVN), Stichting FLORON, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landshappen, maar ook duinbeheerders, gemeenten, waterschappen en provincies.

Het raamwerk van activiteiten die worden uitgevoerd in het kader van het Levend Archief en de Nationale Zadencollectie.

Op de Floriade Expo 2022 in Almere schitteren wilde planten opnieuw
Biodiversiteit op de Floriade Expo 2022

Floriade Expo 2022 Almere

14 april t/m 9 oktober 2022

www.floriade.com

Lees meer
over Cruydt-Hoeck
op de Floriade op
[cruydt-hoeck.nl/
floriade](http://cruydt-hoeck.nl/floriade)

Ontwerp voor de inzending van Vakgroep Wilde Weelde. Ontwerp: Emiel Versluis, Ivo de Vries, Huub Zoontjes.

Stichting Weerwoud & Utopia eiland

Stel je voor... een eiland met ongekende diversiteit. Door drie bijzondere eetbare landschappen kronkelt een spannende ontdekkingsroute. Xavier San Giorgi toont samen met zijn gemeenschap van vrijwilligers, onderwijsinstellingen, programmamakers, ondernemers en inzendingen hoe rijk ecosysteemherstel kan zijn. Van akker tot eetbaar stadsgroen. Cruydt-Hoeck adviseert en levert planten en zaden voor de inrichting van Utopia. Na de Floriade zal het eiland blijvend onderdeel worden van het stedenbouwkundige plan van Almere. www.weerwoud.nl

De stad, je tweede natuur – Vakgroep Wilde Weelde

Op Utopia zal Vakgroep Wilde Weelde opnieuw haar kunsten laten zien. Bij de Floriade in 2012 wonnen we samen met Vakgroep Wilde Weelde de Gold medal for Garden & Landscape Design. Ook deze keer zijn we als Cruydt-Hoeck nauw betrokken bij de inzending van Wilde Weelde. Het thema van de komende Floriade 2022 is 'Growing Green Cities'. Dat betekent dat er van alles wordt onderzocht om de stad groener, leuker, leefbaarder en duurzamer te maken. Met de drang naar nieuwe technologie en maakbaarheid denken we als mens boven de natuur te staan. Maar mensen zijn onderdeel van de natuur en uit allerlei onderzoeken blijkt dat de natuur dé oplossing is voor allerlei kwalen. Deze wetenschap is natuurlijk op het lijf van de Wilde Weelder geschreven. Op het eiland Utopia verrijst de groene stad van Wilde Weelde. Deze groene stad wordt natuurlijk en vol van leven voor mens, plant en dier. Daar zoomen we in op de natuur

Foto Utopia: Youssef Biada.

en hoe zij werkt, kijken we naar de systemen en kringlopen en hoe ze toepasbaar zijn in onze eigen (groene) leefomgeving. We leren over het bodemleven, voedselkringlopen en wateropslag door middel van planten en andere technieken. Zo weten we ook dat een plaag (meestal) een natuurlijke vijand heeft en dat chemisch bestrijdingsmiddelen niet nodig zijn. Met de 'mini-stad' op de Floriade laat Wilde Weelde allerlei oplossingen zien. Water, klimaat, bodemleven, hergebruik en duurzaamheid staan als thema's vanuit Wilde Weelde centraal.

www.wildeweelde.nl/floriade

wilde weelde
vakgroep natuurlijke omgeving

Praktijkonderzoek

Wat kunnen we nog meer leren over bloemenweides? Hoe kunnen we onze klanten beter informeren? En hoe kunnen we samen zorgen voor meer biodiversiteit? Deze vragen stellen we onszelf dagelijks bij Cruydt-Hoeck.

Om nog meer inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling en het beheer van bloemenweides zijn we in het najaar van 2016 gestart met de aanleg van proefvelden op ons eigen teeltveld. We hebben in totaal 42 proefvlakken ingezaaid met een selectie van eenjarige, tijdelijke en vaste mengsels uit het Cruydt-Hoeck-sortiment. Hierbij hebben we gevarieerd met zaaitijdstip en zaai-dichtheid. Daarnaast zijn er veldjes waarbij ons eenjarige akker-mengsel is gecombineerd met vaste mengsels of in combinatie met graan om een historische akker na te bootsen. In het najaar

van 2020 is nog weer een serie nieuwe proefvelden ingezaaid met bloemrijke graslandmengsels. Een deel van deze velden wordt nog in het voorjaar ingezaaid, zodat we voor- en najaar met elkaar kunnen vergelijken. Ook houden we de kieming en de vegetatieontwikkeling nauwkeurig per veld bij. Door verschillende werkwijzen naast elkaar te leggen, kunnen we de diverse manieren van aanleg en beheer goed bestuderen en vergelijken. Ook op de langere termijn.

Door de veldproeven vergaren we meer kennis en inzicht over de juiste wijze van aanleg en beheer van bloemenweides zodat we u nog beter kunnen adviseren. Daarnaast is deze onderzoekslocatie de uitgelezen plek voor het praktijkgedeelte van onze bloemenweidecursus, onze open dag en voor andere demonstratieve doeleinden.

De start van dit project is onderdeel van het uitvoeringsprogramma 'Biobased Economy Ooststellingwerf' en werd mede mogelijk gemaakt door de gemeente Ooststellingwerf.

Door de veldproeven vergaren we meer kennis en inzicht over de juiste wijze van aanleg en beheer van bloemenweides zodat we u nog beter kunnen adviseren.

Kiemcontrole nodig? Maak een close-up foto.

Bloemenweideadvies | Helpdesk

Het aanleggen van een bloemenweide vereist een goede voorbereiding. Tijdens het aanleggen en beheren van uw bloemenweide kunt u voor allerlei vragen komen te staan. Hierin bieden wij graag optimale ondersteuning. Wij helpen u graag om van uw bloemenweide een bloeiend succes te maken!

Handleiding en website

In deze handleiding vindt u allerlei informatie over het aanleggen en beheren van uw bloemenweide. De informatie in de catalogus vindt u ook terug op onze website www.cruydt-hoeck.nl.

Bloemenweidehelpdesk

Vindt u de juiste informatie niet in deze handleiding of op onze website? Bel tijdens kantooruren met onze bloemenweidehelpdesk op 0516 44 11 44. Soms kan een kleine vraag van grote invloed zijn op het succes van uw bloemenweide. Een e-mail sturen naar advies@cruydt-hoeck.nl kan natuurlijk ook.

Mengselkeuzeservice

Het juiste mengsel kiezen is van groot belang en kan het verschil betekenen tussen een succesvolle en een teleurstellende bloemenweide. In deze handleiding en op de website helpen wij u graag op weg. Twijfelt u nog welk mengsel u moet kiezen? Neem dan contact op met onze helpdesk.

Kiemcontroleservice

Als u of uw opdrachtgever twijfelt of het ingezaaide bloemenweidemengsel wel goed kiemt, dan kunt u enkele close-up foto's maken van uw bloemenweide en deze naar ons e-mailen. Wij kunnen dan vaak aan de kiemplanten zien of uw mengsel gekiemd is. Graag uw naam en ordernummer vermelden en het mengsel dat u heeft gezaaid.

Hoe gaat u te werk?

- 1 Maak enkele overzicht foto's
- 2 Maak enkele foto's van circa 1m² bloemenweide loodrecht van boven (scherpe foto in hoge resolutie)
- 3 Verstuur de foto's naar de Cruydt-Hoeck helpdesk voorzien van zaaitijd en mengselnaam.

Bloemenweideadvies | Op maat

Aanvullend op onze helpdesk bieden wij u de mogelijkheid ons in te schakelen bij uw projecten, waarbij wij samen met u aan de slag gaan om van uw bloemenweide een groot succes te maken. Een goede begeleiding en een gedegen advies kan van grote meerwaarde zijn voor het realiseren van een succesvolle bloemenweide. Onze bloemenweideadviseurs kunnen u helpen met:

Vorbereiding

Wij helpen u in een vroeg stadium op weg met het maken van de juiste keuzes. Deze keuzes kunnen in de aanlegfase en later in het beheer kostenbesparend zijn en doorslaggevend in het succes van uw bloemenweide.

Aanlegfase

Onze bloemenweideadviseurs helpen u op weg bij de aanleg en denken mee wat de beste opties zijn. Eventueel kunnen wij uw medewerkers of het uitvoerende groenbedrijf begeleiden bij de aanleg.

Beheerfase

Ook in de beheerfase denken we graag met u mee. Het is ons doel u op weg te helpen om zelf uw bloemenweide het beste te beheren.

Bezoek ter plaatse

Op verzoek kunnen wij in iedere fase van het project ter plaatse uw project komen bekijken en specifiek over uw project u adviseren. Dit is dikwijls van grote toegevoegde waarde en verhelderend.

Advieskosten

Vragen aan onze bloemenweide helpdesk, kiemcontroleservice en onze mengselkeuzeservice zijn kosteloos, maar ook beperkt.

Bij een uitgebreider advies op maat kunnen onze specialisten u echt verder helpen bij specifieke vraagstukken. Hiervoor brengen wij € 85,00 per uur in rekening en bij een locatiebezoek berekenen wij een kilometervergoeding van € 0,32 per km. Informeer bij onze bloemenweideadviseurs hoe wij uw project het beste kunnen ondersteunen.

Betrek ons in een
vroeg stadium

Vertel ons over uw project

Onze bloemenweideadviseurs denken graag met u mee over uw projecten en delen hun kennis met u. Neem gerust vrijblijvend contact met ons op via 0516 44 11 44 of via email: advies@cruydthoeck.nl

Bloemenweidecursus

Leren over aanleg en beheer

De vraag naar bloemenweides neemt steeds meer toe en daarmee ook de behoefte naar specialistische kennis over aanleg en beheer. Cruydt-Hoeck heeft speciaal voor mensen die beroepsmatig veel met bloemenweides werken de bloemenweidecursus ontwikkeld. Met deze cursus helpen wij u (en uw team) met kennis en ervaring uw bloemenweides naar een hoger niveau te tillen.

Voor wie?

Deze cursus is geschikt voor hoveniers, groenmedewerkers, medewerkers van gemeentes, provincies en/of waterschappen, groenaanemers, terreinbeheerders, tuin- en landschapsonwerpers, plannenmakers, bestektekstschrijvers en ecologen.

Wat leert u?

- | Wat is een bloemenweide en hoe werkt een bloemenweide.
- | Voorbereiding en onderzoek.
- | De aanleg en het beheer van een bloemenweide.
- | Communicatie en promotie richting belanghebbenden en omwonenden.

Voorbeeld van een cursus

In 2022 zullen we ook de mogelijkheid bieden voor cursussen op 1 dag. In de ochtend starten we met de theorie en in de middag volgt het praktische gedeelte. Tijdens het theoretische deel leert u de basisvaardigheden voor aanleg en beheer van een bloemenweide aan de hand van praktijkvoorbeelden. In het praktische deel bestuderen de deelnemers onder begeleiding van onze adviseurs verschillende bloemenweides en diverse beheersvormen.

Cursussen

Kijkt u voor meer informatie en ons actuele aanbod op www.cruydt hoeck.nl/cursus

Heeft u liever een cursus of workshop op maat voor uw bedrijf of organisatie? Wij kunnen ook 'in-company trainingen' verzorgen. Vraag naar de mogelijkheden.

Kijkt u voor meer informatie en ons actuele aanbod op www.cruydt hoeck.nl/cursus

Wilde bloemen & insecten

In de natuur is alles met elkaar verbonden

Elke plant en elk dier heeft een eigen taak in de natuur. Ze hebben elkaar nodig en werken samen. Zo zijn insecten heel belangrijk voor vogels als voedsel, maar ook voor kikkers en hagedissen. Tegelijkertijd kunnen insecten en wilde planten weer niet zonder elkaar.

Zo zijn er veel verschillende soorten wilde bloemen in Nederland. Veel van die bloemen hebben heel nectar en stufmeel bij wilde planten.

Wat zijn wilde planten eigenlijk?

Die zijn planten die van nature in het wild voorkomen in Nederland. Deze planten worden zich thuis in ons land, ze zijn ze in het bos, in de berm, bij wateren of heides. Omdat ze van de natuur zijn gang kan gaan, kijk maar eens om je heen als je op de fiets zit of door het bos loopt.

Elke bijensoort heeft haar favoriete wilde planten. Deze bloemen kent zij van binnen en van buiten. Zij weet precies welke trilling zij moet uithalen om de nectar eruit te halen. Als deze bloemen meekomen dan heeft zij niets te eten en dat zal ook zij verlaten.

Wat is nectar?

Nectar is een bloesstof met veel suiker die door planten wordt gemaakt. Insecten vinden het lekker. Het is voedsel dat hen de energie geeft om te vliegen.

Ook vlinders, wantsen, spinnenhaken, muggen, luizen en nog veel meer andere dieren bezitten zijn dat op wilde planten. Ze halen nectar en stufmeel bij de bloemen, eten van het blad of de stengel. Of ze leggen er hun eitjes op.

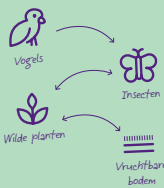
Wilde planten zijn dus belangrijk voor insecten, maar wat is belangrijk voor de plant?

Wilde planten hebben insecten nodig met nectar, dat doen ze omdat als insecten nectar komen er komen, ze ook stufmeel meenemen en verspreiden, al bijen bijen stufmeel bijvoorbeeld aan hun poten kleven. Daardoor bestaat de bij de volgende bloem waar hij nectar gaat halen. En nu die zaadjes kunnen weer nieuwe planten groeien!

Wat heeft de plant nodig om te groeien en bloeien? Natuurlijk zon en water. Maar ook goede en vruchtbare bodem waarin alles rondloopt: regenwormen, milt, schimmels en bacteriën. Deze bodemdringers zijn dat en heeft bezit om stoffen planten en dieren op te eten en op te ruimen. Hun poop is heel goed voor planten. Zonder bodemdringers geen goede grond!

Planten en insecten vormen speciale teams!

Help insecten, zet de wereld in bloei!

Pssst... In Nederland zijn er niet zo veel wilde bloemen meer, daarom gaaf het niet goed met insecten zoals vlinders en wilde bijen. Maar jij kan daar iets aan doen... Zet de wereld in bloei en zaai zaadjes van Cruydt-Hoeck. Lees achterop hoe dat moet.

Teamwerk in de natuur

De steenuil
Lilien houden van muizen. Als avondmaalt. Maar muizen zijn slim. Ze schuilen in heggen en struiken, maar ook in welken vol wilde bloemen... daar kan de uit ze niet overpakken. In bloemweides schuilen nog meer dieren: sprinkhanen, levende steentjes en kleine vogeltjes. Reken verspreiden er heen met gebroeders kalfjes en hommels maken er nesten in de grond.

De grauwe kluuwer
De grauwe kluuwer eet grote insecten zoals hommels, kevers en bijen, maar ook wel eens jonge vogels. Voor dat hij ze opent, prikt hij ze eerst aan een doorrenstruik. Best wel lukt!

De Pyramischdwars
De Pyramischdwars vindt je vaak op Peen. Wat een soffe want hij is zo het gebied zodat vogels denken dat hij giftig is. Dat eten ze hem niet op.

De Peen
Wist je dat het zaad van Peen haakjes heeft? Zo blijven zaadjes haken aan de vacht van een dier. Ze liggen meer naar een ander plekje waar ze op de grond vallen. Een slimme truc, van de plant om zaadjes in de natuur te verspreiden!

Ken jij nog andere slimheden van planten om hun zaad te verspreiden?
De rups van de Koninginspage
Als je geluk hebt vind je de rups van de prachtige koningspage op Peen. Deze rups eet graag het blad van Peen, ze zijn een trouw team!

In een bloemenweide gont het van het leven. Probeer maar eens! Ga zitten op je hurken een poosje, lusteren naar de natuur...

De pimplemees
Die is de bloemweide niet als koolmeze eet hij zaadjes van de middelste teunisbloem. En wist je dat de teunisbloem alleen 's nachts bloeit? Nachtvlinders drinken dan in het donker nectar bij de prachtige gele bloemen.

Cruydt-Hoeck
WILDEBLOEMEN

Voor 60 procent van alle vogels zijn insecten hun lievelingsmaalt!

De eikenprocessierups
Wist je dat een bloemenweide natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups aantrekt? De geniepige sligwesp legt bijvoorbeeld zijn eitjes in de eikenprocessierups. Als het sligwespje uitkomt, eet de larve de rups van binnen uit. De rups gaat dan dood. Groenen, maar ook hande! Want de eikenprocessierups veroorzaakt veel jouk bij mens en dier.

De Sleedoornpage
De Sleedoornpage legt haar eitjes het best op een tak van de Sleedoorn. Vandaar de naam Sleedoornpage. Zijn moede maar kleine vlinders. Om elkaar in het uitgestrekte landschap toch te vinden, spreken ze af in de top van de grootste boom en de omgeving. Slim het!

Het Oranjetje
Het Oranjetje legt haar eitjes graag op de Pinasterbloem.

Veldsalle
Veldsalle knipt veel bloemen van hommels, bijen en vliegjes.

Inheemse haas
Het Oranjetje legt haar eitjes graag op de Pinasterbloem.

Wormenpoep
Wormenpoep is bijzonder! Wist je nog? De poep van bodemdringers is grandoel. Hoe meer bodemdringers je vindt in je achtertuin, hoe beter de grond. Ga maar eens graven!

De paardenbloem
Een paardenbloem saai veel. Heel veel vlinders s'n paardenbloem. Het is de meest voorkomende en de meest voorkomende.

De rode klaver
Rode klaver voedt de bodem met stikstof uit de lucht. Stikstof is voedsel voor andere planten. Met zijn nectar is hij ook vliegvogel voor hommels. Bezoek de rode klaver.

Penwortel
De diepe penwortels van paardenbloem en roderdaring maken de grond los. Zo komt er ruiswater in de bodem, maar ook zuur stof. Fijn, dan kan de grond ademen en kunnen planten drinken.

De pimplemees
Die is de bloemweide niet als koolmeze eet hij zaadjes van de middelste teunisbloem. En wist je dat de teunisbloem alleen 's nachts bloeit? Nachtvlinders drinken dan in het donker nectar bij de prachtige gele bloemen.

Lespakket basisonderwijs

Cruydt-Hoeck wil graag kinderen inspireren met natuurlijke prikkels in hun directe omgeving. Door inheemse bloemenweides op schoolpleinen, in parken en achtertuinen te creëren, raken kinderen bekend met wilde bloemen en gaan ze ervan houden.

Een wilde bloemenweide bruist van het leven en is de perfecte plek voor kinderen om te ontdekken hoe mooi de natuur is en hoe de relatie tussen planten, insecten en andere dieren in elkaar steekt. Met een loep pissebedden, wantsen of vlinders bekijken, observeren hoe bijen nectar halen bij bloemen, zelf zaad oogsten en vervolgens weer zaaien, het kan allemaal in een wilde bloemenweide!

Bestel ons lespakket Wilde bloemen & Insecten!
Cruydt-Hoeck heeft een lespakket ontwikkeld in opdracht van 'Wortels & Vleugels', een programma voor duurzaamheidseducatie van Kunst & COO in de gemeente Ooststellingwerf. Dit pakket voor basisschoolleerlingen (groep 4, 5 & 6) bevat een rijk geïllustreerde lesfolder over de relatie tussen wilde planten & insecten. Kinderen worden uitgedaagd tot het doen van een bodemtest (onderzoek de grond op het schoolplein), het zaaien van een eigen bloemenweide of het tekenen van een natuurschatkaart. In het lespakket vindt u uiteraard ook een kleurrijk bloemenmengsel om te zaaien in de schooltuin of op het speelplein.

Onze bloemen zijn gewoon 'in het wild' te ontdekken, wat de herkenningsswaarde voor kinderen verhoogt en waardoor zij de relatie leggen met 'echte' natuur.

Bloemrijke dijken zijn veilige dijken

De meeste dijktaaluds zijn begroeid met graslanden. Deze waren in het verleden zeer rijk aan plantensoorten (grassen en kruiden) maar door aanpassingen in het beheer zijn deze graslanden soortenarm geworden.

De zomer van 2021 staat bij veel Limburgers nog vers op het netvlies. Heftige regenval in het achterland zorgde voor extreem hoog water in de Geul en de Maas. Het resulteerde in een heftige overstroming van landbouwgronden, campings, dorpen en steden. Zoals bij iedere overstroming rijst de vraag of de dijken voldoende stevig zijn om het water tegen te houden. Steeds meer onderzoek aan dijkvegetaties toont aan dat een toename van verschillende soorten kruiden en grassen in dijkvegetaties leidt tot sterkere dijken.

Frank Berendse, hoogleraar natuurbeheer en planteneecologie, deed samen met de leerstoel bodemfysica & landbeheer van Wageningen Environmental Research onderzoek naar de erosiebestendigheid van dijken en welke rol de afname of het herstel van botanische variatie daarin speelde. De conclusies uit het meerjarig onderzoek waren eenduidig en werden in 2015 gepubliceerd in het internationale tijdschrift *Ecosystems*.

Het onderzoek

Er werden op een kunstmatige dijk 100 proefvelden aangelegd waarbij het aantal plantensoorten verschilde. Na drie jaar werd iedere twee week gemeten hoeveel bodem naar beneden was geërodeerd. Naar mate er minder soorten in de proefvelden stonden nam de erosie toe. Bij een afname van 75% van het aantal plantensoorten verdubbelde de erosie. De basis is dat indien er veel soorten planten zijn, bij uitval van één soort, een andere plantensoort met ongeveer dezelfde erosiebestendigheid de plek van de verdwenen soort kan innemen. Verder is vastgesteld dat de boven- en ondergrondse biomassa groter is bij een grote diversiteit aan plantensoorten. Ook dit heeft een positief effect op de erosiebestendigheid.

Vlak het beheer niet uit

Uit een ander onderzoek van Wageningen Environmental Research (van der Zee et al., 2020) wordt het beheer van de dijklichamen tegen het licht gehouden. Naast de erosiebestendigheid door een gevarieerde vegetatie kan deze vegetatie namelijk ook bijdragen aan de biodiversiteit. Daarbij is goed dijkbeheer essentieel. Voor het in stand houden van een bloemrijke dijk en het voorkomen van erosie kan op veel plekken volstaan worden met het twee keer per jaar maaien en afvoeren.

Foto: EurECO - Cyril Liebrand

Sterke doorworteling

Bij een bezoek aan het Amsterdam Rijnkanaal werd ontdekt dat bij het beheer veel maaisel bleef liggen. Dit zorgt voor ophoping van voedingsstoffen in de bovengrond waardoor grassen en kruiden voor de voedselbeschikbaarheid niet diep hoeven te wortelen. Voorts zorgden de achtergebleven maairesten voor een ruige en open vegetatie met veel open bodem (negatief voor erosiebestendigheid). Dat is zonde omdat dijken extensief beheerd worden en dus een heel goede combinatie mogelijk maken met meer biodiversiteit. Uit het onderzoek bleek dat, met een aanpassing van het beheer (goed uitharken en afvoeren van de vegetatie), al binnen 3 jaar een sterk verbeterde doorworteling van de toplaag te meten was.

Ook bij dijkaanleg veel winst te behalen

Uit een interview in *Trouw* (30 april 2020) met Cyril Liebrant van Ecologisch adviesbureau EurEco en Constant Swinkels van de Radboud-universiteit Nijmegen, blijkt dat ook bij dijkaanleg nog veel winst te behalen is. Na de hoogwaterstanden in de rivieren in de jaren '90 werden dijken op grote schaal verstevigd met zware klei. Deze zware klei resulteert in bloemarme dijken. Voorts is het geen handige keuze in relatie tot de waterstaatkundige staat van de dijk. Zware klei scheurt bij heftige droogte snel en herstelt zich hiervan maar langzaam. Beter is het om voor de toplaag of leeflaag lichtere gronden te gebruiken zodat meer kruiden en minder competitieve grassen ook een kans hebben. Juist de kruiden hebben tijdens de droge jaren van 2019 en 2020 laten zien dat ze onmisbaar zijn in een dijkvegetatie, doordat ze dieper wortelen en daarmee de zode op zijn plek houden. Onderzoeker Swinkels trof op een ecologisch beheerde dijk tussen Ewijk en Nijmegen 78 soorten wilde bijen aan. Hiervan waren er 14 rode lijstsoorten waaronder de Knautiabij (zie ook pagina 30) en een 17-tal broedparasieten van wilde bijen. Het toont aan dat bij ecologisch maaibeheer op dijken voldoende rust en tijd is voor insecten om hun levenscyclus van ei-larve-imago goed te doorstaan. De onderzoeksresultaten vallen naar verwachting ook goed uit voor andere insecten en hun leefgemeenschappen.

Verkade-album: Onze Grootte Rivieren, Jac. P. Tjisse, 1938.

Praktische tips

Definieer binnen projecten duidelijk de eisen ten aanzien van de leeflaag. Ervaringen uit het veld geven aan dat bij lutum gehalten hoger dan 20% de kans op een bloemrijke vegetatie minder groot wordt.

Kies bij een mengsel altijd voor een soortsaamenstelling die past bij de aanwezige bodem. Cruydt-Hoeck kan hiervoor een streekeigen speciaalmengsel saamenstellen.

Indien men meer geduld heeft, kan gekozen worden voor enkel het inzaaien van een mengsel bovenaan de dijkkruin. Door maaien en hooien verspreiden de soorten zich geleidelijk naar beneden.

Cruydt-Hoeck helpt mee aan natuurherstel!

Gelderland is een van de weinige provincies waar nog populaties van de Knautiabij voorkomen. De soort leeft vooral in het rivierengebied en is, zoals de naam al aangeeft, afhankelijk van hoofdzakelijk *Knautia arvensis* (Beemdkroon) voor haar nectar-behoefte. Is deze plant er niet, dan kan de soort er ook niet leven. De Knautiabij heeft het in die zin extra lastig, omdat zij slechts 130 meter vliegt op zoek naar voedsel voor haar nageslacht. Het centrum van haar leefgebied wordt gevormd door een zelf gegraven gang in de grond waar zij haar eieren legt. De bijensoort is zeldzaam en heeft het moeilijk in Gelderland, evenals de Knautiabijwesp, die een nestparasiet is van de Knautiabij. Tijd voor een herstelplan!

Knautiabij heeft het lastig

Uit onderzoek van ATKB en Ecologisch Adviesbureau Stachys is gebleken dat de Knautiabij sterk gebonden is aan hooilanden op dijken en buitendijks gelegen graslanden. In begraasde gebieden en laaggelegen terreinen die overstroomd met hoogwater ontbreekt zij. Op oeverwallen in het rivierengebied zijn wel beemdkroonplanten aangetroffen, echter de afstand tot bekende populaties van de Knautiabij zijn te groot en kunnen dus niet bereikt worden. Verder kan de afwezigheid van mieren, die de zaden van de Beemdkroon verspreiden een rol spelen in de beperkte verspreidingskansen van de planten in het gebied. Voorts kan concurrentie door honingbijen een rol spelen in de afwezigheid van de soort op plekken die ogenschijnlijk goed lijken.

Verbinden via stapstenen voor de Knautiabij

In 2020 heeft Cruydt-Hoeck in samenwerking met terreineigenaar Staatsbosbeheer zaden van de Beemdkroon geoogst in de Gelderse poort. Hier komen nog vitale populaties Beemdkroon voor. Het is erg belangrijk om bij natuurherstel lokaal materiaal te gebruiken om de insectenpopulaties goed te ondersteunen. Een theelepel zaad kan onder gecontroleerde omstandigheden in een koude kas en met goede begeleiding al snel tientallen planten opleveren. Afgelopen jaar is daarmee op onze kwekerij gestart en eind 2022 zijn de planten groot genoeg om deze uit te planten in de leefgebieden van de Knautiabij.

Beemdkroon

Beemdkroon is een geweldige nectarplant voor vlinders en andere insecten. Een herstelplan voor deze soort komt ook ten goede aan veel andere insecten. Het project wordt mogelijk gemaakt door de Provincie Gelderland.

Natuurgebied Kardingje bloemrijker

Hoe u inheemse soorten introduceert in een groot gebied

Op twintig minuten fietsen van het centrum van de stad Groningen ligt Kardingje, een natuurgebied van Natuurmonumenten van 300 hectare groot. Voor Groningers is dit de plek om een frisse neus te halen en van de natuur te genieten. In 2015 zaaide Natuurmonumenten hier een Cruydt-Hoeckmengsel in. Bijzonder was de aanpak. Door een herinrichtingsproject van het waterschap Noorderzijlvest waarbij nieuwe natuursloten waren gegraven kwam veel grond vrij. Daarmee werden glooiingen gecreëerd in het landschap die in totaal zo'n 3 hectare besloegen. Op deze kale glooiingen werd 'dun' gezaaid, ongeveer 0,5 gram per vierkante meter. Ter vergelijking: normaliter zaaien we met een dichtheid van 1 tot 2 gram per vierkante meter.

Boswachter Ecologie bij Natuurmonumenten Jacob de Bruin over het resultaat: 'Wij hadden de wens om in dit half open landschap met veel structuur en struweel, de grasdominantie te doorbreken met kruiden. We waren ook nieuwsgierig of we er ondanks de kleigrond toch een kruidenrijk gebied van konden maken. Nu grazen er hier in het seizoen runderen (Herefordkoeien) waardoor het minder bloemrijk is dan mogelijk, maar wij zijn zeer tevreden over het resultaat. De Grote ratelaar (*Rhinanthus angustifolius*) heeft het moeilijk, maar er is volop Gewone margriet (*Leucanthemum vulgare*), Knoopkruid (*Centaurea jacea*), Veldlathyrus (*Lathyrus pratensis*),

Rode klaver (*Trifolium pratense*) en Gewone brunel (*Prunella vulgaris*). De Scherpe en Kruipe boterbloemen (resp. *Ranunculus acris* en *repens*) zullen naar verwachting nog meer naar de voorgrond treden want de Herefordkoeien mijden deze. We zien dat door inheemse soorten in dit gebied te introduceren, we een plek hebben weten te creëren waar het barst van de vlinders, libellen en andere insecten. Daarnaast is het een terrein met een landbouwverleden op kleigrond, dus het is ondanks ons verschalingsbeheer nog steeds voedselrijk, maar je ziet ook dat je op klei minder last hebt van verzuring waardoor sommige wilde planten het juist beter doen dan op zandgrond.'

Biodiversiteit inzetten als middel tegen ziektes en plagen

Eikenprocessierups: bestrijden of samenwerken?

De Eikenprocessierups houdt de gemoederen bezig. De overlast is groot, en een goede oplossing nog niet dichtbij. Want de vraag is natuurlijk hoe we deze rupsenpopulatie op de lange termijn in toom houden? Cruydt-Hoeck streeft ernaar 'plagen' en ziektes te zien als 'klokkenluiders'; als een aanleiding om te kijken naar zaken als luchtkwaliteit, bodemkwaliteit en biodiversiteit. Soms blijkt er een ecologische onbalans te zijn waar we op natuurlijke wijze iets aan kunnen doen.

Een bloemenweide trekt natuurlijke vijanden aan.

Trek natuurlijke vijanden aan!

Als het om de Eikenprocessierups gaat, zien we dat onder meer het gebrek aan biodiversiteit in de directe omgeving van eikenbomen in ons cultuurlandschap een rol speelt. Lange eikenlanen in combinatie met kort gemaaide bermen zijn een waar paradijs voor de Eikenprocessierups. Hun voedsel, het eikenblad, is binnen bereik, terwijl natuurlijke vijanden nergens te bekennen zijn. In een 'kaal' landschap vinden roofinsecten en vogels immers weinig voedsel en ontbreken plekken om zich voort te planten en te schuilen.

Momenteel kunnen de populaties van natuurlijke vijanden de Eikenprocessierupsuitbraak niet bijhouden. De verwachting is echter dat de plaagdruk door een overdaad aan natuurlijke vijanden op den duur zal afnemen, maar daarvoor moet er wel wat gebeuren. Het doorbreken van monoculturen van eiken-

De Koolmees eet graag Eikenprocessierups.

lanen, het plaatsen van nestkasten voor vogels en vleermuizen en de toepassing van inheemse struiken en planten, kunnen de biodiversiteit versterken en zo bijdragen aan het bestrijden van ziektes en plagen. Een mooie vorm van samenwerken met de natuur!

Cruydt-Hoeck stelt voor gebieden buiten de bebouwde kom lokaal passende mengsels samen die aantrekkelijk zijn voor de natuurlijke vijanden van de Eikenprocessierups zoals sluipwespen, sluipvliegen, kevers, roofwantsen en gaasvlieglarven. In dorp en stad kunnen onze standaard bloemenmengsels G1 en G2 goed worden ingezet.

Zaaitip!

Om de eikenprocessierups te bestrijden zaai je de wildebloemenzaden in de directe omgeving van de eik. Ongeveer binnen een cirkel van 500 meter. In verband met droogte zaai je liever niet

onder de boom, want dan kunnen de zaden slecht tot ontwikkeling komen. Wel is het mogelijk om opgekweekte droogtebestendige soorten als Mannetjesereprijs en het Muizenootje te planten.

De voordelen van samenwerken met de natuur!

Insectenplagen worden vaak bestreden met (biologische) bestrijdingsmiddelen. Deze middelen zijn echter niet selectief in wat ze bestrijden. Ze doden meer insecten. In dit geval ook andere nacht- en dagvlinders die op de eiken voorkomen.

Het is op dit moment niet raadzaam om uitsluitend te vertrouwen op natuurlijke bestrijding, daarvoor is er te weinig evenwicht, maar op de lange termijn is natuurlijke bestrijding goedkoper en effectiever. Het wegzuigen en wegbranden van nesten of de inzet van bestrijdingsmiddelen kost geld en tijd. In het algemeen kun je ook stellen dat kunstmatige ingrepen zelden de oorzaak van het probleem aanpakken. Als er na de kunstmatige ingreep geen voedsel te vinden is in de eiken, komen bijvoorbeeld Kool- en Pimpelmezen ook niet zoeken op de eik waardoor er grote kans is dat er zich nieuwe populaties vestigen. Het proces begint dan weer van voor af aan.

Het stimuleren van de biodiversiteit is altijd een goed idee. U bevordert de gezondheid en veerkracht van de natuur in zijn geheel.

Project Natuurlijke bestrijding Eikenprocessierups zeer succesvol

In de gemeente Westerveld startte eind 2017 het project Natuurlijke bestrijding Eikenprocessierups onder leiding van stichting Boermarke Wapserveen. Het project werd professioneel begeleid door Nils van Ligten van ecologisch hoveniersbedrijf Klavertje Vier. Na drie jaar blijkt de aanpak zeer succesvol. In het kort: naast de proeflocatie, zijn er drie verschillende controlelocaties gemonitord. Op iedere locatie stonden 64 eiken onder gelijksoortige omstandigheden. Op de proeflocatie werden onder meer de volgende maatregelen genomen:

- | Plaatsen van vogelnestkasten en vleermuiskasten
- | Plaatsen van insectenkasten met geparasiteerde nesten
- | Inzaaien en aanplanten van wilde bloemen in de berm en een strook weiland
- | Uitzetten van gaasvlieglarven

In 2020 werden 109 Eikenprocessierupsnesten van klein formaat verwijderd op de proeflocatie (gemiddeld 1,7 nest per boom). Uit 80 procent van de nesten die werden aangetroffen op de proeflocaties is geen enkele Eikenprocessievlinder

uitgevlogen. 16 nesten waren namelijk volledig geparasiteerd door onder andere sluipvliegen en 72 nesten waren volledig leeg gevreten door vogels. Op de controlelocaties werden in sommige bomen meer dan 20 nesten aangetroffen. In vergelijking met de drie controlelocaties lag het aantal nesten op de proeflocatie 72%, 71% en 28% procent lager. De onderzoekers concluderen na drie jaar dat door de biodiversiteit te stimuleren het op de lange termijn mogelijk is om Eikenprocessierups populaties beheersbaar te houden.

Het grootste deel van de rupsen werd opgegeten door mezen, maar ook Bonte vliegenvangers, Vinken, Spreeuwen en spechten aten de rupsen. De wilde bloemenberm (die bewust niet gemaaid werd) fungeerde in 2020 volop als schuil- en voedselplek voor allerlei insecten én is daardoor ook aantrekkelijk voor vogels. Op de proeflocatie werden soldaatjes, lieveheersbeestjes, gaasvliegen, verschillende soorten vlinders, kevers, zweefvliegen en sluipvliegen waargenomen. Met name de sluipvlieg *Carcelia iliaca* die gespecialiseerd is op de eikenprocessierups, blijkt een 'effectieve' natuurlijke vijand.

10 mei Gewoon barbarakruid.

Bloemen in de berm

Dit is een nieuw ingezaaide berm in Deventer met gemengde wilde bloemen, gefotografeerd met tussenpozen van ruim drie weken. Eerst overheerste Gewoon barbarakruid, daarna Slangenkruid en vervolgens Peen. Een slim mengsel met verlengde bloeitijd om insecten zo lang mogelijk te voorzien van voedsel.

Dergelijke bermen zijn ook belangrijk als brongebied van waaruit zaad zich in de omgeving kan verspreiden. Een goede bijdrage aan de versterking van de biodiversiteit.

Een slim mengsel met verlengde bloeitijd om insecten zo lang mogelijk te voorzien van voedsel.

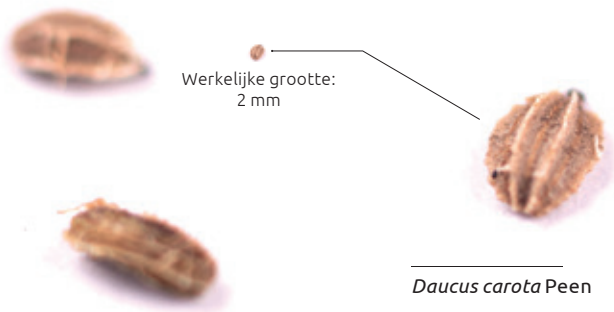

6 juni Slangenkruid.

30 juni Peen.

Foto's: Beeldenbank Sjon.nl (Sjon Heijenga).

Afscheidsgebouw 'De Eik' met op de voorgrond Geel walstro en Vogelwikke.

De Hoevens.

Naturbegraafplaats de Hoevens, daar waar natuur troost biedt

Landgoed De Hoevens ligt ten oosten van Alphen (Noord-Brabant) en bestaat al vele honderden jaren. Het landgoed wordt gekarakteriseerd door het kleinschalige Kempische coulisselandschap. Een landschap van 'kamers' welke ontstaan door een afwisseling van houtwallen, singels, bomenrijen graslanden en akkers. Binnen de landgoedgrenzen ligt Naturbegraafplaats De Hoevens. Een bijzonder bloemrijke plek welke sinds 2014 in gebruik is.

Daar waar sommige naturbegraafplaatsen kiezen om te begraven in bestaande natuur (bos- en heideterreinen) heeft het landgoed expliciet gekozen om bestaande natuur zoals bos en heide met rust te laten en natuur te ontwikkelen op landbouwgronden. Rondlopend op de naturbegraafplaats is het nauwelijks voor te stellen dat enkele jaren geleden op deze plek nog maïs werd verbouwd. Om een goede uitgangssituatie te creëren voor de natuur is over grote delen de voedselrijke toplaag weggegraven. De grond is gebruikt om heuvels op te werpen die verwijzen naar grafheuvels die ook in de directe omgeving voorkomen. Na het grondwerk en de aanleg van een padenstructuur en de bouw van het bijzondere afscheidsggebouw 'De Eik' zijn bloemenmengsels van Cruydt-Hoeck ingezaaid. Op zeer schrale delen is heideplagsel / maaisel van naburige naturterreinen uitgereden.

De resultaten zijn bijzonder fraai, mede door het grote oppervlak van het terrein komt de bloemenpracht overweldigend over. Een (bijna) paradijselijke plek. De heide is uit het heideplagsel ontkiemt en de bloemenmengsels zijn goed aangeslagen. Door de variatie in voedselrijkdom is er afwisseling tussen de schrale afgegraven gronden en de grafheuvels die een stuk

Graf met langs de rand o.a. Geel walstro, Duizendblad, Knoopkruid, Cichorei en Slangenkruid.

voedselrijker zijn. Dit zie je terug in de groeiacht en soortstelling van de planten. Tussen de bloemen liggen verspreid over het terrein gedenktekens van hout met een naam en een datum. Grafstenen of andere onnatuurlijke ornamenten vind je hier niet. Alles ademt hier natuur.

Wilt u zelf een naturbegraafplaats realiseren met inheemse wilde bloemen dan stellen wij graag een passend mengsel voor u samen.

Van bedrijventerrein naar ecologisch werklandschap

Bedrijventerreinen zijn uitstekend geschikt om een wilde en kleurrijke invulling te geven met inheemse vegetaties die gonzen van de insecten. Wanneer u het onderhoud onder de knie hebt, is dit qua kosten vergelijkbaar met het onderhouden van een gazon. De winst voor de biodiversiteit met inheemse bloemen is met inheemse vegetaties vele malen hoger en het is ook nog eens een lust voor het menselijk oog.

Ecomunitypark Oosterwolde.

Op bedrijvenpark Ecomunity in Oosterwolde zijn een vijftal bedrijven gevestigd op zeventien hectare grond. De kern van het bedrijventerrein is de zoektocht naar een balans tussen ecologie en economie. Daarom is 50% van het terrein gereserveerd voor bedrijven en 50% voor de natuur. Tweeëneenhalve hectare van het terrein bestaat uit inheemse bloemenweides. Directeur van Ecomunitypark is Anne Jan Zwart. 'Ik wil als directeur inhoud geven aan duurzaam ondernemen en laten zien dat ondernemen niet ten koste hoeft te gaan van de biodiversiteit.'

U noemt het Ecomunitypark geen bedrijvenpark, maar een ecologisch werklandschap. Kunt u dat uitleggen?

'We proberen de juiste voorwaarden te scheppen zodat een natuurlijk gebied kan ontstaan. Die aandacht voor natuurontwikkeling komt voort uit een verantwoordelijkheid voor de

ruimte, een schaars goed. Tegelijkertijd betekent het dat het Ecomunitypark voor werknemers en klanten een fijne plek is om te zijn, ongeacht het weer en ongeacht wat je er te doen hebt. Werken in een groene omgeving is gezond en wetenschappelijk onderzoek wijst uit dat de inzetbaarheid van je medewerkers op de lange termijn aanzienlijk beter is. Groene ruimte is in die zin geld waard. Wij hebben echt een duurzaam verhaal te vertellen dat toekomstgerichte en vitale bedrijven aanspreekt. Kortom, als wij de winst langs de 'People, Planet en Profit'-meetlat leggen dan hebben we een zeer rendabel ecologisch werklandschap.'

Met dus tweeëneenhalve hectare aan bloemenweides, wat vindt u ervan?

'De bloemenweides zijn erg mooi. De intensiteit van de bloei is prachtig. En iedere maand en ieder seizoen is het beeld anders, qua kleur en dynamiek. Maar wat ik echt bijzonder vind is dat de bloemenweide leeft. Je ziet spinnenwebben in de morgendauw, op mooie dagen zie je veel insecten, in de winter zie je vogels die zaad eten van de wilde planten. De natuurontwikkeling en toename in biodiversiteit wordt gemonitord door een team experts van hogeschool Van Hall Larenstein. Zij meten de natuurwaarden op het park met nachtcamera's en teltechnieken: vogels, nachtvinders en zoogdieren. Wat is er? En wat komt erbij? Zo kunnen wij ons concept verbeteren en creëren we een blauwdruk voor andere bedrijventerreinen die de biodiversiteit willen stimuleren. We zien een flinke toename van het aantal insecten en er zijn al meer dan 100 soorten nachtvinders geteld door experts.'

Wanneer we de biodiversiteit willen verbeteren is een integrale aanpak essentieel. Naast de bloemenweides werken jullie met nog meer landschapselementen...

'Alle oude bomen en boswallen zijn blijven staan en bieden daardoor veel beschutting aan dieren. Door het terrein stroomt een beek die we hebben laten graven waardoor er een soort beeklandschap is ontstaan en een open verbinding met de Compagnonsvaart en het IJsselmeer. Dit komt de vismigratie ten goede. Ecologisch onderzoek naar de positieve effecten daarvan loopt. Naast de beek zijn er ook poelen aangelegd op het terrein, ideaal voor kikkers en ringslangen. Het maaisel van de bloemenweides leggen we dan weer op een bult en daar vindt de ringslang weer beschutting. Het grijpt allemaal in elkaar.'

Duurzaamheidspoort natuurlijk buitenterrein

Arap-John Tigchelaar is directeur van Transferro, een inkooporganisatie voor bedrijven die ijzerwaren verhandelen, en voorzitter van Ondernemersvereniging Hessenpoort in Zwolle. Transferro ontving van NLGreenlabel afgelopen jaar het A-label, een soort duurzaamheidspaspoort, voor hun natuurlijke buitenterrein.

Maar nog niet lang geleden lag er op het terrein van Transferro alleen een groene grasmat. 'Langzamerhand kwam daar steeds meer mos in en daar waren we blij mee. Dat vergde namelijk nog minder onderhoud.' Maar wanneer je van bedrijventerrein Hessenpoort het meest groene terrein van Nederland wilt maken, de ambitie van Tigchelaar als voorzitter, dan strookt die insteek niet helemaal met de doelstelling. 'Mijn bezoek wees mij erop dat het terrein niet biodivers was. Beschamend besepte ik dat dat inderdaad zo was. Vanaf toen zijn we aan de slag gegaan om het terrein natuurlijker en klimaatadaptiever te maken. We hebben parkeerplekken opgeofferd, fruitbomen geplant, hoogteverschillen gecreëerd en inheemse bloemenmengsels gezaaid. Het vergt lef, een flinke investering en een omschakeling in denken over onderhoud, zegt Tigchelaar, maar de winst is groot. 'Ik kan als werkgever laten zien dat het anders kan. Naar mijn personeel toe en ook naar onze aandeelhouders, leveranciers en onze klanten die hier komen.'

Hoe wordt de inheemse bloemenweide ervaren?

Veel werknemers lopen vaker een ommetje over de wandelpaden. We hebben ook een rondleiding gekregen van een ecooloog in de bloemenweide over de verschillende soorten die er groeien en ingezoomd op de functie van kruiden voor de biodiversiteit. Dat heeft de interesse van mijn personeel aangewakkerd voor insecten. Afgelopen zomer kreeg ik foto's van

mijn personeel van bijen die in en uit de nestkast vlogen of op bloemen zaten. Er is ook een salamander gesignaleerd waarvan foto's het hele bedrijf door zijn gegaan.

Transferro is gevestigd op Hessenpoort, waar u voorzitter bent van de ondernemersvereniging. Hoe wilt u Hessenpoort ontwikkelen tot het meest duurzame bedrijventerrein?

We hebben de Werkgroep Hessenpoort Natuurlijk opgezet die zich bezighoudt met de vraag: 'Wat kunnen we beter doen?' Tussen de 5000 en 8000 werknemers komen hier dagelijks naartoe met de bus, auto of fiets. En waarom moet dat allemaal in zo'n saaie omgeving? Een bedrijventerrein hoeft niet alleen maar straatwerk te zijn. Wehkamp heeft de eerste stappen gezet toen ze nieuw gingen bouwen. Door Heem is er een prachtige natuurlijke tuin aangelegd met veel inheemse planten. Als bedrijventerrein was ons eerste wapenfeit een bijentuin waar kruiden zijn ingezaaid en bijenkasten neergezet. Ook zijn alle tussenbermen ingezaaid met een inheems zaadmengsel. Afgelopen zomer hebben we perenbomen, appelbomen en groenten aangeplant door het hele park. Werknemers konden tomaten en boontjes oogsten. Geweldig was dat. Nu ligt onze focus op gezonde 'groene' wandelpaden, want werknemers moeten nu tijdens de lunch tussen vrachtwagens en auto's door laveren.

Industrieterrein Hessenpoort, gemeente Zwolle.

Geïnspireerd
geraakt?
Wij geven u
graag advies!

Isala Ziekenhuis Zwolle

In 2013 is voor Isala Ziekenhuis Zwolle een speciaal-mengsel gemaakt. Het is een mengsel dat lijkt op ons G4-mengsel en bevat enkele soorten die kenmerkend zijn voor het rivierengebied waar Zwolle onderdeel van uit maakt. De combinatie van een weelderig bloemenpalet met het architectonisch vormgegeven gebouw met kleurrijke gevels maakt het plaatje compleet. Uit onderzoek is gebleken dat mensen die vanuit een ziekenhuis uitkijken op groen, gemiddeld minder lang in het ziekenhuis liggen voor herstel. Een win-win-win situatie voor gezondheid, biodiversiteit en aantekening van het ziekenhuisterrein.

Wadi woonwijk Dalfsen

Deze wadi rondom een woonwijk in Dalfsen is ingezaaid in 2017. Hiervoor is een speciaal-mengsel uitgewerkt gebaseerd op onze standaard mengsels G1 en G4. Door de zanderige ondergrond zakt water na een regenbui snel weg naar de diepere ondergrond. Hierdoor is deze wadi jaarrond vrij droog. De soorten uit het mengsel zijn hierop aangepast.

Nationaal Monument MH17 staat in bloei!

In juli 2017 is het Nationaal Monument MH17 officieel geopend, drie jaar nadat de vliegramp plaatsvond. Het MH17 monument ligt bij de Polderbaan nabij Schiphol. Het omvat een herinneringsbos waarvoor 298 bomen zijn aangeplant. Deze bomen zijn geplant in de vorm van een groen lint en elke boom van het herinneringsbos symboliseert een slachtoffer van de vliegramp. Onder de bomen is de vegetatie ingevuld door grassen.

Voor het creëren van een inheemse wilde bloemenweide op de taluds van het monument, is Cruydt-Hoeck destijds benaderd door Stichting Nationaal Monument MH17. Rekening houdend met de locatie en passend in de omgeving zijn er twee speciaal-mengsels voor het monument ontwikkeld. Er is gekozen voor een mengsel dat geschikt is voor zonnige plekken op kleiige grond dat vergelijkbaar is met ons G2-mengsel. Het andere mengsel, geschikt voor halfschaduwrijke plekken, is vergelijkbaar met ons O1- mengsel. Beide mengsels hebben we aangevuld met eenjarige akkerkruiden, zoals Bolderik,

Grote klaproos en Gele ganzenbloem. Dit zorgde voor een snel kleurrijk resultaat in het eerste jaar. Nu, een aantal jaar later, bloeien de taluds van het monument nog prachtig met onder meer Scherpe boterbloem, Dagkoekoeksbloem, Gewone margriet en Veldzuring.

Wij vonden het een eer en zijn trots dat wij aan dit bijzondere project mochten bijdragen.

Bloemenweide bij monument

Solarpark de Kwekerij in Hengelo (Gld) met o.a. Slangenkruid, Gewoon biggenkruid en Duizendblad.

Zonneparken in een bloemrijke jas, dubbel rendement!

Inheemse bloemen kunnen een fraai beeldbepalend aspect zijn van een zonnepark. Zo kan je stroom opwekken en tevens een bijdrage leveren aan de lokale populaties van insecten, vogels en zoogdieren. Cruydt-Hoeck heeft reeds voor verschillende zonneparken zaden geleverd met een bloemrijk resultaat!

Veranderend landschap met kansen voor biodiversiteit

Het zal niemand zijn ontgaan. We zitten in een energietransitie en willen meer stroom op een duurzame wijze opwekken. Het landschap verandert door een toename van windmolens, en ook zonneparken breiden zich sterk uit. Op deze parken is vaak veel ruimte aanwezig om de biodiversiteit te ondersteunen door middel van het inzaaien van bloemrijke, jaarlijks terugkerende mengsels.

Verhoging van opbrengst en biodiversiteit

Een bloemrijke invulling van het zonnepark is een subtiele manier om het duurzame karakter van een zonnepark te onderbouwen. Het is goed voor de biodiversiteit, een lust voor het oog en de

groene planten verkoelen de omgeving en daarmee de zonnepanelen, waardoor deze meer energie opwekken. Het beheer bestaat uit 1 - 2 keer per jaar maaien en afvoeren, optioneel kan er gefaseerd begraasd worden met schapen.

Uw gebiedseigen zonneparkmengsel

De meeste zonneparken liggen in het buitengebied. Hier moet voorzichtig omgegaan worden met zaaien van gebiedsvreemde of exotische zaden. Probeer aan te sluiten bij de lokaal voorkomende flora, om zodoende de lokale insecten maximaal te ondersteunen. Wij denken graag met u mee om een gebiedseigen zonneparkmengsel te maken voor uw project.

Basisschool De Ontdekking Apeldoorn - foto: Anno 2000.

Mauritsschool Nieuwegein.

Natuurrijk spelen

Door kinderen vroeg in aanraking te laten komen met planten en dieren wordt de basis van natuurbesef gelegd voor het verdere leven. Ze leren dat er naast mensen ook vele andere organismen op deze aarde leven, waar we ook rekening mee moeten houden. Het spreekwoordelijke zaadje 'liefde en verwondering voor de natuur' kan al vroeg gezaaid worden als onze kinderen er dagelijks mee in aanraking komen.

Het is tegenwoordig niet geheel vanzelfsprekend dat kinderen en hun ouders dagelijks met natuur in aanraking komen. Door verstedelijking, inbreiding en de daarmee gepaard gaande versterking, zijn natuurlijke, wilde terreinen naar de buitenranden van de steden en dorpen verdreven. Om kinderen al vroeg met natuur in aanraking te laten komen adviseren wij speelplekken zoals speeltuinen en schoolpleinen zo natuurlijk mogelijk in te richten met (klim)bomen, bosjes, liggend dood hout om overheen te klauteren, ondiepe waterpartijen, hoogteverschillen en veel verschillende bloemen en planten, waar diverse insecten, zoals bijen en vlinders op afkomen. Zie bijvoorbeeld www.springzaad.nl voor inspiratie en informatie.

Steeds meer scholen kiezen voor groenere schoolpleinen, doordat er bewustwording is over het belang van natuur dichtbij kinderen. Vanuit de politiek wordt op provinciaal en gemeentelijk niveau budget vrijgemaakt om scholen te helpen om speelpleinen te vergroenen.

Met de uitgebreide kennis van Cruydt-Hoeck over planten en de geschiktheid van planten in een natuurlijke speelomgeving, kunnen wij u helpen de juiste keuzes te maken.

Bloembollen voor de vroege vliegers!

De meeste bloemenweides komen pas vanaf april voorzichtig in bloei. Echter, ook in februari en maart vliegen er al insecten rond zoals hommekoningsvliegen die uit hun winterrust komen. Om deze vroeg vliegende insecten te ondersteunen en natuurlijk voor een fleurig beeld vroeg in het jaar, kan je bloembollen planten in je bloemenweide. Zo is er ten tijde van voedselschaarste toch nectar beschikbaar en draagt u bij aan de ondersteuning van de biodiversiteit. Na de bloei van de bollen neemt de bloei van de kruiden het kleurrijke aspect over.

Het zijn vooral de stinzenbollen (verwilderingsbollen) die goed gebruikt kunnen worden in een bloemenweide. De meesten hebben een vroege bloeiperiode en weinig loof, waardoor ze de kruiden niet verdringen. Ze zijn subtiel van kleur en verwilderen naar 3 á 4 jaar. Soorten die in het voorjaar bloeien zijn: Krokus,

Sterhyacint en Sneeuwroem. Soorten die in het najaar bloeien zijn Herfststijlloos en Herfstkrokus. Ook cultuurbollen zoals sieruien (Allium) en Indianenbloem (Camassia), kunnen een welkome aanvulling zijn.

Enkele tips

- Plant bollen in het najaar (aug-dec). Hoe eerder in de grond, des te beter ze aanslaan.
- Plant voor een eerste aanzet met verwilderingsbollen ongeveer 15-25 bollen per m².
- Voeg voor de bollen, indien nodig, wat organische stof toe zoals bladcompost of bladaarde.
- Laat na de bloei het loof aan de planten zitten, zodat de bollen voldoende voeding kunnen aanmaken voor de bloei in het volgende jaar.
- Met onze warme winters groeien kruidachtigen en grassen gedurende de winter door. Zeker bij toepassen van lage soorten is een late maaibeurt (nov-dec) aan te raden, zodat de stinzenbollen zichtbaar zijn tijdens de bloei.
- Alliums en Camassia's zijn late voorjaarsbloeiers. Ook hiervan moet het groene loof eerst afsterven alvorens gemaaid kan worden.

Middenberm Alkmaar met o.a. Alliums, Gewone margriet, Biggenkruid en Kleine klaver- foto: JUB-Holland.

Ook zeer geschikt voor parkeer-terreinen!

Wilke bloemen tussen de bestrating.

Bloeiende oprit

In 2017 werden de voegen van de oprit rechts, ingezaaid met ons M4-mengsel met onder meer laagblijvende soorten als Grote tijm (*Thymus pulegioides*), Zandblauwtje (*Jasione montana*), Steenanjer (*Dianthus deltooides*), Gewoon biggenkruid (*Hypochaeris radicata*), Muizenootje (*Pilosella officinarum*) en Duizendblad (*Achillea millefolium*). Wat een sprankelend resultaat! De oprit staat nu ieder jaar kleurrijk in bloei, trekt veel insecten aan en Pluimvoetbijen maken vele nestjes tussen de klinkers. Zo wordt een saaie oprit een bloeiende oase die de biodiversiteit vergroot.

Ook een kruidenrijke oprit?

Krab de voegen tot 2 centimeter diep schoon in het midden van de oprit.

Vul de voeg tot 1 centimeter onder de rand van de klinkers met een mengsel van 50% zand en 50% teelaarde. Door de voeg niet helemaal te vullen ontstaat er een gleuf waarin later het wortelstelsel van de plant beter beschermd is tegen eventuele betreding.

Meng vervolgens het zaadmengsel in een emmer met wat zand en strooit uit over het midden van de oprit

Veeg het zaad met een zachte bezem in de voeg.

Toepassingsmogelijkheden

Openbaar groen

Onze wilde plantenzaden en bloemenweidemengsels zijn bij uitstek geschikt voor de toepassing in het openbaar groen. Ze bieden een uitstekend alternatief voor het traditionele groenbeheer van gazons en heesterperken langs wegbermen, in parken en plantsoenen, verkeersknooppunten en (tijdelijk) braakliggende terreinen. Door op de ingezaaide percelen een extensief maaibeheer toe te passen, raakt de bodem verschaald, wat niet alleen de bloemenweide ten goede komt, maar waardoor ook de maaifrequentie zal afnemen. Hierdoor creëert u niet alleen een waardevolle ecologische structuur, maar ook een kostenbesparing in het beheer.

Tuin & park

Ook voor parken en tuinen bieden onze zaden en mengsels tal van mogelijkheden. Als bloemenweide, speelweide, bij een schooltuin, op daken, in een heemtuin, bij een natuur- en milieueducatie centrum, maar ook bijvoorbeeld in de combinatie met fruitbomen of verwilderingsbollen en -knollen.

Tijdelijke natuur

In ons dynamische land staat de ontwikkeling nooit stil, wordt er gebouwd en gesloopt. Dit soort gebieden liggen vaak braak en kunnen sterk verruigen en verrommelen. Dit is een uitgelezen kans om hier voor enkele jaren of misschien zelfs voor tien jaar wilde bloemen te ontwikkelen. Het brengt kleur en inspiratie in de omgeving, voorkomt ergernis over een langdurig braakliggend terrein en trekt bovendien vogels, insecten en vele andere dieren aan waar ook mensen van kunnen genieten.

Zaaien in het buitengebied

Voor de inbreng van wilde bloemenzaden in het buitengebied is tijdig anticiperen en overleg, gedegen onderzoek (naar bijvoorbeeld de lokale zaadbank, de waterhuishouding, grondsoorten en zaadbronnen) van essentieel belang. Onze standaardmengsels zijn

Openbaar groen.

hierbij niet altijd geschikt en het kan zelfs wenselijk zijn beschikbare zaadbronnen uit de directe omgeving te gebruiken. Hiermee kunnen we speciaal geschikte mengsels voor u samenstellen die zijn toegespitst op de gebiedseigen flora. De benodigde voorbereiding duurt hierbij eerder jaren dan maanden.

Grote projecten

Voor grotere hoeveelheden zaad is een meerjarenplanning soms onontkoombaar. Van de meeste inheemse soorten is en blijft het zaad nu eenmaal een kleinschalig product. Hierbij kan het zaad in overleg in fasen geleverd en verwerkt worden. Wij zijn altijd graag bereid tot uitwisseling en advies, met name tijdens of vóór de ontwerpfase.

Zorg & groen

Uit vele studies is gebleken dat natuur een positieve werking heeft op de genezing van zieke mensen. Als de omgeving van ziekenhuizen en revalidatiecentra is ingericht met natuurlijk groen, herstellen patiënten beter en sneller dan wanneer de omgeving bestaat uit eentonig beton. De kostenbesparing op zorg kan geïnvesteerd worden in de aanleg en beheer van een prachtige natuurrijke omgeving, waardoor terreinbeheer en groenvoorziening geen kostenpost meer zijn, maar een medicijn!

Verkoeling & wateropvang in de stad

Door de overmatige toepassing van bestrating in het stedelijk gebied ontstaan problemen. Tussen al het beton kan het flink warm worden in de zomer. Bovendien kan regenwater niet meer wegtrekken in de bodem en kan het riool het regenwater dikwijls niet meer aan, vooral bij de hevige regenbuien die we sinds de laatste jaren hebben. Dit alles geeft overlast en extra kosten, zoals de noodzaak voor een groter rioolsysteem. Meer natuurlijk groen zorgt voor een prettiger leefklimaat. Groen heeft een verkoelend en rustgevend effect en bindt fijnstof. In de beplantingsvakken kan regenwater goed in de bodem wegzakken. Ook wadi's (waterinfiltratie in de bodem) of groendaken kunnen veel regenwater absorberen. De besparingen op rioolsystemen en airco's kunnen de groenvoorziening financieren.

Kijk voor meer inspiratie op www.operatiesteenbreek.nl.

Groene daken

Met de juiste voorbereidingen en de juiste ondergrond kunnen wilde bloemen uitstekend worden toegepast op groendaken. Hierover kunt u meer lezen op pagina 62 (Dakvegetaties).

Bloeiende voegen & groene parkeerplaatsen

In het stedelijk gebied zijn veel dichtbestrate terreinen die slechts een paar keer per jaar gebruikt worden tijdens een evenement, als

Tuin & park.

extra parkeerruimte of als toegangsweg voor de brandweer. Hier kan geen regenwater wegzakken in de bodem en dat brengt extra belasting van het rioolsysteem met zich mee. Tijd voor een andere benadering! Door de bestrating bijvoorbeeld aan te leggen met een voeg van enkele centimeters, toepassing van halfverharding of verhardingsroosters, kun je hier uitstekend bloeiende wilde planten tussen zaaien. In een test met verschillende bestratings-materialen bleken onze mengsels M5 en D2 uitstekend geschikt (zie pagina 79 en 85).

Zo kan hier jaarrond een lage bloemenweide groeien. Dat ziet er leuk uit en is meteen goed voor de biodiversiteit, wateropname en verkoeling van de stad. Vlak voor een evenement kan het terrein kortgemaaid worden, om na afloop weer fris uit te groeien.

Natuurlijk spelen

Als je écht wilt werken aan een betere wereld, dan moet je vooral kinderen inspireren met natuur. Hiervoor breng je de natuur met wilde bloemen, bijen, vlinders en vogels naar de kinderen. Het is dus van belang dat er niet alleen maar natuurgebieden ver buiten de stad liggen, waar je met de auto naartoe moet, maar juist ook in de woonwijken en op de schoolpleinen waar de kinderen dagelijks spelen.

Kijk voor inspiratie op www.springzaad.nl.

Natuurinclusieve landbouw

Door eenvoudige natuurlijke toepassingen op het erf en de akkerrand kan de biodiversiteit op het boerenbedrijf vergroot worden. Een inheemse kruidenrijke akkerrand of slootkant, een kleine bloemenweide in een vergeten hoek op het erf of inheemse gemengde haag, stimuleert de biodiversiteit en draagt bij aan een gezond ecosysteem op het agrarisch bedrijf. De voordelen? Er ontstaat meer leefruimte voor insecten en akker- en weidevogels; de bestuiving van gewassen en natuurlijke plaagbestrijding neemt toe door insecten die in het kruidenrijke grasland en langs akkerranden leven; de kruidenrijke graslanden bevorderen het bodemleven en de bodemdoorworteling. Daarnaast is bloei in het agrarische land-

Natuurinclusieve landbouw.

schap een lust voor het oog. Kortom, wij zien tal van mogelijkheden om ruimte te creëren voor biodiversiteit.

Wilde bloemen voor paarden, schapen en koeien

Wilde bloemen vormen een belangrijk deel van de voeding van onze grazende dieren. En eigenlijk ook voor onszelf! Sommige planten hebben vooral een goede voedingswaarde en andere zijn ook nog van belang voor de gezondheid. Zie ons mengsel 'paarden-geluk' (BW1) op pagina 82. Zorg er hierbij wel voor dat de planten eerst voldoende de kans krijgen om te groeien voordat u de dieren laat grazen. Strookbegrazing is vervolgens één van de manieren om de bloemen in de weide te houden en ook nog te laten bloeien. De dieren eten alle kruiden op als ze de kans krijgen, vooral de bloemen!

Op onze website vindt u vele voorbeelden en hulp voor het maken van de juiste keuze.

Aan de slag met bloemenweides

Honingbij en spin op Pinksterbloem.

De juiste keuze maken

Vooraf de juiste keuzes maken is van belang voor een bloeiende bloemenweide. Cruydt-Hoeck helpt u daarbij graag op weg.

1 Wat heb ik?

De mogelijkheden van de plek zijn uw uitgangspunt.

U werkt met natuurlijke processen en moet zich realiseren dat niet alles mogelijk is. Door onderstaande vragen te beantwoorden, krijgt u inzicht in uw locatie voor de bloemenweide. U kunt nu eenvoudiger een geschikt zadenmengsel kiezen.

Voor welke locatie wil ik een bloemenweide?

- | Openbaar groen of semi-openbaar groen
- | Kleine of grote particuliere tuin
- | Bebouwde kom of juist het buitengebied
- | Agrarisch landschap

Wat zijn de ecologische omstandigheden van mijn locatie?

- | Is de bodemsoort klei, veen, zand, leem of een mengsel?
- | Is de grond schraal, voedselrijk of iets ertussenin?
- | Is de grond overwegend droog, nat of iets ertussenin?
- | Ligt de locatie in de zon, halfschaduw of schaduw?
- | Welke planten groeien er nu?

Zijn er factoren in de omgeving waar ik rekening mee moet houden?

- | Is de locatie bijvoorbeeld vlakbij een school, of langs een drukke weg?

Is deze locatie eigenlijk wel geschikt voor een bloemenweide?

- | Soms is een plek niet geschikt voor een bloemenweide en kan er beter een andere plek gezocht worden. Er zitten bijvoorbeeld veel lastige worteloniukruiden in de grond zoals riet, kweek of ridderzuring of de plek is slecht bereikbaar of veel te voedselrijk. U kunt zich zo veel tijd, geld en een teleurstelling besparen.

Stappenplan: Waar begin ik?

1. Wat heb ik? (Mogelijkheden en kansen)

Wat zijn de grondsoort, de locatie en overige omstandigheden om rekening mee te houden?

2. Wat wil ik en waarom? (Wensen en doelen)

Welke soort bloemenweide en wat is mijn doel?

3. Wat kan ik? (Kennis en ervaring)

Is er voldoende kennis en ervaring beschikbaar voor een goede aanleg en beheer?

4. Wat vindt mijn omgeving? (Draagvlak en communicatie)

Is er voldoende draagvlak en een goede communicatie met de omgeving?

5. Wat heb ik er voor over? (Kosten en baten)

Wat is het budget voor de aanleg en het beheer en welke inzet is er?

2 Wat wil ik en waarom?

Uw doelstelling bepaalt het soort bloemenweide.

Waarom een bloemenweide?

Zie ook de toepassingsmogelijkheden op pagina 38.

Ik wil de bijen, vlinders en/of vogels redden!

Een goed beheerd meerjarig bloemrijk grasland draagt het meest bij aan de biodiversiteit. Kies het juiste mengsel en verdiep u goed in het beheer om de leefomstandigheden voor bijen, vlinders en vogels zoveel mogelijk te vergroten.

Ik vind wilde bloemen gewoon mooi!

Akkerbloemen en ruderales bloemenweides zijn het meest bloemrijk. Bloemrijk grasland is meer ingetogen.

Ik wil minder werk en kosten besparen!

Een slim aangelegd bloemrijk grasland is een van de goedkoopste beheersvormen. Belangrijk is om de juiste plek te kiezen en een passend mengsel.

Éénjarige akkerbloemen

Éénjarige akkerbloemen met Klaprozen en Korenbloemen bieden meestal al in het eerste jaar snel resultaat. Om een akkerbloemenweide in stand te houden, moet je de grond jaarlijks bewerken als zijnde een akker en daarna alleen een beetje blijven doorzaaien.

Ruderales bloemenweides

Ruderales, of ook wel storingsvegetaties zijn zeer geschikt voor een bloemenweide voor 2 tot 3 jaar. Deze vegetatie bevat één- en tweejarige en kortlevende vaste soorten. Het beheer bestaat uit jaarlijks maaien en afvoeren van het maaisel. Om de soorten te behouden, kun je tweede of derde winter de grond licht verstoren.

3 Wat kan ik?

Enige kennis van zaken creëert een duurzaam bloeiende bloemenweide.

Vaak wordt de aanleg en het beheer van een bloemenweide onderschat. Enige kennis van zaken is nodig om een duurzaam bloeiende bloemenweide te kunnen creëren.

Cruydt-Hoeck helpt u graag op weg. Deze handleiding en ook onze website staat boordevol kennis en ervaring die wij graag met u delen. Specifieke vragen? Neem gerust en vrijblijvend contact met ons op. Lees hier meer over op pagina 108.

De aanleg van een bloemenweide is meer dan het uitstrooien van een zakje zaad!

Er zijn verschillende soorten bloemenweides, met ieder hun eigen zadenmengsel en beheer.

4 Wat vindt mijn omgeving?

Goede communicatie en draagvlak zijn erg belangrijk.

Vooraf bij bloemenweides in de openbare ruimte zijn het creëren van draagvlak en een goede communicatie erg belangrijk.

Tegenstand en protest ontstaan vaak uit angst of onbekendheid. Door omwonenden, belanghebbenden, de opdrachtgever en ook uw team goed te informeren en te betrekken bij de plannen kunt u draagvlak creëren.

Niet alleen uw bloemenweide, maar ook het 'draagvlak' moet 'beheerd' worden.

5 Wat heb ik er voor over?

Alle kosten voor aanleg en beheer dragen bij aan de biodiversiteit en een prettigere leefomgeving.

Een goed functionerende bloemenweide is één van de goedkoopste vormen van groenbeheer. Neem alle kosten voor aanleg én beheer over meerdere jaren mee in uw overwegingen en niet alleen de prijs van het zadenmengsel.

De daadwerkelijke kosten van een bloemenweide verschillen van plek tot plek, maar zijn sterk afhankelijk van hoe creatief en vindingrijk u bent. Bedenk dat sommige plekken gewoon niet zo geschikt zijn voor een bloemenweide. Bespaar u dan de moeite en de kosten en ga op zoek naar een betere plek.

Geduld! Verwachtingsmanagement

De natuur is geduldig, nu wij nog! Al het goede komt langzaam. Een duurzame bloemenweide heeft tijd nodig zich te kunnen ontwikkelen. Wilde bloemenzaden hebben vaak specifieke omstandigheden nodig om te kunnen kiemen. Communiceer dit goed en belooft niet meer dan wat de natuur ons bieden kan.

Ongeschikte plek +
Verkeerde keuzes +
Slechte communicatie

Hoge kosten +
Teleurstelling +
Weinig draagvlak

Geschikte plek +
Goede keuzes +
Goede communicatie

Lage kosten +
Enthousiasme +
Veel draagvlak

Tips voor grote en kleine tuinen

Wilde planten in de tuin

Bloemenweides zijn op iedere schaal te realiseren. Niet alleen op grote schaal in het openbaar groen, maar ook in het klein. Zelfs in een volledig bestrate tuin of op een balkon is een bloemenweide mogelijk, in een grote bak of cementkuip. Hiermee draagt u toch bij aan het vergroten van de biodiversiteit.

Doordat u in uw tuin n t iets meer aandacht aan de begroeiing kunt besteden dan in het openbaar groen mogelijk is, kunnen zich de meest interessante vegetaties ontwikkelen. Naast het

inzaaien van een bloemenmengsel kunt u de bloemenweides in de loop der jaren verrijken door extra soorten toe te voegen. Hulp nodig? De professionals van Vakvereniging Wilde Weelde helpen u graag bij de aanleg en het beheer van uw natuurlijke tuin. Zie www.wildeweelde.nl

De onderstaande soorten zijn een paar voorbeelden van de vele wilde planten die zeer geschikt zijn voor de tuin. Ze geven veel natuurlijkheid en trekken veel vlinders en bijen aan, maar ze weten zich nog wel een beetje te gedragen.

<i>Angelica archangelica</i>	Grote engelwortel	<i>Silene flos-cuculi</i>	Echte koekoeksbloem
<i>Aquilegia vulgaris</i>	Akelei	<i>Succisa pratensis</i>	Blauwe knoop
<i>Centaurea scabiosa</i>	Grote centaurie	<i>Origanum vulgare</i>	Wilde marjolein
<i>Lunaria rediviva</i>	Wilde Judaspenning	<i>Silene dioica</i>	Dagkoekoeksbloem
<i>Lythrum salicaria</i>	Grote kattenstaart	<i>Silene latifolia subsp. alba</i>	Avondkoekoeksbloem
<i>Malva alcea</i>	Vijfdelig kaasjeskruid	<i>Campanula rapunculoides</i>	Akkerklokje
<i>Scabiosa columbaria</i>	Duifkruid	<i>Geranium pyrenaicum</i>	Bermooievaarsbek

Tips voor natuurontwikkeling en buitengebied

Natuurontwikkeling in buitengebied

Wilde planten in het buitengebied

Wanneer u een bloemrijke vegetatie wilt creëren in het buitengebied is goed overleg en een gedegen inventarisatie van de mogelijkheden vooraf van groot belang, om floravervalsing te voorkomen. Het is geen goed idee lukraak niet-passende bloemenmengsels te zaaien in het buitengebied. Door uitsluitend het toepassen van een goed beheer kan zich spontaan een vegetatie ontwikkelen vanuit de reeds aanwezige zaadbank in de bodem. Zaaien is dan niet nodig.

Blijkt na goed onderzoek dat inzaaien toch de beste keuze is, dan denken wij graag met u mee om voor het gebied de meest passende soortensamenstelling van het inheemse zadenmengsel te bepalen. Zaaien van zadenmengsels in waardevolle natuurgebieden raden wij af. Is het inbrengen van zaden toch wenselijk, denk dan als eerste aan het uitstrooien van maaisel (met zaden) uit een nabijgelegen gebied van goede kwaliteit.

Bloemenweides als compensatiemiddel binnen de Nieuwe Natuurwet

Per 1 januari 2017 is de Nieuwe Natuurwet in werking gegaan. Er is veel veranderd. Wat niet veranderd is, zijn de compensatieverplichtingen vanwege negatieve effecten van ruimtelijke ontwikkelingen op beschermde soorten.

Bloemenweides kunnen een belangrijke invulling zijn van deze compensatieverplichting. Vooral voor vleermuizen zijn bloemenweides belangrijk omdat ze er 's nachts insecten kunnen vangen. Ook zijn bloemenweides gunstig voor vele muizensoorten, kevers e.d. Deze worden weer gegeten door beschermde vogels. Uw compensatieplan kunt u met bloemenweides dus naar een hoger niveau brengen.

Tips voor openbaar groen en stedelijk gebied

Bloeiende berm in woonwijk.

Wilde planten in het openbaar groen/stedelijk gebied

Bloemenweides zijn een mooie optie voor openbaar groen in of bij de bebouwde kom, zoals wegbermen, rotondes, parken, plantsoenen en wadi's en voor het semi-openbaar groen bij bedrijfsterrainen en woon-complexen. Hier een aantal aandachtspunten en tips.

Gezond boerenverstand

Idealen voor een betere wereld zijn prachtig. Maar zeker in het (semi-)openbaar groen moet een en ander wel een beetje praktisch en betaalbaar blijven. Het goede nieuws is dat bloemrijk grasland - mits op de juiste manier toegepast - een van de goedkoopste beheersvormen is. Het 'gezond boerenverstand' is hier een goede raadgever. Inventariseer waar een bloemenweide goed zou passen en vooral waar u deze goed kunt beheren. Waar kunt u goed bij met maaimachines en opraapwagens? Waar vormt de bloemenweide geen belemmering voor de verkeersveiligheid? Sommige plekken zoals smalle middenbermen zijn soms gewoon minder geschikt voor een bloemenweide en kunnen beter traditioneel beheerd worden. Anderzijds kan een bloemenweide juist een goede beheersoplossing zijn voor een problematisch of kostbaar te beheren stuk openbaar groen.

Zet een Bloemenweideteam op

Stem goed af binnen de eigen organisatie. Besteed er aandacht aan dat alle betrokkenen begrijpen wat de bedoeling is.

Niet alleen de plannenmaker op kantoor, maar ook de groenbeheerder, de penningmeester en juist ook de man of vrouw met de maaimachine moet begrijpen wat de bedoeling is en waarom. Deze laatste kan vaak goed meedenken in wat praktisch en daardoor kostenefficiënt uitvoerbaar is. Bovendien is deze persoon vaak degene die als eerste een kritische burger te woord zal staan. En vergeet ook niet de communicatiemedewerker. Ecologisch beheer kan een prachtig communicatie- onderwerp zijn en neemt veel onbegrip bij de omwonenden weg. Onze tip is om een 'Bloemenweideteam' op te zetten van iedereen die zich met de bloemenweides bemoeit. Zowel praktisch, theoretisch, financieel als communicatief. Een goede start is om als bloemenweideteam onze basiscursus te volgen. Dit kunnen wij ook 'in-company' voor u verzorgen. Vraagt u ons naar de mogelijkheden.

*Goed team +
goede communicatie +
goed zadenmengsel =
succesvolle bloemenweide.*

Promoot uw successen

Als u enthousiast bent, maar er is in uw gemeente nog weinig ervaring met bloemenweides, dan kunt u op tegenstand stuiten bij de burger, of bij uw collega's. Laat u niet ontmoedigen. Begin met een klein hoekje, op een plek waar u de slagingskans hoog acht. Verzorg dit hoekje goed. Als deze bloemenweide in bloei staat, maak dan goede foto's en zorg dat de lokale en sociale media het oppikken. Stap voor stap zal de kritiek omslaan in enthousiasme.

BREEAM

Duurzaamheid is een belangrijk aspect geworden bij het realiseren van gebouwen en de directe omgeving. Door duurzaam te bouwen behouden gebouwen hun financiële waarde en de duurzaam ingerichte omgeving zorgt voor een prettig werkklimaat. Dat leidt tot een hogere productiviteit van medewerkers en minder ziekteverzuim. BREEAM is de standaard beoordelingsmethode die hiervoor wordt gebruikt en levert u certificaten op m.b.t. duurzaamheid. Dit kunt u dan promoten naar de buitenwereld. Een belangrijke categorie binnen dit certificeringssysteem is Landgebruik & Ecologie. Bloemenweides aanleggen rondom uw bedrijfsgebouw brengt u hoger op de duurzaamheidsladder. Daarnaast levert u een waardevolle bijdrage aan de biodiversiteit op uw terrein en een aangenaam werkklimaat voor uw medewerkers. Kijk voor meer informatie op www.breem.nl

Tips voor planners en bestekschrijvers

Binnen de CROW-systematiek, waarbinnen bestekken worden geschreven, zijn geen posten opgenomen voor het aanleggen en beheren van bloemenweides. Cruydt-Hoeck stelt daarom gratis passende bestekteksten beschikbaar. Door deze te gebruiken voorkomt u dat onjuistheden in uw bestekken sluipen.

Kijk op www.cruydhoeck.nl/bestekteksten

Meest voorkomende valkuilen

Zaaien moet oppervlakkig gebeuren. Zeer licht inharken kan, maar als de topklaag voor het zaaien al iets wordt losgemaakt of opgeruwd, is inharken vaak niet nodig en kan een regenbui al voldoende zijn.

Bloemenmengsels bevatten vele zaden van uiteenlopende vormen en groottes, waardoor de meeste zaaimachines lastig zijn af te stellen. Zaaien doet u daarom het liefst breedwerpig met de hand. De zaden kunt u verdunnen met bijvoorbeeld licht vochtig zand voor een goede verdeling over het terrein. Ga voor een halve kilogram zadenmengsel uit van een kruiwagen zand. In tegenstelling tot graszaden is voor onze bloemenmengsels een zaaidichtheid van 1 tot 1,5 gram per vierkante meter voldoende, tot maximaal 2 gram. Op grote terreinen kan nog dunner worden gezaaid.

Dus 100 tot 200 gram per are. Dichter zaaien werkt soms averechts doordat de snel groeiende soorten de overhand zullen nemen en bovendien is dichter zaaien onnodig kostbaar. Zie voor meer aanwijzingen over aanleg en beheer vanaf pagina 48.

Tips voor gemeentes en terreinbeheerders

Het juiste beheer is van grote invloed op het succes van de bloemenweide

Zonder bereid te zijn te investeren in een duurzaam en consistent beheer van goede kwaliteit, is zelfs het beste zadenmengsel zonde van het geld. Besteed dus voldoende aandacht aan de afstemming binnen uw organisatie.

Bloemenweidebeheer is specialistisch werk

Om een goede bloemenweide aan te leggen zijn mensen nodig met verstand van zaken. Let hier goed op bij het aanbesteden van werkzaamheden. In de praktijk blijkt niet iedere groenaannemer of loonwerker zomaar over de juiste kennis en ervaring te beschikken, waardoor teleurstelling op de loer ligt. Beter is het

om in uw projecten de vaak relatief kleine post bloemenweides te laten uitvoeren door een deskundige uit uw eigen team of door een deskundig bedrijf.

Kwaliteit maar toch kostenefficiënt

Door de kwaliteiten van een specialistisch beheerder te combineren met de kostenefficiëntie van een loonwerker, kunt u kwaliteit bereiken voor een gunstige prijs. De specialist kan dan bijvoorbeeld met één-assige messenbalkmaaier patronen uitmaaien die ecologisch gunstig zijn. Het maaisel harkt hij boven op de te maaien grote vlakken die de loonwerker vervolgens met groot materieel (bijvoorbeeld een cyclomaaier) kan maaien en afvoeren.

Parkeerplaats in combinatie met bloemenweide.

Directielevering:

aanleveren zadenmengsel in eigen beheer

Bij grote projecten zien we helaas regelmatig dat het Cruydt-Hoeck zadenmengsel dat u samen met ons met zorg heeft uitgekozen en in het bestek heeft laten zetten niet vanzelfsprekend door de aannemer besteld en daadwerkelijk ingezaaid wordt. Maak hierover goede afspraken. Soms is het verstandig het zadenmengsel als opdrachtgever zelf te bestellen en aan uw groenaannemer beschikbaar te stellen. Komt u er niet uit? U staat er niet alleen voor. Heeft u nog aanvullende vragen? Bel of mail ons gerust: 0516 44 11 44, zaden@cruydhoeck.nl.

Veel gestelde vragen

Hieronder leest u een aantal veel voorkomende problemen met oplossingen. Heeft u meer vragen, neem dan contact met ons op. Wij helpen u graag. Kijk voor nog veel meer aanwijzingen over aanleg en beheer vanaf pagina 48. of lees het antwoord op veelgestelde vragen op www.cruydhoeck.nl/faq

Hoe moet ik de zaden bewaren?

Als u nog even niet toekomt aan zaaien, bewaar de zaden dan altijd droog, donker en redelijk koel (12-15 graden). Vooral een enigszins constante temperatuur en luchtvochtigheid is aan te bevelen. Een normale koelkast wordt te vochtig en is daarom ongeschikt.

De zaden kiemen niet of nauwelijks

Vaak is geduld hier het devies. Wilde plantenzaden hebben wat meer tijd nodig dan bijvoorbeeld gecultiveerde graszaden of zaden voor de moestuin of bloementuin. Sommige soorten kiemen binnen een maand, andere soorten kunnen soms wel zes tot twaalf maanden wachten op de juiste omstandigheden om te kiemen.

Denkt u vooral kiemend onkruid te zien? Maakt u dan duidelijke scherpe foto's van de ingezaaide bloemenwei en mail deze naar ons toe. Neem van bovenaf een foto van ongeveer één vierkante meter van de grond. Meestal kunnen wij u dan aangeven welke kiemplanten van het gezaaide mengsel al te zien zijn.

Soms is er op een minder gunstig moment gezaaid. Dit is op zich niet heel erg, maar het stelt uw geduld iets meer op de proef. Wilde plantenzaden weten zelf vaak heel goed wanneer ze het beste kunnen ontkiemen.

Ik heb veel onkruid in het eerste jaar

Omdat u de grond meestal heeft moeten bewerken voordat u heeft gezaaid, kiemen er dikwijls ook veel snelgroeiende éénjarige

onkruiden zoals Melde en Perzikkruid die al in de grond zaten. Als u een meerjarig bloemrijk graslandmengsel heeft gezaaid, dan kunt u het beste gaan maaien en het maaisel afvoeren. Door in dit eerste jaar 3-5 keer te maaien, onderdrukt u de onkruiden en hebben de ingezaaide bloemen voldoende licht om te kunnen kiemen. In het tweede jaar zullen de onkruiden grotendeels verdwenen zijn. Bij een éénjarige bloemenweide is maaien geen optie, omdat u dan ook de bloemen wegmaait. Handmatig wieden is dan soms de enige optie.

Vermoedt u veel onkruidzaden in de grond, dan is het toepassen van een 'vals zaaibed' voorafgaand aan het zaaien een goede optie (zie ook vanaf pagina 54).

Ik ben bang voor erosie op hellingen

Bij de aanleg van bijvoorbeeld viaducten bestaat de kans op erosie en uitspoeling van de vers aangebrachte grond op hellingen. Hierbij kan op niet te voedselarme grond met het bloemenmengsel Italiaans raaigras of Rogge (op zandgrond) mee worden gezaaid. Deze soorten verdwijnen na enige jaren vanzelf en intussen kunnen de bloemplanten zich ontwikkelen. Soms kan hydroseeding een oplossing bieden (zie pagina 55).

Het bloemrijk grasland vergrast-1

Als het bloemrijk grasland na verloop van jaren teveel vergrast, dan wijst dit meestal op een te voedselrijke bodem en/of een te extensief maaibeheer. De grassen groeien dan harder en verdringen de bloemplanten. Dit kunt u vooral verhelpen door (plaatselijk) extra te maaien en het maaisel steeds goed af te harken en af te voeren. Door speciaal te maaien wanneer de vegetatie het meest vitaal is, worden de meeste voedingsstoffen afgevoerd. Plekken waar grassen zeer dominant worden, kunt u de eerste keer al eind mei, begin juni maaien, als de grassen veel energie investeren in groei.

Het bloemrijk grasland vergrast-2: Ratelaar zaaien

In sommige, niet al te voedselrijke situaties kunt u Ratelaar (*Rhinanthus*) zaaien. Deze éénjarige bloemplanten zijn halfparasieten op o.a. gras. Ze kunnen de grassen in de vegetatie enigszins onderdrukken. Hierdoor krijgen bloemen in een grasland meer kans om zich te ontwikkelen. Ratelaar maakt onderdeel uit van verschillende Cruydt-Hoeck mengsels, maar kan ook los bijgezaaid worden. Ratelaar kunt u het beste zaaien tussen juli en de late herfst. Voor het zaaien moeten de aanwezige grassen kort

worden gemaaid, waarbij het maaisel wordt afgeharkt, zodat de zaden van Ratelaar bij de bodem kunnen komen. Als de grasmat te dicht is, kan de grond eventueel een beetje worden opgeruigd. Op plaatsen waar de Ratelaar groeit en bloeit mag u pas na de zaadval maaien, ongeveer vanaf eind juli.

Waar zijn de klaprozen die ik in het eerste jaar in mijn bloemenweide had?

Zoals ook te lezen is vanaf pagina 40, is de juiste keuze van het type mengsel bij het juiste beheer van belang. Een akkerbloemenmengsel met éénjarige klaprozen moet u als zodanig beheren; dus jaarlijks de grond lostrekken. Als u een maaibeheer toepast als bij een 'bloemrijk grasland' verdwijnen de klaprozen. In de handel zijn er vele mengsels verkrijgbaar waarin akkerbloemen zoals klaproos zijn toegevoegd aan meerjarige mengsels voor snel resultaat en extra kleur in het eerste jaar. Wij kiezen hier bewust niet voor, omdat we hiermee niet het juiste maaibeheer in het eerste jaar kunnen uitvoeren dat van belang is voor een duurzaam bloemrijk grasland. Daarnaast worden ook de verkeerde verwachtingen gewekt, omdat iedereen jaarlijks die mooie klaprozen verwacht. Zoals ook te lezen op pagina 46.

Mijn bloemenweide verruigt

Als de bloemenweide verruigt met bijvoorbeeld Ridderzuring en brandnetels, dan is het meestal van belang het beheer aan te scherpen. Door vooral de verruigte delen iets vaker te maaien en steeds het maaisel goed af te harken en af te voeren kunt u de verruiging tegengaan. Als Ridderzuring zich uit kan zaaien in augustus heeft u binnen enige jaren honderden tot duizenden planten in de bloemenweide. Maai deze plekken daarom steeds voordat de planten uitzaaien. Daarnaast is het aan te bevelen in het beheer jaarlijks enige tijd te plannen voor het uitsteken van Ridderzuring en andere storende plantensoorten.

Moet ik graszaden meezaaien met het bloemzaadmengsel?

Het is beter om geen graszaden mee te zaaien met het bloemenmengsel. Op een paar uitzonderingen na, laten wij de graszaden achterwege en bevatten onze bloemenweidemengsels uitsluitend bloemzaden. De regulier verkrijgbare graszadenmengsels bevatten voornamelijk zodevormende, grove en sterk groeiende grassoorten die sterk concurreren met bloemen. Wij adviseren u dan ook met klem om in normale situaties géén graszaden mee te zaaien. Grassen groeien meestal sneller dan bloemen. Graszaden zitten er doorgaans genoeg in de grond of in de omgeving. Door uitsluitend bloemzaden te zaaien, krijgen bloemen de benodigde voorsprong om zich te vestigen om zo met grassen te kunnen concurreren.

In enkele uitzonderlijke situaties kan het toch van belang zijn graszaden mee te zaaien, ter ondersteuning van de bloemenweide. Wij bieden een aantal grasmengsels met polvormende grassoorten aan die voor dit doel het meest geschikt zijn.

De wind/regen heeft de vegetatie in mijn bloemenweide platgeslagen.

Wanneer in uw bloemrijk grasland in de zomer of het najaar hoge planten zijn omgevallen door regen of wind, is het verstandig om die delen alvast te maaien en het maaisel te verwijderen. Ook als dit betekent dat u eerder of later maait dan u had gepland. Let op: dit geldt niet als u akker- of ruderaal bloemen hebt gezaaid! Door te maaien zorgt u ervoor dat er openheid in de vegetatie blijft en dat kleinere soorten niet verdwijnen omdat ze geen licht meer krijgen. Bovendien komt er weer licht op de bodem, waardoor nieuwe kieming kan plaatsvinden.

Maak foto's

Om u goed te kunnen adviseren is het erg behulpzaam als u ons een aantal goede foto's van de situatie kunt mailen. Aan de hand van deze foto's kunnen wij u per telefoon of e-mail dikwijls al goed adviseren. Zie ook pagina 20.

Aanleg en beheer bloemenweides

Algemene aanwijzingen voor de aanleg van een bloemenweide

Een goede voorbereiding is belangrijk voor een succesvolle bloemenweide. Vanaf pagina 40 geven wij enkele aanwijzingen tot de juiste mengselkeuze. Hieronder geven wij graag aanwijzingen over de aanleg en het beheer.

Verwijderen van de begroeiing

Het lukraak uitstrooien van een zadenmengsel over een bestaande vegetatie heeft weinig zin. U moet de bodem eerst goed voorbereiden door de bestaande vegetatie en zode weg te halen. Het doorfreen van de zode werkt averechts. De grond lijkt mooi zwart, maar de door-gefreesde zode zal hergroeien en het ingezaaide mengsel wegconcurreren. Het wegnemen van de zode doet u door de bovenste 4-6 centimeter af te plaggen of af te schrapen. Dit is vooral effectief bij voormalig gazon. Eventueel kunt u de zode onderspitten of onderploegen, maar probeer de grond minimaal te bewerken.

Op kleine schaal kunt u de zode handmatig afschrapen. Zeer oppervlakkig (maximaal 5 cm) frezen gaat ook, waarbij u de

losgefreesde zode goed afharkt en afvoert. Op grotere terreinen is afschrapen met een rupskraan zeer geschikt. De vrijgekomen zode kunt u composteren of verwerken op het terrein en er een ruigtevegetatie of struweel op aanleggen. Naast het verwijderen van de zode is het ook belangrijk dat u hardnekkige wortel-onkruiden, zoals Ridderzuring, Akkerdistel en Kweekgras verwijdert.

Minimale bodembewerking

Door de grond minimaal te bewerken laat u de structuur en het bodemleven met rust en voorkomt u dat onkruid-zaden en voedingsstoffen uit de ondergrond geactiveerd worden. Dus tenzij de ondergrond ernstig verdicht is door bijvoorbeeld zware machines, de grond het liefst minimaal roeren.

De natuur is geduldig,
nu wij nog.

Vals zaaibed

Als er veel onkruidzaden in de bodem zitten, kunt u deze terugdringen met de 'vals zaaibed methode'. Hierbij maakt u het zaaibed geheel zaaiklaar, maar wacht u nog enige tijd met zaaien. U laat de onkruiden een paar keer kiemen en schoffelt deze om de 2-3 weken ondiep af op een zonnige droge dag. Hiermee brengt u het aantal onkruidzaden in de toplaag van uw zaaibed sterk terug.

Na de laatste schoffelronde harkt u de kiemplanten af en kunt u het bloemenmengsel zaaien. Doorgaans kiemen alleen de zaden in de toplaag van uw zaaibed. Pas dus goed op dat u het zaaibed zo weinig mogelijk roert, waardoor u weer nieuwe onkruidzaden naar de oppervlakte brengt. Deze methode is van belang wanneer u een bloemenweide met éénjarige bloemen wilt zaaien, of wanneer u een vaste bloemen-weide wilt creëren op een plek waar veel zaden van Ridderzuring in de grond zitten.

Het zaaien

Nadat u uw perceel 'zaaiklaar' gemaakt heeft, kunt u gaan zaaien. Zaaien moet oppervlakkig gebeuren. Zeer licht inharken kan. Als u de toplaag voor het zaaien al iets heeft losgemaakt of opgeruwd, is inharken vaak niet meer nodig en kan een regenbui al voldoende zijn. De meeste zaaimachines zijn ongeschikt voor het inzaaien van bloemenmengsels. Bloemenmengsels bevatten vele zaden van uiteenlopende vormen en groottes, waardoor de meeste zaaimachines lastig zijn af te stellen. Zaaien doet u daarom het liefst breedwerpig met de hand. In de praktijk blijkt dit ook voor grotere oppervlaktes prima te doen. De zaden kunt u het beste verdunnen met een 'vulmiddel', bijvoorbeeld licht vochtig zand, mais- of graanschroot voor een goede verdeling over het terrein.

Ga voor een halve kilogram zadenmengsel uit van een kruiwagen licht vochtige zand waar u de zaden doorheen mengt. Daarnaast is het handig om de zaden en het in te zaaien perceel in bijvoorbeeld 4 of 6 gelijke vlakken te verdelen voordat u gaat zaaien.

Zaadichtheden

Op droge grond met een moeizaam kiemklimaat is een zaai dichtheid van 2 gr/m² vaak wenselijk voor een behoorlijk bloemrijk resultaat. Op vochthoudende en meer voedselrijke grond volstaat vaak 1 tot 1,5 gr/m² voor een bloemrijk resultaat. Op grotere percelen kan ook worden volstaan met een lagere zaai dichtheid van 0,75 tot 0,1 gr/m², afhankelijk van het budget en de wens voor meer of minder bloemen.

Zie ook onze tips voor bestekschrijvers en plannenmakers op pagina 45.

Wanneer zaaien

De natuur is onze leermeester. De meeste zaden zijn rijp aan het einde van de zomer. Daarom beschouwen wij de nazomer en de herfst als de beste zaaitijd. Het vroege voorjaar is een goede tweede keus. In de praktijk kan vrijwel jaarrond gezaaid worden, al is de ene periode geschikter dan de andere.

Het liefst niet zaaien in een hele droge periode, wanneer het vriest of als de ondergrond extreem nat is. In tegenstelling tot geselecteerde cultuurgewassen in de land- en tuinbouw, nemen wilde planten vaak iets meer tijd om te ontkiemen.

Ideaal kiemmoment

Wilde plantenzaden hebben verschillende strategieën om optimaal te kiemen en groeien. Bijvoorbeeld door te wachten op het meest ideale kiemmoment, wat voor sommige soorten in het mengsel soms wel meer dan een jaar kan duren. Van sommige soorten kiemen de zaden niet allemaal in één keer om risico te spreiden. Zo is van Grote klaproos bekend dat steeds ongeveer één vijfde van de zaden kiemt.

Hydroseeding

In sommige gevallen, bijvoorbeeld bij de aanleg van taluds bij autosnelwegen of bij het inzaaien van groendaken, kan het wenselijk zijn dat het talud snel begroeid raakt om uitspoeling van het grondlichaam tegen te gaan.

Bij Hydroseeding wordt water vermengd met compost of cellulose en wildebloemenzaden. Dit geheel wordt in een dunne laag over het zandlichaam gespoten. In deze dunne laag compost en vocht of cellulose vindt het zaad voldoende voedingsstoffen om zich te vestigen en om de grondlaag vast te leggen. Zorg voor een goed schoongemaakte machine om te voorkomen dat je soorten in je mengsel krijgt die je liever niet wilt.

Wij verwijzen u op verzoek graag door naar in deze techniek gespecialiseerde bedrijven.

Veel groenbeheerders hebben in het voorjaar standaard een zak bloemenmengsel in de werkbus liggen. Bij gelegenheid kan dan hier en daar een strook of overhoekje ingezaaid worden.

Aanleg en beheer van bloemrijk grasland

Onder bloemrijk grasland verstaan we een vegetatie met meerjarige bloemen en grassen, ook al zaaien we die laatste meestal niet mee. De vegetatie is gebaat bij weinig verstoring van de bodem, maar een- of tweemaal per jaar maaien en afvoeren van het maaisel is noodzakelijk om de bloemrijkdom te behouden.

Eeuwenoud cultuurlandschap

Het bloemrijk hooiland dat we met onze meerjarige mengsels nastreven, is onderdeel van ons eeuwenoude cultuurlandschap en is dus door de mens gecreëerd. Van oudsher werd het hooi van (vochtige) hooilanden gebruikt als voer voor de dieren, ook voor paarden die toen nog een belangrijke functie hadden op het boerenbedrijf. Zonder het te weten, hebben de boeren van toen bijzondere vegetaties laten ontstaan. Juist de kleinschalige manier van werken zorgde ervoor dat ook veel wilde dieren zich hier thuis voelden. Deze waardevolle vegetaties zijn in de vorige eeuw grotendeels verloren gegaan door schaalvergroting, ontwatering en overbemesting. Op een voedselrijke bodem groeien met name grassen sneller en zij verdringen de bloeiplanten. Als gevolg hiervan zijn veel wilde planten en de bijbehorende insecten, vogels en andere dieren zeldzaam geworden of zelfs uit ons land verdwenen.

Door het opnieuw creëren van bloemrijke graslanden dragen we bij aan het herstel van de biodiversiteit. De natuurlijke verspreiding van planten via wind, water, vogels en andere dieren, is een zeer langzaam proces, waardoor kolonisatie van een gebied soms enkele honderden tot duizenden jaren in beslag kan nemen. Door in te zaaien met wildebloemenzaden wordt de natuur een handje geholpen en kunnen we dit proces aanzienlijk versnellen.

In sommige gevallen zijn al prachtige resultaten te bereiken als het beheer verbeterd wordt.

Toepassingsmogelijkheden

Het aanleggen van een bloemrijk grasland in het openbaar groen is een uitstekend alternatief voor traditioneel groenbeheer. Op iedere plek waar een gemaaid grasvegetatie is, of is gepland, kunt u in principe een bloemrijk grasland aanleggen. Denk hierbij aan wegbermen, parken en plantsoenen, maar ook aan verkeersknooppunten zoals rotondes en klaverbladen. In tuinen

en parken kan bloemrijk grasland aangelegd worden als zelfstandige bloemenweide, maar ook als onderbegroeiing van een fruitboomgaard, als oeverbegroeiing en als moerasvegetatie. Doordat er op het bloemrijk grasland een verschrallingsbeheer wordt toegepast, kan de maaifrequentie worden teruggedrongen tot 1 - 2 keer per jaar. Dat kan een aanzienlijke besparing opleveren. Soms is de Ausgangssituatie dermate schraal dat maaien vele jaren niet nodig is. Dit kan vooral langs drukke wegen een groot voordeel zijn.

Eerst goed kijken

Zeker in het buitengebied is het van belang om eerst goed te kijken hoe de vegetatie er op een plek uitziet, voordat je overgaat tot inzaaien. Als er al veel bloeiplanten (of -rozetten) staan, is goed beheer de belangrijkste sleutel tot succes. Inzaaien zonder het beheer te verbeteren heeft weinig zin. Kijk dus goed wat er al is in een gebied en welke potenties er zijn. Eventueel kunt u plaatselijk wat extra soorten inzaaien om het gebied te verrijken.

Uitgangssituatie en gewenste inspanning

Een belangrijke voorwaarde voor een geslaagde bloemenweide is een geschikt milieu en dat betekent in eerste instantie: een passende bodem. Hierbij moet u de mengselkeuze aanpassen aan de Ausgangssituatie en niet meer verwachten dan wat van nature mogelijk is. Als u specifieke soorten wilt laten groeien, dan moet u daarvoor eerst het geschikte milieu creëren. Wie geen tijd en energie kan investeren in de aanleg van een goede Ausgangssituatie en aan een goed beheer, willen we het gebruik van onze mengsels met klem ontraden. Het op goed geluk uitstrooien van de zaden in ongeschikte grond of in een bestaande dichte grasvegetatie, loopt van nature op een mislukking uit.

Combinatie met bollen en knollen

In sommige gevallen is een mooie begroeiing te maken door bloemrijk grasland te combineren met bloembollen die geschikt zijn voor verwildering. De voorjaarsbloei van de bollen en knollen wordt opgevolgd door een bloeiende kruidenvegetatie. Terwijl het loof van de bollen en knollen afsterft, staat de weide opnieuw in volle bloei. Het afsterven van het loof is van belang voor de bloei van de bollen en knollen in het volgende jaar. Het beste pakt deze situatie uit op een bodem die niet te rijk of te schraal is, omdat bloembollen doorgaans een iets rijkere bodem verlangen en een bloemrijk grasland juist een schralere bodem. Ook mogen bollen niet te nat staan. Pas het maaieregime

Pinksterbloem met Landkaartje.

enigszins aan de bollen aan en maai de bloemenweide vlak voor de winter kort (eind oktober-begin november), zodat de bollen in het voorjaar goed uitkomen. Plant niet te veel bollen omdat dit de bloemenweide kan verstoren. Plant bij nieuwe aanleg eerst de bollen en ga daarna pas zaaien. Zie pagina 42.

Combinatie met akkerbloemen

Veel mensen zijn ongeduldig en willen graag meteen resultaat. Door bij aanleg wat éénjarig akkerbloemenmengsel toe te voegen aan een meerjarig bloemrijk graslandmengsel, kan in het eerste jaar meteen veel kleur verkregen worden. Aangezien we de grond met rust laten en gaan maaien, zullen deze akkerbloemen na het eerste jaar verdwijnen. Aan deze methode kleven helaas een paar stevige voorwaarden en nadelen:

Zaai niet meer dan 20% akkerbloemen bovenop het meerjarige zadenmengsel, anders vormen ze te veel concurrentie voor de vaste soorten.

Te veel onkruidzaden in de grond kunnen hinderlijk zijn. Deze kunt u niet maaien, omdat we dan ook de akkerbloemen wegmaaien. Dus alleen akkerbloemen meezaaien als de grond vrijwel vrij is van onkruidzaden (lees ook 'vals zaaibed' op pagina 54).

Een ander probleem is van psychologische aard, zeker in het openbaar groen. Als omwonenden in het eerste jaar meteen al veel bloemenpracht van éénjarigen zien, dan verwachten ze dit ieder jaar. Omdat de akkerbloemen in het tweede jaar niet terugkomen, kan er teleurstelling ontstaan. Hoewel er na verloop van jaren een prachtig, maar ingetogen, bloemrijk grasland zal ontstaan, herinnert iedereen zich die felgekleurde bloemen uit het eerste jaar. Door alleen bloemrijk graslandmengsel te zaaien, wordt de bloemenweide vanuit niets ieder jaar een beetje mooier.

Keuze van het zadenmengsel

Vanaf pagina 46 heeft u al kunnen bepalen wat voor type bloemenweide u wilt. Als u heeft gekozen voor een bloemrijk grasland, dan moet u opnieuw kiezen voor het meest passende mengsel voor uw Ausgangssituatie. U moet zich daarbij de volgende vragen stellen:

- Welke grondsoort heb ik, of zijn er zelfs meerdere?
- Is het zonnig, of is er best wat halfschaduw of schaduw?
- Is het terrein droog of vochtig? Wisselt dit sterk gedurende het jaar?
- Is de bodem voedselrijk of schraal?
- Is de bodem kalkrijk, neutraal of zuur?
- Welke plantensoorten komen van nature in het gebied voor?

Als u hierover enige duidelijkheid heeft, kunt u er een passend mengsel bij zoeken. Vanaf pagina 78 staan verschillende standaardmengsels voor bloemrijk grasland beschreven. Op verzoek stellen wij graag een speciaalmengsel (vanaf 1 kg aan zaden) voor u samen, die eventueel ook op herhaling af te nemen is. Informeert u naar de mogelijkheden.

Ratelaar om grassen te onderdrukken

In sommige, niet al te voedselrijke situaties kunt u ratelaar (*Rhinanthus sp.*) zaaien. Dit kan op de meeste grondsoorten, behalve op zware kleigrond. De bodem kan vrij droog tot redelijk nat zijn. Deze éénjarige plant parasiteert op gras en kan zo de grassen in de vegetatie enigszins onderdrukken. Hierdoor krijgen de andere bloemen in het grasland meer ruimte om zich te ontwikkelen. Het zaaien van ratelaar is dan ook vooral effectief wanneer er al enige diversiteit aan planten aanwezig is.

Ratelaar maakt onderdeel uit van verschillende Cruydt-Hoeckmengsels, maar kan ook door een bestaande vegetatie, bijvoorbeeld een bloemenweide of gazon, gezaaid worden. Ratelaar heeft de winterkoude nodig om tot kieming te komen. Zaaien moet daarom plaatsvinden na de laatste maaibeurt. Vóór het zaaien dient de aanwezige vegetatie zeer kort afgemaaid te zijn, zodat de ratelaarzaden bij de bodem kunnen komen. Als de grasmat te dicht is, kan de grond met een hark een beetje worden opgeruwd. Op plaatsen waar ratelaar groeit en bloeit, mag u pas maaien als de zaden rijp zijn en beginnen te vallen. Dit is ongeveer vanaf half juli. Zaai voor introductie van ratelaar 0,5 tot 2 gram/m². Als u niet zeker weet of ratelaar op de gewenste plek wil groeien, probeer het dan eerst uit op een klein oppervlak.

Er zijn twee soorten ratelaar die beide voor deze toepassing gebruikt kunnen worden: Kleine (*Rhinanthus minor*) en Grote ratelaar (*Rhinanthus angustifolius*). Grote ratelaar groeit van nature doorgaans op vochtiger en rijkere bodems.

Verschralen bij aanleg

Als de bodem zeer voedselrijk is, kunt u kiezen voor een kostbare maar effectieve methode om de bodem reeds bij aanleg te verschralen: het afvoeren van de vruchtbare teeltlaag. Daarnaast kunt u de teeltlaag en de onderliggende schralere laag, indien aanwezig, omwisselen, waarbij u de teeltlaag naar beneden brengt en afdekt door de naar boven gehaalde schralere onderlaag.

In sommige gevallen is ook het aanbrengen van een van buitenaf aangevoerde schrale grondsoort, bijvoorbeeld kalkhoudend zand, op de bestaande bodem een mogelijkheid. Deze schrale laag kunt u enigszins met de onderliggende teeltlaag mengen. Hierbij spreken we van een laag van ten minste twintig tot dertig centimeter. Verschralen met behoud van de oorspronkelijke

Ratelaar parasiteert op grassen, waardoor deze onderdrukt worden.

bodem kan door een aantal jaren het grasland of akkerland uit te mijnen door wél te oogsten, maar niet te bemesten. Bij zwaar bemeste grond kan dit alsnog tien jaar of langer duren.

Vochtige terreinen

Op zeer vochtige terreinen kunt u bloemrijke situaties bereiken bij een schrale tot matig voedselrijke bodem. Ook kunnen droge gronden (opnieuw) vernat worden. Voor een succesvol resultaat moet de bodem wel jaarrond vochtig blijven. Bij langdurige uitdroging van de bodem kan juist weer verzuuring en vergrasping optreden. Denkt u bij de aanleg daarom goed na over de waterhuishouding in relatie tot het gewenste eindbeeld.

Gradiënten

In een bloemrijk grasland zijn het vooral de gradiënten (overgangen) die de grootste soortenvariatie opleveren. Door het vergraven van het terrein ontstaan overgangen tussen droog en vochtig, voedselrijk en voedselarm, zuur en kalkrijk. Voedingsstoffen worden van hogere delen uitgespoeld naar de lagere delen in een terrein. Maak gebruik van dit gegeven bij het streven naar diversiteit. Hierbij kunnen bijvoorbeeld van de voedselrijke teeltlaag heuvels gemaakt worden, die worden afgedekt met een schralere laag.

Door het aanbrengen van bosschages ontstaan bovendien gradiënten tussen licht en donker. Denk wel eerst goed na voordat u grootschalige ingrepen gaat doen en kijk goed wat u al heeft. Het is zonde als u waardevolle eeuwenoude landschapsstructuren onherstelbaar vernietigt.

Zaaien

Op pagina 54 kunt u lezen hoe u de zaailocatie kunt voorbereiden en hoe u het beste kunt zaaien. Omdat we bij een bloemrijk grasland meteen kunnen maaien is de toepassing van de 'valsaaibedmethode' niet nodig, tenzij u veel zaden van Ridderzuring of grassen in de grond verwacht.

Maaibeheer van bloemrijk grasland

Waarom maaien?

In een vegetatie concurreren planten om licht. Om zoveel mogelijk soorten planten in de vegetatie te behouden is een open vegetatiestructuur van groot belang. Daarin kunnen ook de kleinere en langzaam groeiende soorten overleven en kan bovendien nieuwe kieming plaatsvinden. Hét middel om de structuur van de vegetatie te beïnvloeden is door te maaien en het maaisel af te voeren. Hierdoor zorg je direct voor openheid en voer je bovendien voedingsstoffen af (verschralen), waardoor planten op den duur minder hard groeien. Zo komt er langzaam maar zeker ruimte voor steeds meer bloemen, en neemt het aandeel grassen en ruigtekruiden (zoals brandnetel) af. Het is de kunst om de ontwikkeling van de vegetatie goed te volgen en hierop het maaibeheer af te stemmen.

Zonder te maaien zal de bloemenweide snel in een ruigte en uiteindelijk in een bos veranderen. Dat is het natuurlijke proces

van successie, dat nog wordt versneld door een hoge stikstofdepositie, afkomstig van landbouw, verkeer en industrie.

Wanneer maaien? Hoe vaak maaien?

Het juiste maaitijdstip is afhankelijk van het doel dat je hebt. Daarnaast hangt het tijdstip en de frequentie van maaien af van de grondsoort en de voedselrijkdom van de bodem. Denkend aan de werkwijze van een ouderwetse boer, dan maai je als het gewas uitgegroeid is, maar nog niet is ingestort. Maar als je wilt verschralen, is het soms ook nodig om tijdens de bloei al te maaien. Als algemeen uitgangspunt voor een verschralingsbeheer kun je onderstaande tabel aanhouden.

Maaischema voor bloemrijk grasland

Globale richtlijnen voor maaitijden in bloemrijk grasland vindt u in de tabel hieronder. Er zijn meer variabelen en verfijningen mogelijk, bijvoorbeeld door het beheer te faseren.

Maaischema voor bloemrijk grasland	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.
Schraal bloemrijk grasland 1x							
Matig schraal tot matig Voedselrijk bloemrijk grasland 2x							
Voedselrijk bloemrijk grasland 2x							
Zeer voedselrijk Kruidenrijk grasland 3x							

Gefasseerd maaien en het maaisel afvoeren.

Gefaseerd maai-beheer in de herfst: in de overgebleven vegetatie huizen spinnen, vliegjes en overwinteren winterjuffers, rupsen en vlinderpoppen.

Beheer in het eerste jaar van droog bloemrijk grasland

Het eerste jaar na aanleg van een meerjarige bloemenweide is een investeringsjaar waarbij planten nog weinig in bloei komen maar vaak wel een intensief beheer nodig is. De zaden uit het mengsel kiemen, er ontstaat een bladrozet en de planten blijven dus nog laag. Pas het jaar erop vormen ze een bloeistengel. Doordat vóór het inzaaien de grond is bewerkt, is de kans op snelgroeïende onkruiden zoals Melde en Perzikkruid in het eerste jaar groot (met name bij zaaien in het voorjaar). Om ervoor te zorgen dat de soorten uit het mengsel toch genoeg licht en ruimte krijgen om te kiemen en te groeien, kun je de eenjarige onkruiden bestrijden door ze in het voorjaar op ca. 10 cm af te maaien en het maaisel af te voeren. Dit moet je mogelijk nog een- of tweemaal herhalen.

Wanneer je kiest voor het meezaaien van een mengsel van éénjarige akkerbloemen, voor bloei in het eerste jaar, is maaien in het groeiseizoen in het eerste jaar na aanleg niet mogelijk. Probeer dan de genoemde onkruiden tijdig weg te knippen. Maai in de loop van de zomer, zodra de akkerbloemen er niet langer aantrekkelijk uitzien, zodat licht op de bodem kan vallen en vaste planten nog kunnen kiemen. Wachten tot de akkerbloemen zich hebben uitgezaaid is niet nodig, omdat deze toch niet terug zullen komen in het bloemrijk grasland. Voer het maaisel steeds af.

Beheer vanaf het tweede jaar van droog bloemrijk grasland

Op schrale (zand)gronden waar al weinig voeding in de grond zit, is eenmaal maaien in het jaar voldoende. De beste hooimaand is september. Op matig voedselrijke zandgronden kan (gedurende enkele jaren) tweemaal per jaar maaien nodig zijn om verder te versralen. Op rijkere gronden, zoals op (veraarde) veen- en kleigronden is tweemaal per jaar maaien de regel, omdat de

vegetatie er veel harder groeit vanwege de grote beschikbaarheid van voedingsstoffen en vocht. In het algemeen kun je hiervoor de maanden juni en september aanhouden.

Wanneer je veel last hebt van vergrassing, kan het helpen om enkele jaren nog vroeger in het jaar te maaien, namelijk al in mei. Dit is de periode dat de meeste grassen net in bloei komen en dus de meeste energie in de bovengrondse delen zit. In bijzonder voedselrijke situaties die door breedbladige grassen worden gedomineerd, is het soms noodzakelijk om gedurende enkele jaren driemaal per jaar te maaien, in mei, juli en september. In deze fase is gefaseerd maaien (zie onder) niet nodig, omdat er nog weinig leven in de vegetatie aanwezig is.

Beheer natte graslanden en oevers

In jaarrond natte tot vochtige graslanden komt de groei in het voorjaar langzamer op gang omdat de bodem lang koud blijft. Hierdoor hoeven deze terreinen doorgaans pas in juli-augustus gemaaid te worden. Bovendien is de bodem eerder in het jaar vaak nog te nat om met maaivoertuigen te werken zonder veel schade aan de bodem aan te brengen. Een eenassige maai balk of rups-/amfibisch maaivoertuig is hierbij aan te bevelen.

Beheer bosranden en meerjarige ruigten

Bosranden of meerjarige, bloemrijke ruigten hoeven niet zoals bloemenweiden verschaald te worden. Bovendien zijn de soorten slechter bestand tegen maai-beheer. Om nieuwe kieming mogelijk te maken, is het voldoende om eenmaal per twee jaar te maaien, en dan bij voorkeur buiten het groeiseizoen, dus bijvoorbeeld in november.

Ook hier kan het beheer gefaseerd worden, waarbij je het ene jaar de ene helft van de bosrand of ruigte maait en het volgende jaar de rest.

Gefaseerd maaien

Of je nu midden in het groeiseizoen maait, of tegen de winter, er zijn altijd insecten in de bloemenweide aanwezig. Deze insecten houden er niet van als hun leefgebied wordt weggemaaid.

Vliegende insecten hebben tijdens het groeiseizoen behoefte aan een continue beschikbaarheid van bloemen voor nectar en stuifmeel, terwijl hun larven en poppen - óók in de winter - een rustig, structureel plekje nodig hebben om deze kwetsbare periode veilig door te komen. Om de overleving van zoveel mogelijk insecten te garanderen, is het belangrijk om bij iedere maaibeurt een deel van de bloemenweide ongemoeid te laten. Houd hierbij 15-30% van het oppervlak aan, een groter deel als je bloemenweide al erg bloemrijk is. Kies de meest bloemrijke plekken om te laten staan en maai ze bij een volgende maaibeurt weer mee om verruiging te voorkomen.

Wanneer je vanwege een hoge voedselrijkdom van de bodem tweemaal moet maaien, kun je ook driemaal tweederde deel van het oppervlak maaien, bijvoorbeeld in de maanden mei, juli en september. Zo zorg je voor een extra grote afwisseling in de vegetatie, wat de biodiversiteit ten goede komt. Maai niet te strakke banen, maar wees creatief in de figuren die je uitmaait. In een luwe binnenbocht is het voor insecten extra goed zonnen! Voor grotere terreinen zult u misschien eerder kiezen wat praktisch haalbaar is voor de beschikbare machine. Langs een weg kan bijvoorbeeld een smalle strook regelmatig gemaaid worden, waarmee u meteen ook zorgt voor meer verkeersveiligheid. Zorg ervoor dat er binnen een straal van 100 meter altijd bloeiende planten aanwezig zijn.

Ook planten profiteren van gefaseerd maaibeheer, omdat ze meer tijd krijgen om zaad te vormen en zich voort te planten. Vooral voor eenjarige soorten als Ratelaar en voor tweejarige soorten als Peen, Slangenkruid, Teunisbloem en Zandblauwtje is dit van belang. Dit zijn soorten waar je bij gefaseerd maaibeheer speciaal op kunt letten.

Delen van de bloemenweide die wel worden afgemaaid, komen daarna alsnog in bloei, waardoor je een spreiding in de bloei krijgt. Aan het einde van de zomer zijn de ongemaaide delen verdord, maar staan de eerder gemaaide delen er nog fris bij.

Sinusbeheer

Sinusbeheer is een bijzondere vorm van gefaseerd maaibeheer die speciaal voor vlinders is ontwikkeld en bij goede uitvoering garant staat voor een grote afwisselingen in vegetatiestructuur. Dit beheer is vooral geschikt voor grotere bloemenweides die al een grote diversiteit aan planten en insecten herbergen en is dus niet geschikt als ontwikkelingsbeheer. Het vergt meer tijd en aandacht dan 'gewoon' gefaseerd maaibeheer, maar is de beste oplossing voor de insecten.

Bij sinusbeheer begin je in het voorjaar met het maaien van een breed, kronkelig pad, de zogenaamde sinus, door de vegetatie. Dit pad zullen vlinders en andere insecten gebruiken om te zonnen en eitjes te leggen. Een paar weken of een maand later maai je vervolgens de vegetatie aan de binnenkant van het pad, zonder het pad weer mee te maaien. De volgende keer maai je een nieuw sinuspad, dat het oude sinuspad regelmatig kruist. Daarna maai je dan weer het binnenste deel. Het tijdstip waarop je moet maaien ligt niet vast, dus het is belangrijk om de ontwikkeling van de vegetatie goed te volgen, zodat je de maaifrequentie hierop af kunt stemmen. De verschillende sinuspaden en maaitijdstippen zorgen ervoor dat er een kleinschalig mozaïek ontstaat met delen die aan het einde van het seizoen een-, twee- of driemaal gemaaid zijn. Buiten het sinuspad wordt de vegetatie het hele seizoen niet gemaaid en kunnen ruigtes ontstaan, wat voor sommige vlinders (zie www.vlinderstichting.nl/sinusbeheer) en andere insecten belangrijk is.

Begrazing

Begrazing van een bloemenweide gebeurt bij voorkeur door schapen en kan het beste periodiek worden ingezet. Bij permanente beweiding komen bloemen weinig of niet in bloei en zetten geen zaad. Bovendien zullen sommige soorten vanwege hun gevoeligheid voor begrazing verdwijnen en worden planten die de schapen niet lusten (waaronder distels) door begrazing bevoordeeld. Periodieke beweiding kan extensief maar ook (gedurende korte tijd) intensief (drukbegrazing) zijn. Het beeld na begrazing is vaak wat rommelig, maar herstelt zich snel weer.

In tegenstelling tot maaibeheer zorgt begrazing niet voor verschraling van de bodem omdat er geen voedingsstoffen worden afgevoerd. Wel heeft extensieve begrazing – meer dan maaien – een positieve invloed op de structuur van de vegetatie. Ook zorgen schapen voor verspreiding van zaden doordat ze zaden in hun vacht meenemen, en maken ze tegelijk met hun hoeven open plekken in de vegetatie, waar nieuwe kieming kan plaatsvinden.

Om deze redenen kan begrazing het beste met maaibeheer worden gecombineerd. Zo kun je bijvoorbeeld in juni of juli maaien en afvoeren en in de nazomer een groep schapen in de bloemenweide laten grazen. Om te bepalen of begrazing in uw situatie een goede keuze is, kunt u het beste een deskundige raadplegen.

Aandachtspunt

Nog een aandachtspunt: maai alleen bij zonnig en warm weer, zodat insecten actief zijn en weg kunnen vliegen of springen. Laat het maaisel na maaien 2-3 dagen liggen zodat insecten eruit kunnen kruipen en er nog zaden uit kunnen vallen. Let op! Als je het langer laat liggen, gaat het al verteren, waardoor de voedselrijkdom van de bodem toeneemt.

Machines en gereedschappen

Maaien van kruidenrijke vegetatie

Voor het maaien van kruidenrijke vegetaties kunnen diverse soorten machines worden gebruikt. De keuze voor een bepaald type machine of gereedschap hangt af van de schaal waarop gewerkt wordt. Van belang is zoveel mogelijk vegetatie weg te halen en het maaisel niet te veel te versnipperen. De aanbevolen maaihoogte is ca. 10 cm, maar het is niet erg als je soms dieper maait en de bodem raakt, omdat je hiermee open plekken voor kieming creëert. Hark grondig, zodat er niet teveel maaisel achterblijft en er geen vill laag van verterend materiaal ontstaat. Voor verjonging van de bloemenweide is het namelijk van belang dat er licht op de bodem valt en er tussen de planten open grond beschikbaar blijft voor zaden om te kiemen.

Op kleine oppervlakken werk je met een bosmaaier of met een zeis. Voorzie de bosmaaier van een slagmes in plaats van een draadkop, omdat een draad het maaisel teveel versnipperd. Afharken gaat prima met een hooihark. Op middelgrote terreinen is een eenassige vingermaaibalk erg handig. Eventueel is

deze voorzien van een bandhooier, om het gemaaid gras bij elkaar te harken. Op grotere terreinen wordt een tractor met een cyclomaaier of vingermaaibalk gebruikt. Het maaisel wordt verzameld met een hooihark/acrobaat en/of balenpers. Werk hiermee in droge periodes om structuurbederf in de bodem te voorkomen.

Werken met een klepelmaaier – met of zonder zuiginstallatie – raden we af omdat meer dan 80% van de insecten in de vegetatie hierbij sterft. Ook wanneer je gebruik maakt van afzuiging is dit dus geen ecologisch verantwoorde keuze.

Afplaggen

Afplaggen is het verwijderen van de zode zonder de onderliggende grondlaag te verstoren, om daarmee ruimte te maken voor een nieuw zaaibed. Dit kan met een zodensnijder. Tenzij de ondergrond erg verdicht is door zwaar materieel hoeft u na het verwijderen van de zode alleen de toplaag met een hark op te ruwen voordat u kunt zaaien.

Maaien met de messenbalk is ideaal in de middelgrote bloemenweide.

Maaien met de zeis.

Handmatig harken en het maaisel gelijk afvoeren.

Bosmaaier.

*De zode afplaggen met een zodensnijder (links).
Messenbalk (rechts).*

Met de hooihark achter de trekker kun je het maaisel mooi bijeen harken.

Met een bosmaaier met slagmes (links) worden de planten meer afgesneden en zijn daardoor beter af te harken. Dit is lastiger als er met een bosmaaier met draadkop (rechts) gewerkt wordt, want die versnipperd het maaisel teveel.

Akkerbloemen met graan.

Aanleg en beheer van akkerbloemenmengsels

Akkerbloemen zijn meestal éénjarige planten die zich door de eeuwen heen hebben gespecialiseerd in het gedijen op akkers. Deze pioniersoorten kunnen uitstekend samengroeien met landbouwgewassen, zoals granen en hebben dan ook een jaarlijkse cyclus van grondbewerking nodig zoals op een akker gebruikelijk is. Als deze cyclus doorbroken wordt, zullen de soorten verdwijnen.

Veel van deze planten zijn sinds honderden, zo niet duizenden jaren meegevoerd met granen en andere gewassen vanuit Oost- en Zuid-Europa. Ze zijn strikt genomen niet allemaal inheems, maar worden door hun eeuwenlange aanwezigheid wel tot de Nederlandse inheemse flora gerekend. Door schaalvergroting, overbemesting en herbiciden zijn de akkerbloemen vrijwel verdwenen in onze landbouw.

Snel resultaat

Akkerbloemen zijn bij uitstek geschikt voor plekken waar snel een bloemrijk resultaat gewenst is. Bijvoorbeeld om een plek op te fleuren of als tijdelijke invulling in afwachting van een duurzamere inrichting.

Combineren met granen

In combinatie met granen kunt u een ouderwetse akker nabootsen. Zaai 3-5 gram granen per m² om de akkerbloemen (1-2gram/m²) voldoende ruimte te geven.

Zaai het liefst de bloemzaden en granen in twee aparte werkgangen, vanwege het verschil in zaadgrootte. Als u de begroeiing tot het einde van de winter laat staan, kunnen vogels dit gebruiken als wintervoedsel. Zaai de granen het liefst breed-werpig. Zie onze website voor de collectie bijzondere granen.

Bodemgesteldheid

Akkerbloemen kunt u in principe op elke grondsoort toepassen die ook geschikt zijn als akker. Bij voorkeur een goed doorlatende, matig vochtige bodem. Natte, zeer voedselrijke of erg schrale grond is ongeschikt. De grond mag arm tot matig voedselrijk zijn. Bij zéér arme grond kan enige organische bemesting (geen kunstmest of drijfmest) zelfs gewenst zijn.

Afhankelijk van uw grondsoort en voorbereiding zullen de resultaten verschillend zijn. Soorten als Wilde ridderspoor en Akkerboterbloem doen het beter als de grond basisch is (meer kalkrijk). Als de grond erg vochtig wordt, zullen de Papavers verdwijnen of zelfs nooit verschijnen. Korenbloemen houden niet van veengrond of zware klei. Elke soort heeft zo zijn voorkeur, maar op een 'akker' met goede, neutrale tot iets kalkrijke grond zullen de meeste akkerbloemen wel floreren.

Vorbereiding van de zaalocatie

Zie ook de algemene zaai-aanwijzingen op pagina 48. Voordat u kunt zaaien moet het perceel goed voorbereid worden. Bewerk de locatie als zijnde een akker en maak het perceel vrij van alle aanwezige vegetatie. De eerste keer kunt u spitten of ploegen en daarna zaaiklaar maken met bijvoorbeeld een cultivator, met eventueel een kruimelrol.

Indien het terrein erg verruigd is, dan eerst de onkruiden zoals Ridderzuring, Akkerdistel, Winde en Kweekgras zoveel mogelijk verwijderen. Als er veel onkruidzaden in de grond zitten is een 'vals zaaibed' (zie pagina 48) sterk aan te bevelen. Vanaf het tweede jaar kunt u het beste alleen niet-kerende grondbewerking toepassen, bijvoorbeeld jaarlijks ondiep eggen met schijfeg en cultivator en dan niet meer omploegen.

Zaaitijd

Een akkerbloemenmengsel kan in principe jaarrond gezaaid worden, maar het liefste in het najaar of in het vroege voorjaar. Als u in het najaar zaait, zullen de winterannuellen zoals korenbloem en klaprozen zich beter ontwikkelen. Winterannuellen zijn éénjarige die deels al in het najaar kiemen. Als u later in het voorjaar zaait, zullen voornamelijk Kamille en Gele ganzenbloem zich goed ontwikkelen. In iedere situatie, grondsoort en zaaitijd zullen weer andere soorten de boventoon voeren.

Beheer in het eerste jaar

Als de kiemplanten enigszins ontwikkeld zijn, is het aan te bevelen om storende onkruiden zoals Ridderzuring, Melde en Perzikkruid weg te wieden. Verder kunt u de akkerbloemen hun gang laten gaan. Vergeet vooral niet ervan te genieten.

Beheer in volgende jaren

Als u jaarlijks wilt genieten van akkerbloemen, dan moet u de bodem ieder jaar oppervlakkig (eerste 5 cm) bewerken. Laat eerst de planten goed uitzaaien. Door in de eerste jaren steeds een beetje bij te zaaien, ontwikkelt zich een goede zaadbank (zaadvoorraad in de grond).

Probeer alleen de bovenste vijf centimeter van de grond te roeren met een frees of cultivator. Juist niet ploegen, want daarmee werkt u de zaden te diep onder.

Indien de akker vergrast, is het wel nodig om een diepere bodembewerking uit te voeren. Indien de vegetatie steeds voldoende kans krijgt zich uit te zaaien, zal er daarna voldoende zaad beschikbaar zijn en kunt u, bij goed beheer, jarenlang van uw veld met akkerbloemen genieten. Eventueel kunt u na een aantal jaren bepaalde soorten iets bijzaaien, als soorten dreigen te verdwijnen. Hebben uw akkerbloemen een duidelijke publieksfunctie, dan is jaarlijks bijzaaien zeker aan te bevelen.

**Advies nodig?
Onze adviseurs
helpen u graag
op weg!**

Aanleg en beheer van ruderales mengsels

Ruderales vegetaties ontstaan vaak op plaatsen waar de grond regelmatig, maar niet per se jaarlijks, verstoord wordt. Je kunt het daarom ook 'storingsvegetatie' noemen. Ruderales soorten gedijen vaak goed in bewoond gebied, zoals boerenerven, verlaten moestuinen, rondom composthopen en braakliggende terreinen.

Deze begroeiingen bestaan uit éénjarige akkerbloemen, tweejarige en (vaak kortlevende) meerjarige soorten. De soorten in ruderales mengsels zijn rijkbloeiend en geven meteen vanaf het eerste jaar na inzaaien een kleurrijk resultaat. Een niet te schrale, normale bodem is gewenst.

Toepassingsmogelijkheden

Ruderales mengsels zijn met name bedoeld voor het zaaien in bewoond gebied, op plaatsen waar redelijk snel en voor meerdere jaren een kleurrijke vegetatie gewenst is. Let op dat sommige ruderales soorten vrij groot zijn en zeker op voedselrijke plaatsen één tot ruim twee meter hoog kunnen worden. De mengsels zijn minder geschikt voor de toepassing in het buitengebied en zeker niet voor natuurontwikkeling.

Op lange termijn zijn ruderales mengsels vaak minder geschikt voor zwaardere gronden. Ruderales planten-soorten gedijen het beste op ruderales dynamische lichtere gronden die regelmatig (iedere paar jaar) in beweging zijn. Op zwaardere gronden kunt u een runderaal mengsel alleen als 'opstart' gebruiken. Op zware gronden wordt de bodem vaak snel stabiel, waardoor de vegetatie overgaat tot meer vaste soorten en waarbij de ruderales soorten verdwijnen.

Natuurspeelplaatsen

Ruderales mengsels zijn uitstekend geschikt voor natuur-speelplaatsen voor kinderen. Voor het voortbestaan van de soorten

is enige verstoring en betreding door de kinderen soms juist gewenst, hoewel alles met mate natuurlijk.

Zaaien

Bij het zaaien gaat u op dezelfde manier te werk als bij een mengsel van éénjarige akkerbloemen (zie pagina 69).

Beheer

Een begroeiing met ruderales soorten hoeft in de zomer niet gemaaid te worden, maar kan het beste in de late winter (februari-maart) gemaaid en afgeharkt worden. Op deze manier kunnen de vogels er eerst nog winter-voedsel uit halen. De bodem mag bij het afharken plaatselijk iets beschadigd worden om ook na het tweede jaar de éénjarige bloemen opnieuw een kans te geven. Haal de meerjarige onkruiden en grassen voor het maaien weg.

Eventueel kunt u, afhankelijk van het ontstane beeld, na een jaar of drie tot vijf de gehele vegetatie opnieuw goed loswoelen met bijvoorbeeld een frees of cultivator. Hiermee wordt het proces opnieuw gestart. Het is dan verstandig iets bij te zaaien.

Nog beter kunt u jaarlijks een derde van de ruderales bloemenweide oppervlakkig doorwoelen, waardoor de bloemenweide steeds verschillende stadia heeft en daarmee meer biodiversiteit. Indien u de vegetatie alleen maait, zullen de één- en tweejarige soorten na verloop van tijd verdwijnen.

Mengsel met ruderales soorten.

Aanleg en beheer van onderbegroeiing

Een kruidachtige onderbegroeiing is een essentieel onderdeel van een houtige begroeiing. Onder bomen en struiken is de concurrentie met grassen vaak veel minder, doordat er weinig zonlicht beschikbaar is. Hierdoor hebben bepaalde bloemen een betere kans. In een structuur van bomen, struiken en kruiden kunnen veel dieren voedsel en schuilmogelijkheden vinden.

Toepassingsmogelijkheden

Wilde planten kunnen goed toegepast worden als een kruidachtige begroeiing onder en langs bomen en struiken. Niet alleen lichte bossen, maar ook lanen, houtwallen, bosplantsoenen en andere schaduwrijke plekken zijn voor een kruidenrijke vegetatie zeer geschikt. Met bollen en knollen, geschikt voor verwijdering (zoals stinzenplanten), zijn mooie combinaties te maken met een aantal van de meer verfijnde, lage plantensoorten van schaduw en halfschaduw.

Uitgangsmogelijkheden

Bij voorkeur is de grond die u wilt inzaaien al iets tot rust gekomen. In geroerde of sterk bemeste grond zien we vaak veel begroeiing van bijvoorbeeld Brandnetels, Ridderzuring en Braam. Van belang is deze ruigte-begroeiing eerst grondig te verwijderen en de grond te laten rusten. Aangezien de concurrentie van gras minimaal is, mag de grond best humus- en voedselrijk zijn.

Het zaaien

Hoewel u in een boomrijke omgeving de grond niet zaai-klaar kunt maken met groot materieel, komt de werkwijze wel overeen met de beschrijving op pagina 48. Verwijder eerst de ongewenste onkruidbegroeiing. Maak de bovenlaag los indien deze is dichtgeslagen of afgesloten met een bladlaag. Zaai de zaden en hark deze eventueel licht in. Zaai bij voorkeur in de nazomer of herfst, of anders in het vroege voorjaar.

Ruig klokje - *Campanula trachelium* is een uitstekende plant in de halfschaduw.

Mengsel voor onderbegroeiing.

Een kruidachtige onderbegroeiing is een essentieel onderdeel van een houtige begroeiing. 🦋

Beheer

Een kruidachtige onderbegroeiing zal zich, wegens de matige hoeveelheid beschikbaar licht, langzaam ontwikkelen. Een vast maaibeheer op gezette tijden is hier dan ook minder van belang. De begroeiing kan 1x per jaar in februari worden gemaaid en afgevoerd. Op sommige plekken volstaat eens per 2-5 jaar maaien en afvoeren, afhankelijk van hoe voedselrijk en vochtig de grond is en hoe ruig u het hier wenst. Jaarlijks of tweejaarlijks kunnen storende onkruiden verwijderd worden.

Ook zaailingen van bomen zoveel mogelijk verwijderen. Hoewel er hier en daar best een enkele zaailing mag doorgroeien tot een boom of struik moeten de bomen en struiken zo nu en dan bij de grond worden teruggezet. Doe dit gevarieerd. Op een open plek, ontstaan door een weggezaagde boom of struik, komt tijdelijk licht beschikbaar voor de ontwikkeling van de kruidlaag.

Aanleg en beheer van dakvegetaties

De laatste jaren neemt de belangstelling voor dakbegroeiingen sterk toe. Meestal bestaan deze uit een mengsel van Sedumsoorten op een zeer dunne substraatlaag van vijf tot zes centimeter. Helaas kan Sedum maar beperkt bijdragen aan de biodiversiteit.

Als uw dak een dikkere substraatlaag toelaat, dan zijn er veel meer mogelijkheden. Op een substraatlaag vanaf tien of liever meer centimeters dik met een goed waterbufferend vermogen, zijn mooie bloemrijke kruidenvegetaties te maken.

Dakbegroeiingen kunt u overal maken als het dak geschikt is, of geschikt te maken is en als de dakhelling vlak of licht hellend is. Op bestaande daken is een dikke substraatlaag wegens het grote gewicht niet altijd mogelijk, maar bij nieuwbouw zijn er veel mogelijkheden. Als u bij nieuwbouw tijdig een dak-begroeiing met een dikke substraatlaag in uw programma van eisen zet, dan kan dit meegenomen worden in het bouwplan. In de praktijk blijken de bouwkosten nauwelijks duurder te zijn, mede door enige voordelen. Zo heeft een dikke substraatlaag een isolerende werking, waarmee op dakisolatie bespaard kan worden. De aanleg van dakbegroeiing is specialistisch werk, laat u goed informeren.

Naast ons Dakmengsel D2 kunnen wij diverse speciale dakmengsels voor u samenstellen die passend zijn bij uw wensen en uitgangssituatie. Sterker nog: als uw substraat maar dik genoeg is, dan kunnen wij bijna alle typen bloemenweides ontwerpen voor uw dak, van moeras-, oever-, heide- tot duinbegroeiing.

Elke situatie is momenteel nog nieuw en de meeste begroeiingen zijn experimenteel, maar bij dakgroen-specialisten en onderzoeksinstituten komt steeds meer informatie en ervaring beschikbaar. Ook Cruydt-Hoeck draagt zijn steentje hier aan bij. Informeer naar de mogelijkheden voor uw dak of project.

Dakbegroeiingen kunt u overal maken als het dak geschikt is.

Dakvegetatie.

Geïnspireerd?
Wij geven u
graag advies!

Foto: Vis à Vis ontwerpers.

Aanleg en beheer
bloemenweides

Combinatie inzaai en aanplant

Uw geduld wordt op de proef gesteld als u een bloemenweide uit zaad tot stand wilt brengen. Meestal is dit prima, maar in sommige situaties is sneller resultaat van grote waarde. Bijvoorbeeld op plekken met een stevige 'publieksfunctie', of in kleine tuinen en parken waar veel bezoekers komen.

Door zadenmengsels te combineren met het aanplanten van passende planten bereiken we snellere bloei en sneller resultaat. Door bij de aanleg 1 - 2 planten per vierkante meter aan te planten en daartussen te zaaien hebben we vrij vlot bloei in de bloemenweide. Intussen kunnen de zaden rustig kiemen.

Hoe gaat u te werk?

Bereid de bloemenweide voor zoals we dit adviseren bij Cruydt-Hoeck en kies een passend zadenmengsel voor de grond van uw project. Kies bij dit mengsel soorten die al in het zadenmengsel voorkomen, of die ecologisch passend zijn.

Als het zaaibed klaar is, spreid dan eerst de planten uit en plant deze aan. Hanteer een gevarieerde plantafstand, dus niet alles exact op gelijke afstand, dit geeft een onnatuurlijk beeld. Hark na het planten de voetstappen en oneffenheden weg. Zaaai vervolgens het zadenmengsel in en hark het licht in.

Hoeveel planten?

Het 'inplanten' met plantmateriaal van de bloemenweide vraagt een extra investering, maar het geeft ook een toegevoegde waarde in de opstartfase: een tevreden klant, een begripvolle burger, minder vernielingen of in eigen tuin iets sneller genieten.

Het aantal planten dat u aanplant is mede afhankelijk van uw geduld en budget. Meer planten is iets kostbaarder, maar geeft ook sneller resultaat. Als u een bloemenweide uitsluitend met planten wilt aanleggen, dan heeft u 7 - 10 planten per m² nodig. Als u ook gaat zaaien dan zijn 1 - 4 planten ruim voldoende. Te veel planten geeft ook weer ongewenste concurrentie voor de zaailingen. Uit praktijkproeven op onze kwekerij is gebleken dat 1-2 planten per vierkante meter gemiddeld al een heel prima resultaat geeft.

Uw bestaande bloemenweide 'opwaarderen'

Na een aantal jaren kan een bloemenweide wat 'indutten' en eentonig worden. U kunt extra soorten doorzaaien, hiervoor is het wel belangrijk dat u delen eerst kaal maakt om de jonge zaailingen een kans te geven. Een andere mogelijkheid is om goed geworteld plantmateriaal in te planten. Kies hiervoor uiteraard wel soorten die ecologisch passend zijn. Doorzaaien en bijplanten in de bestaande bloemenweide gaat het beste als de vegetatie laag is, dus bijvoorbeeld vlak na een maaibeurt.

Planten uitzetten.

Inplanten.

Oneffenheden vlak harken.

Inzaaien met passend zadenmengsel.

Mengselwijzer

Welk type bloemenweide?

Eénjarige bloemenweide, Zonnige plek
Jaarlijks de grond bewerken en doorzaaien

Akkerbloemenmengsel A6

Twee- tot driejarige kortlevende bloemenweide, zonnige plek
Jaarlijks maaien en afvoeren in de winter en de grond licht bewerken

Ruderaal mengsel B1 of N2

Halfschaduw, onderbegroeiing, Bosrand

Mengsel O1

Meerjarige duurzame bloemenweide, zonnige plek
Bloemrijk grasland: jaarlijks maaien en afvoeren

Algemene en lichtere Gronden (zand)

Mengsel G1, G5, M1, N1, C1, BW1, WV

Zwaardere en matig voedselrijke gronden (klei)

Mengsel G2, G5, WV

Jaarrond natte Gronden (oevers)

Mengsel G3

Schrale kalkrijke Gronden

Mengsel G4 of M4

Extensief gazon

Mengsel M5

Groendaken of Bloeiende voegen

Mengsel D2

Alle kenmerken van onze mengsels op een rijtje

Akkerbloemenmengsels

Zie het Cruydt-Hoeck mengsel A6 op pagina 75.

- | éénjarige soorten
- | zéér bloemrijk, veel kleur
- | voor een zonnige plek
- | jaarlijks de grond bewerken/lostrekken
- | jaarlijks een beetje bijzaaien
- | snel effect in het eerste jaar, makkelijk resultaat
- | geschikt voor een tijdelijke oplossing, geschikt voor tijdelijke natuur
- | een matig schrale tot voedselrijke bodem
- | voornamelijk als voedselplanten aantrekkelijk voor bijen, vlinders en insecten

Ruderale mengsels

Zie de Cruydt-Hoeck mengsels B1 en N2 op pagina 76 en 77.

- | éénjarigen, tweejarigen en kortlevende vaste soorten
- | zéér bloemrijk, veel kleur
- | voor een zonnige plek
- | iedere 3 - 4 jaar de grond licht bewerken/lostrekken
- | redelijk snel effect
- | geschikt voor een tijdelijke oplossing, geschikt voor tijdelijke natuur
- | op vele vlakken aantrekkelijk voor bijen, vlinders en insecten
- | een matig schrale tot matig voedselrijke bodem

Bloemrijk graslandmengsels

Zie de Cruydt-Hoeck mengsels G1, G2, G3, G4, G5, M1, M4, M5, N1, C1, BW1 en WV vanaf pagina 78.

- | voornamelijk vaste soorten
- | ingetogen bloei van verfijnde soorten
- | voor een zonnige plek
- | voor bloemrijk grasland, hooilandjes, boomgaarden en wegbermen
- | langzame ontwikkeling, weinig bloei in het eerste jaar
- | jaarlijks ten minste 1 - 2 keer maaien en het hooi afvoeren
- | de grond niet verstoren
- | op vele vlakken aantrekkelijk voor bijen, vlinders en insecten
- | veel ecologische waarde
- | duurzame bloemenweide
- | een redelijk schrale bodem gewenst

Onderbegroeiing

Zie het Cruydt-Hoeck mengsel O1 op pagina 90.

- | voornamelijk vaste soorten
- | ingetogen bloei van verfijnde en ruige soorten
- | matig voedselarme tot voedselrijke, droge tot zeer vochtige grond
- | voor bosrand, schaduwhoeken, onderbegroeiing van bomen en struiken
- | langzame ontwikkeling, weinig bloei in het eerste jaar
- | de grond niet of weinig verstoren
- | zeer extensief maaibeheer, vaak 1x per (2) jaar in september-oktober
- | ruigtebestrijding braam en brandnetel soms noodzakelijk
- | op vele vlakken aantrekkelijk voor bijen, vlinders en insecten, veel ecologische waarde

Dakmengsels

Zie het Cruydt-Hoeck mengsel D2 op pagina 91.

- | voornamelijk vaste soorten
- | ingetogen bloei van verfijnde soorten
- | voor een plek in de zon of lichte halfschaduw
- | schrale tot matig voedselarme, droge tot normaal vochtige grond
- | voor vlakke tot hellende daken
- | langzame ontwikkeling, weinig bloei in het eerste jaar, zeer extensief beheer
- | op vele vlakken aantrekkelijk voor bijen, vlinders en insecten, veel ecologische waarde

Speciaalmengsels

Wij stellen ook graag speciaalmengsels voor u samen die zijn afgestemd op uw specifieke wensen en de omstandigheden van de in te zaaien locatie. Denk bijvoorbeeld aan heel grote oppervlakten, terreinen die naast of in het buitengebied liggen, of een locatie met zeer specifieke groeiomstandigheden. We denken graag met u mee wat dan de geschikte soorten kunnen zijn, zodat de kans op succes vergroot wordt, en tegelijkertijd wordt voorkomen dat er soorten op een plek komen te staan waar ze niet van nature voorkomen. Vraagt u ons naar de mogelijkheden! www.cruythoeck.nl/speciaalmengsel.

Speciaalmengsels op maat maken we vanaf een afname van 1 kg. Deze mengsels kunnen ook op herhaling worden afgenomen met vermelding (bijvoorbeeld in bestekken) van het unieke volgnummer.

De inheemse zadenmengsels van Cruydt-Hoeck

Met zaden en advies van Cruydt-Hoeck kiest u voor kwaliteit om een succesvolle bloeiende bloemenweide te creëren. Onze universele basismengsels bevatten uitsluitend inheemse wilde plantensoorten. Onze mengsels zijn continu in ontwikkeling en zijn gebaseerd op veertig jaar ervaring. De basismengsels in deze catalogus zijn in een breed milieu toepasbaar. Zeldzame of kritische soorten laten we bewust achterwege, om plantengeografische patronen zo min mogelijk te verstoren en de bloemenweide grote kansen te bieden om succesvol tot ontwikkeling te komen, met planten die redelijk makkelijk willen groeien. De mengsels zijn geen afspiegeling van specifieke natuurlijke plantengemeenschappen, maar bedoeld als aanzet tot een meer bloemrijke vegetatie. Aan deze basismengsels kunnen we op verzoek extra soorten toevoegen.

Speciaalmengsels: 'mengsels op maat'

Naast onze universele basismengsels kunnen wij ook mengsels speciaal voor u samenstellen, afgestemd op uw specifieke wensen en de omstandigheden van de in te zaaien locatie. Hiermee kunnen we de diepte in en kunnen we ook specifiekere soorten toepassen. Wij geven daarbij met plezier ecologisch en praktisch advies. Neemt u vooral contact met ons op om de mogelijkheden te bespreken.

Grasmengsels

Op een paar uitzonderingen na, bevatten onze basis bloemenweidemengsels uitsluitend bloemenzaden. Bewust laten wij de graszaden achterwege. De regulier verkrijgbare graszadenmengsels bevatten voornamelijk zodevormende, grove en sterk groeiende grassoorten die sterk concurreren met bloemen. Wij adviseren u dan ook met klem om in normale situaties géén graszaden mee te zaaien. Grassen groeien meestal sneller dan bloemen. Graszaden zitten doorgaans genoeg in de grond of in de omgeving. Door uitsluitend bloemenzaden te zaaien, krijgen bloemen de benodigde voorsprong om zich te vestigen om zo met grassen te kunnen concurreren.

In enkele uitzonderlijke situaties kan het toch van belang zijn een kleine hoeveelheid graszaden mee te zaaien. Deze grassen dienen dan ter ondersteuning van de bloemenweide. Wij bieden een aantal grasmengsels met polvormende wilde grassoorten aan die voor dit doel het meest geschikt zijn. U vindt ze op pagina 92 (NGW's).

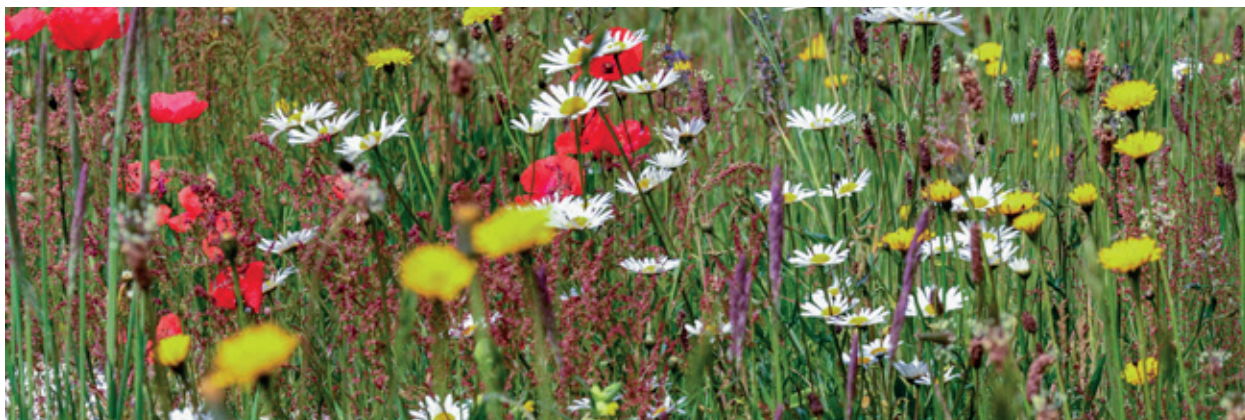
Het ene mengsel is het andere niet

In de commerciële handel worden vaak veelkleurige mengsels voor een lage prijs aangeboden. Als u vooral zoekt naar een kleurige bloemenpracht voor weinig geld, dan is dit een prima oplossing. Gaat u echter liever voor kwaliteit en wilt u écht een bijdrage leveren aan de biodiversiteit? Zaai dan liever iets duurdere kwaliteitsmengsels met inheemse wilde plantensoorten, waarvan u en de natuur de komende jaren veel plezier zult hebben.

i

Twijfelt u nog?

Vraag onze adviseurs om advies. Wij helpen u graag op weg.

Een oase voor de Kleine vuurvlinder op een voedselarme zandgrond met o.a. Gewoon biggenkruid, Gewone margriet, Grote klapproos en Schapenzuring.

- 1 jaar veel bloei en kleur
- Hoogte ca. 60 - 100 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor alle grondsoorten
- Tijdelijke natuur
- Jaarlijks opnieuw inzaaien
- Voor bijen, vlinders en vogels

A6

Mengsel eenjarige akkerbloemen

Zeer kleurrijk algemeen bloemenmengsel van éénjarige akkerbloemen. Geschikt voor alle, niet te schrale of te natte gronden. Dit mengsel geeft een zeer bloemrijk resultaat in het jaar van inzaaien. Voor bloei in volgende jaren is jaarlijkse grondbewerking (en eventueel bijzaaien) noodzakelijk. Niet combineren met grassen. Indien gezaaid in het voorjaar in een gunstige situatie kan dit mengsel al na 6-8 weken bloeien.

Zaadichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie. Bij gebruik in combinatie met andere mengsels niet te dicht zaaien, maximaal 20% van de totale hoeveelheid bloemenzaad.

Zaai-instructie

Zaaien: jaarrond, maar bij grote voorkeur in de nazomer of vroege herfst of in het vroege voorjaar tot half mei voor een bloemrijk resultaat.

Minimum aantal geleverde soorten: 9

Toevoegingen

Voor toepassing in een speciaal geografisch gebied, grondsoort of bijvoorbeeld voor educatieve doeleinden, kunnen extra soorten toegevoegd worden of kunnen wij een specifiek akkerbloemenmengsel voor u samenstellen. Bijvoorbeeld: Blauw guichelheil, Akkerklokje, Akkerboterbloem, Groot spiegelklokje, etc.

Denk ook aan het meezaaien van granen:

(maximaal 3 - 5 gr/m²) om de sfeer van een akker te benadrukken en als wintervoedsel voor dieren. Zaai de granen apart van de bloemzaden, in een aparte werkgang.

Mengsel A6 bevat de volgende soorten

<i>Agrostemma githago</i>	Bolderik
<i>Centaurea cyanus</i>	Korenbloem
<i>Consolida regalis</i>	Wilde ridderspoor
<i>Glebionis segetum</i>	Gele ganzenbloem
<i>Matricaria chamomilla</i>	Echte kamille
<i>Misopates orontium</i>	Akkerleeuwenbek
<i>Papaver dubium</i>	Bleke klaproos
<i>Papaver rhoeas</i>	Grote klaproos
<i>Silene conica</i>	Kegelsilene
<i>Silene gallica</i>	Franse silene
<i>Silene noctiflora</i>	Nachtkoekoeksbloem
<i>Tripleurospermum maritimum</i>	Reukeloze kamille

B1

- 2 - 3 jaar veel bloei en kleur
- Gemengd laag en hoog
ca. 30 - 200 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor alle lichte
grondsoorten
- Tijdelijke natuur
- 1 x per 3 jaar opnieuw inzaaien
- Maaien en afvoeren in het
voorjaar
- Voor bijen, vlinders en vogels

Kleurrijk mengsel ruderaal soorten

Zéér kleurrijk en uitbundig bloemenmengsel van éénjarige akkerbloemen, tweejarige en vaste soorten voor alle niet te zware of te natte gronden in het bewoonde gebied. Dit mengsel heeft een bloemrijk resultaat vanaf het eerste jaar. Jaarlijks maaien en afvoeren in februari-maart en de vaste onkruiden en grassen verwijderen. Na enkele jaren de grond licht verstoren. Niet combineren met grassen.

Zaadichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij grote voorkeur in de nazomer en vroege herfst of in het vroege voorjaar tot half mei voor een bloemrijk resultaat.

Minimum aantal geleverde soorten: 28

Niet meezaaien met de G-mengsels en niet combineren met grassen. Voor extra kleur kan het mengsel A6 akkerbloemen worden mee gezaaid. B1 is geschikt voor alle niet te zware of te natte gronden, een zonnige standplaats en bevat éénjarige, tweejarige en vaste soorten. Aangezien het natuurlijk verspreidingsgebied van deze soorten beperkt is, is dit mengsel uitsluitend bedoeld voor gebruik in tuinen, parken en binnen de bebouwde kom.

Herik is een hele snelle kiemer en zit in dit bloemenmengsel, zodat er in zeer korte tijd bloemen beschikbaar zijn voor bijen en vlinders.

Mengsel B1 bevat de volgende soorten

<i>Anchusa officinalis</i>	Gewone ossentong
<i>Anthemis arvensis</i>	Valse kamille
<i>Anthemis tinctoria</i>	Gele kamille
<i>Berteroa incana</i>	Grijskruid
<i>Carum carvi</i>	Karwij
<i>Cichorium intybus</i>	Wilde cichorei
<i>Daucus carota</i>	Peen
<i>Dipsacus fullonum</i>	Grote kaardebol
<i>Echium vulgare</i>	Slangenkruid
<i>Erodium cicutarium</i>	Gewone reigersbek
<i>Fumaria officinalis</i>	Gewone duivenkervel
<i>Geranium dissectum</i>	Slipbladige ooievaarsbek
<i>Glebionis segetum</i>	Gele ganzenbloem
<i>Isatis tinctoria</i>	Wedde
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet
<i>Lotus corniculatus var. corniculatus</i>	Gewone rolklaver
<i>Malva moschata</i>	Muskuskaasjeskruid
<i>Malva sylvestris</i>	Groot kaasjeskruid
<i>Matricaria chamomilla</i>	Echte kamille
<i>Melilotus albus</i>	Witte honingklaver
<i>Melilotus officinalis</i>	Citroengele honingklaver
<i>Oenothera biennis</i>	Middelste teunisbloem
<i>Oenothera glazioviana</i>	Grote teunisbloem
<i>Onopordum acanthium</i>	Wegdistel
<i>Papaver dubium</i>	Bleke klaproos
<i>Papaver rhoeas</i>	Grote klaproos
<i>Raphanus raphanistrum</i>	Knopherik
<i>Reseda lutea</i>	Wilde reseda
<i>Reseda luteola</i>	Wouw
<i>Saponaria officinalis</i>	Zeepekruid
<i>Securigera varia</i>	Bont kroonkruid
<i>Sinapis arvensis</i>	Herik
<i>Tripleurospermum maritimum</i>	Reukeloze kamille
<i>Verbascum densiflorum</i>	Stalkaars
<i>Verbascum phlomoides</i>	Keizerskaars
<i>Vicia sativa subsp. angustifolia</i>	Smalle wikke
<i>Vicia villosa</i>	Bonte wikke

- 2 - 3 jaar veel bloei en kleur
- Gemengd laag en hoog
ca. 30 - 140 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor alle
gronsoorten
- Tijdelijke natuur
- 1 x per 3 jaar opnieuw inzaaien
- Maaien en afvoeren in het
voorjaar
- Specifiek ontwikkeld voor
wilde bijen en vlinders

N2

Bijenmengsel met 1 en 2-jarige soorten

Goede drachtplanten en bloei door het hele seizoen is van groot belang voor onze wilde- en honingbijen, maar natuurlijk ook voor onze vlinders. Onze overige mengsels zijn ook geschikt voor wilde bijen, maar in dit mengsel hebben we ons bij de samenstelling speciaal gericht op deze beestjes. Mooi in combinatie met een bijenhotel!

Aangezien het natuurlijk verspreidingsgebied van sommige van deze soorten beperkt is, is dit mengsel uitsluitend bedoeld voor gebruik in tuinen, parken en binnen de bebouwde kom. Vanaf het eerste of tweede jaar kunt u een bloemrijk resultaat verwachten. Jaarlijks maaien en jaarlijks de grond licht verstoren in februari-maart.

Zaadichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer en herfst of het vroege voorjaar tot half mei voor een bloemrijk resultaat.

Minimum aantal geleverde soorten: 28

Mengsel N2 bevat de volgende soorten

<i>Alliaria petiolata</i>	Look-zonder-look
<i>Anchusa officinalis</i>	Gewone ossentong
<i>Anthemis arvensis</i>	Valse kamille
<i>Berteroa incana</i>	Grijskruid
<i>Carum carvi</i>	Karwij
<i>Centaurea cyanus</i>	Korenbloem
<i>Cichorium intybus</i>	Wilde cichorei
<i>Daucus carota</i>	Peen
<i>Dipsacus fullonum</i>	Grote kaardebol
<i>Echium vulgare</i>	Slangenkruid
<i>Glebionis segetum</i>	Gele ganzenbloem
<i>Isatis tinctoria</i>	Wede
<i>Jasione montana</i>	Zandblauwtje
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet
<i>Malva moschata</i>	Muskuskaasjeskruid
<i>Matricaria chamomilla</i>	Echte kamille
<i>Misopates orontium</i>	Akkerleeuwenbek
<i>Myosotis arvensis</i>	Akker-vergeet-mij-nietje
<i>Oenothera biennis</i>	Middelste teunisbloem
<i>Papaver rhoeas</i>	Grote klaproos
<i>Picris hieracioides</i>	Echt bitterkruid
<i>Reseda luteola</i>	Wouw
<i>Silene dioica</i>	Dagkoekoeksbloem
<i>Tragopogon porrifolius</i>	Paarse morgenster
<i>Tragopogon pratensis</i> <i>subsp. pratensis</i>	Gele morgenster
<i>Trifolium arvense</i>	Hazenpootje
<i>Trifolium pratense</i>	Rode klaver
<i>Tripleurospermum maritimum</i>	Reukeloze kamille
<i>Viola arvensis</i>	Akkerviooltje
<i>Viola tricolor subsp. tricolor</i>	Driekleurig viooltje

G1

- Jarenlang bloei en kleur
- Hoogte ca. 50 - 100 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor alle, niet te zware of vochtige gronden
- Permanente invulling
- Weinig bloei in het eerste jaar
- Jaarlijks 1-2 x maaien en afvoeren
- Voor bijen, vlinders en vogels

Bloemrijk graslandmengsel voor lichtere grond

Breed inzetbaar bloemenmengsel voor bloemrijk grasland en bermen voor alle (behalve zware en natte) gronden van voedselarm tot matig voedselrijk. Zeer geschikt voor zandgrond en lemige zandgrond. Dit mengsel heeft een ingetogen karakter. Door goed beheer kan zich een duurzame natuurlijke middelhoge vegetatie ontwikkelen. Een bloemrijk resultaat kunt u vanaf het tweede of derde jaar verwachten. Jaarlijks 1 - 2 keer maaien en bij voorkeur gefaseerd, zodat er steeds delen kunnen bloeien.

Zaaidichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer of in het vroege voorjaar.

Minimum aantal geleverde soorten: 21

Voor een kleurrijk effect in het eerste seizoen is dun meezaaien (maximaal 20%) van een akkerbloemenmengsel mogelijk. Soorten reageren verschillend op een bepaalde uitgangssituatie. Bij bijzonder schrale en droge omstandigheden zullen Zandblauwtje, Schermhavikskruid, Gewone veldbies, Slangenkruid en Hazenpootje een goede kans maken zich te ontwikkelen. Bij een iets vochtige en voedselrijke situatie komen soorten als Barbarakruid, Groot streepzaad, Glad walstro, Brunel, Scherpe boterbloem of Kleine ratelaar gemiddeld meer tot uiting in het mengsel. De resultaten zijn altijd sterk afhankelijk van de uitgangssituatie en het beheer.

Mengsel G1 bevat de volgende soorten

<i>Achillea millefolium</i>	Duizendblad
<i>Barbarea vulgaris</i>	Gewoon barbarakruid
<i>Centaurea jacea</i>	Knoopkruid
<i>Crepis biennis</i>	Groot streepzaad
<i>Crepis capillaris</i>	Klein streepzaad
<i>Daucus carota</i>	Peen
<i>Echium vulgare</i>	Slangenkruid
<i>Erodium cicutarium</i>	Gewone reigersbek
<i>Galium mollugo subsp. erectum</i>	Glad walstro
<i>Hieracium sectie Hieracioides</i>	Schermhavikskruid
<i>Hypericum perforatum</i>	Sint janskruid
<i>Hypochaeris radicata</i>	Gewoon biggenkruid
<i>Jasione montana</i>	Zandblauwtje
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet
<i>Lotus corniculatus var. corniculatus</i>	Gewone rolklaver
<i>Luzula campestris</i>	Gewone veldbies
<i>Malva moschata</i>	Muskuskaasjeskruid
<i>Oenothera biennis</i>	Middelste teunisbloem
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Ranunculus acris</i>	Scherpe boterbloem
<i>Rhinanthus minor</i>	Kleine ratelaar
<i>Scorzoneroïdes autumnalis</i>	Vertakte leeuwentand
<i>Silene dioica</i>	Dagkoekoeksbloem
<i>Tragopogon pratensis subsp. pratensis</i>	Gele morgenster
<i>Trifolium arvense</i>	Hazenpootje

- Jarenlang bloei en kleur
- Hoogte ca. 50 - 110 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor matig voedselrijke (klei) gronden
- Permanente invulling
- Weinig bloei in het eerste jaar
- Jaarlijks 1-2 x maaien en afvoeren
- Voor bijen, vlinders en vogels

G2

Bloemrijk graslandmengsel voor zwaardere grond

Bloemenmengsel voor bloemrijk grasland en bermen op matig voedselrijke- en kleigronden. Minder geschikt voor zware klei. Dit mengsel heeft een ingetogen karakter. Door goed beheer kan er zich een duurzame natuurlijke middelhoge vegetatie ontwikkelen. Kleine ratelaar is toegevoegd aan G2 om grassen te helpen onderdrukken, waardoor de kruiden een betere kans hebben. Een bloemrijk resultaat kunt u vanaf het tweede of derde jaar verwachten. Jaarlijks 1 of meestal 2 keer maaien en bij voorkeur gefaseerd, zodat er steeds delen kunnen bloeien.

Zaadichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer of in het vroege voorjaar.

Minimum aantal geleverde soorten: 15

Voor een kleurrijk effect in het eerste seizoen is dun meezaaien (maximaal 20%) van een akkerbloemenmengsel mogelijk, mits de grond vrij is van onkruidzaden. G2 bevat tweejarigen, zoals Pastinaak en Gele morgenster en vooral vaste soorten. Bij een relatief matige voedselrijke bodem zullen Boerenwormkruid en Peen zich goed kunnen ontwikkelen. Bij een relatief vochtige situatie komen soorten als Brunel en Scherpe boterbloem goed tot hun recht. De meeste soorten zijn redelijk makkelijk. G2 is een goed mengsel voor bloembezoekende 'nuttige' insecten, zoals zweef- en gaasvliegen.

Mengsel G2 bevat de volgende soorten

<i>Achillea millefolium</i>	Duizendblad
<i>Anthriscus sylvestris</i>	Fluitenkruid
<i>Barbarea vulgaris</i>	Gewoon barbarakruid
<i>Centaurea jacea</i>	Knoopkruid
<i>Crepis capillaris</i>	Klein streepzaad
<i>Daucus carota</i>	Peen
<i>Heracleum sphondylium subsp. sphondylium</i>	Gewone berenklaauw
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet
<i>Lotus pedunculatus</i>	Moerasrolklaver
<i>Pastinaca sativa subsp. sativa</i>	Pastinaak
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Ranunculus acris</i>	Scherpe boterbloem
<i>Rhinanthus minor</i>	Kleine ratelaar
<i>Scorzoneroïdes autumnalis</i>	Vertakte leeuwentand
<i>Silene latifolia subsp. alba</i>	Avondkoekoeksbloem
<i>Tanacetum vulgare</i>	Boerenwormkruid
<i>Tragopogon pratensis subsp. pratensis</i>	Gele morgenster
<i>Trifolium pratense</i>	Rode klaver
<i>Vicia cracca</i>	Vogelwikke
<i>Vicia sativa subsp. angustifolia</i>	Smalle wikke

G3

- Jarenlang bloei en kleur
- Gemengd laag en hoog
ca. 30 - 140 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor jaarrond vochtige tot natte gronden
- Permanente invulling
- Weinig bloei in het eerste jaar
- Jaarlijks 1 x maaien en afvoeren
- Voor bijen, vlinders en vogels

Bloemrijk graslandmengsel voor jaarrond natte tot vochtige grond

Bloemenmengsel voor bloemrijk grasland op jaarrond natte tot vochtige percelen en oevervegetaties die jaarrond nat tot vochtig zijn. Dit mengsel heeft een ingetogen karakter.

Door goed beheer kan er zich een duurzame natuurlijke middelhoge vegetatie ontwikkelen. Een bloemrijk resultaat kunt u vanaf het tweede of derde jaar verwachten. Jaarlijks 1 keer maaien in de nazomer of herfst.

Let op: dit mengsel is niet geschikt voor steile slootkanten, maar voor licht hellende oevers.

Zaaidichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie.

Zaai-instructie

Zaaien: Bij voorkeur in de nazomer (half augustus - oktober).
Minimum aantal geleverde soorten: 20

Bij G3 geen akkerbloemen mee zaaien. Voor een vrij snel kleurig effect bevat het mengsel Echte koekoeksbloem, Wilde bertram en Moerasrolklaver. Rietorchis en Moeraswespenorchis en ook Gewone dotterbloem zijn bijzonder lastige kiemers. De uitgangssituatie dient voor deze soorten precies goed te zijn en het zaad bij voorkeur zéér vers. Het mengsel biedt een bloemrijk resultaat op de gradiënt van vochtig naar nat. In de relatief droge zone van de (hoge) oever of waterrijke omgeving kunnen Gewone veldbies, Brunel, Wilde bertram of Valeriaan zich ontwikkelen, terwijl op de eigenlijke oever of drassige omgeving tot in het water respectievelijk Rietorchis, Kattenstaart, Grote wederik, Poelruit en Watermunt kunnen voorkomen.

Mengsel G3 bevat de volgende soorten

<i>Achillea ptarmica</i>	Wilde bertram
<i>Angelica sylvestris</i>	Gewone engelwortel
<i>Barbarea vulgaris</i>	Gewoon barbarakruid
<i>Caltha palustris subsp. palustris</i>	Gewone dotterbloem
<i>Cardamine pratensis</i>	Pinksterbloem
<i>Cirsium palustre</i>	Kale jonker
<i>Dactylorhiza praetermissa</i>	Rietorchis
<i>Epipactis palustris</i>	Moeraswespenorchis
<i>Eupatorium cannabinum</i>	Koninginnekruid
<i>Filipendula ulmaria</i>	Moeraspirea
<i>Hypericum maculatum subsp. obtusiusculum</i>	Kantig hertshooi
<i>Hypericum tetrapterum</i>	Gevleugeld hertshooi
<i>Iris pseudacorus</i>	Gele lis
<i>Lotus pedunculatus</i>	Moerasrolklaver
<i>Luzula campestris</i>	Gewone veldbies
<i>Lycopus europaeus</i>	Wolfspoot
<i>Lysimachia vulgaris</i>	Grote wederik
<i>Lythrum salicaria</i>	Grote kattenstaart
<i>Mentha aquatica</i>	Watermunt
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Pullicaria dysenterica</i>	Heelblaadjes
<i>Ranunculus acris</i>	Scherpe boterbloem
<i>Rhinanthus angustifolius</i>	Grote ratelaar
<i>Rhinanthus minor</i>	Kleine ratelaar
<i>Silene flos-cuculi</i>	Echte koekoeksbloem
<i>Thalictrum flavum</i>	Poelruit
<i>Valeriana officinalis</i>	Echte valeriaan

- Jarenlang bloei en kleur
- Gemengd laag en hoog
ca. 30 - 100 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor schralere, bij
voorkeur kalkrijke gronden
- Permanente invulling
- Weinig bloei in het eerste jaar
- Jaarlijks 1-2 x maaien en afvoeren
- Voor bijen, vlinders en vogels

G4

Bloemrijk graslandmengsel voor matig voedselrijke, bij voorkeur kalkhoudende grond

Bloemenmengsel voor bloemrijk grasland en bermen voor schralere, niet te natte, bij voorkeur kalkhoudende grond. Met soorten typisch voor het fluviatiel district (rivierengebied) met veel stroomdalplanten. Dit zéér bloemrijke mengsel kan zich door goed beheer ontwikkelen tot een duurzame natuurlijke middellage begroeiing. Een bloemrijk resultaat kunt u vanaf het tweede of derde jaar verwachten. Jaarlijks één tot twee keer maaien en bij voorkeur gefaseerd, zodat er steeds delen kunnen bloeien.

Zaadichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer of in het vroege voorjaar.

Minimum aantal geleverde soorten: 25

Aangezien het natuurlijk verspreidingsgebied van deze soorten beperkt is, is dit mengsel uitsluitend bedoeld voor gebruik in tuinen, parken en binnen de bebouwde kom. Voor een kleurrijk effect in het eerste seizoen is dun meezaaien (max. 20%) van een akkerbloemenmengsel mogelijk. G4 kan fantastische resultaten bieden bij een kalkrijke uitgangssituatie en trekt veel bijen, vlinders en andere bloembezoekende insecten. Het mengsel bestaat uit lage soorten (bijv. Wondklaver en Ruige weegbree) en middelhoge soorten (bijv. Wede en Paarse morgenster). Een gradiënt van relatief droog tot vochtig kan bijdragen om zo veel mogelijk soorten tot hun recht te laten komen, zaai het bijvoorbeeld op een lichte helling.

Mengsel G4 bevat de volgende soorten

<i>Agrimonia eupatoria</i>	Gewone agrimonie
<i>Agrimonia procera</i>	Welriekende agrimonie
<i>Anchusa officinalis</i>	Gewone ossentong
<i>Anthyllis vulneraria</i>	Wondklaver
<i>Barbarea vulgaris</i>	Gewoon barbarakruid
<i>Betonica officinalis</i>	Betonie
<i>Briza media</i>	Beventjes
<i>Campanula persicifolia</i>	Prachtklokje
<i>Campanula rapunculooides</i>	Akkerklokje
<i>Campanula rapunculus</i>	Rapunzelklokje
<i>Campanula rotundifolia</i>	Grasklokje
<i>Campanula trachelium</i>	Ruig klokje
<i>Centaurea scabiosa</i>	Grote centaurie
<i>Cichorium intybus</i>	Wilde cichorei
<i>Crepis biennis</i>	Groot streepzaad
<i>Dianthus deltooides</i>	Steenanjer
<i>Galium verum</i>	Geel walstro
<i>Geranium pratense</i>	Beemdoeivaarsbek
<i>Isatis tinctoria</i>	Wede
<i>Knautia arvensis</i>	Beemdkroon
<i>Leontodon hispidus</i>	Ruige leeuwentand
<i>Origanum vulgare</i>	Wilde marjolein
<i>Plantago media</i>	Ruige weegbree
<i>Poterium sanguisorba</i>	Kleine pimpernel
<i>Reseda lutea</i>	Wilde reseda
<i>Reseda luteola</i>	Wouw
<i>Rhinanthus minor</i>	Kleine ratelaar
<i>Salvia pratensis</i>	Veldsalie
<i>Saxifraga granulata</i>	Knolsteenbreek
<i>Scabiosa columbaria</i>	Duifkruid
<i>Silene vulgaris</i>	Blaassilene
<i>Tragopogon porrifolius</i>	Paarse morgenster
<i>Tragopogon pratensis</i>	Gele morgenster
<i>subsp. pratensis</i>	
<i>Verbascum nigrum</i>	Zwarte toorts
<i>Verbena officinalis</i>	IJzerhard

G5

- Jarenlang bloei en kleur
- Hoogte ca. 40 - 90 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor matig voedselrijke gronden
- Permanente invulling
- Weinig bloei in het eerste jaar
- Jaarlijks 1-2 x maaien en afvoeren
- Voor bijen, vlinders en vogels

Bloemrijk bermenmengsel

Bloemrijk bermenmengsel voor algemene toepassing. Voor bloemrijk grasland en bermen op matig voedselrijke gronden. Dit mengsel heeft een ingetogen karakter. Door goed beheer kan er zich een duurzame natuurlijke middelhoge vegetatie ontwikkelen. Ratelaar is toegevoegd aan G5 om grassen te helpen onderdrukken waardoor de kruiden een betere kans hebben. Een bloemrijk resultaat kunt u vanaf het tweede of derde jaar verwachten. Jaarlijks 1 of meestal 2 keer maaien en bij voorkeur gefaseerd, zodat er steeds delen kunnen bloeien.

Zaaidichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer en herfst of in het vroege voorjaar.

Minimum aantal geleverde soorten: 15

Voor een kleurrijk effect in het eerste seizoen is dun meezaaien (maximaal 20%) van een akkerbloemenmengsel mogelijk, mits de grond vrij is van onkruidzaden. G5 bevat eenjarigen zoals Klein streepzaad en Ratelaar, de kortlevende Rode klaver en verder vooral vaste soorten. Bij een relatief arme bodem zullen Gewoon biggenkruid, Gewone margriet en Gewone rolklaver zich goed kunnen ontwikkelen. Bij een relatief vochtige situatie komen soorten als Brunel, Veldzuring, Moerasrolklaver en Scherpe boterbloem goed tot hun recht. De meeste soorten zijn redelijk makkelijk. G5 is een goed mengsel voor bloembezoekende 'nuttige' insecten, zoals zweef- en gaasvliegen. Veldzuring is toegevoegd vanwege haar functie als waardplant voor Kleine vuurvlieder.

Mengsel G5 bevat de volgende soorten

<i>Achillea millefolium</i>	Duizendblad
<i>Centaurea jacea</i>	Knoopkruid
<i>Crepis capillaris</i>	Klein streepzaad
<i>Hypericum perforatum</i>	Sint Janskruid
<i>Hypochaeris radicata</i>	Gewoon biggenkruid
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet
<i>Linaria vulgaris</i>	Vlasbekje
<i>Lotus corniculatus</i>	Gewone rolklaver
<i>var. corniculatus</i>	
<i>Lotus pedunculatus</i>	Moerasrolklaver
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Ranunculus acris</i>	Scherpe boterbloem
<i>Rhinanthus angustifolius</i>	Grote ratelaar
<i>Rhinanthus minor</i>	Kleine ratelaar
<i>Rumex acetosa</i>	Veldzuring
<i>Scorzoneroïdes autumnalis</i>	Vertakte leeuwentand
<i>Silene dioica</i>	Dagkoekoeksbloem
<i>Trifolium pratense</i>	Rode klaver
<i>Vicia cracca</i>	Vogelwikke

- Jarenlang bloei
- Hoogte ca. 30 - 60 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor alle grondsoorten
- Permanente invulling
- Weinig bloei in het eerste jaar
- Jaarlijks 1-2 x maaien en afvoeren
- Voor bijen, vlinders en vogels

M1

Eenvoudig, middelhoog bloemrijk graslandmengsel voor alle gronden

Eenvoudig, maar breed inzetbaar bloemenmengsel voor bloemrijk grasland en bermen voor alle grondsoorten. Dit mengsel heeft een ingetogen karakter. Door goed beheer kan er zich een duurzame natuurlijke middellage begroeiing ontwikkelen, met name op schralere grond. Een bloemrijk resultaat kunt u vanaf het tweede of derde jaar verwachten. Jaarlijks 1 - 2 keer maaien.

Zaaidichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie.

Zaai-instructie

Zaaien: jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer of in het vroege voorjaar.

Minimum aantal geleverde soorten: 8

Mengsel M1 bevat de volgende soorten

<i>Achillea millefolium</i>	Duizendblad
<i>Hypochaeris radicata</i>	Gewoon biggenkruid
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet
<i>Lotus corniculatus var. corniculatus</i>	Gewone rolklaver
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Ranunculus acris</i>	Scherpe boterbloem
<i>Scorzoneroides autumnalis</i>	Vertakte leeuwentand
<i>Trifolium arvense</i>	Hazenpootje
<i>Trifolium repens FG</i>	Witte klaver

M4

- Jarenlang bloei en kleur
- Hoogte ca. 30 - 60 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor schrale, bij voorkeur kalkrijke grond
- Permanente invulling
- Weinig bloei in het eerste jaar
- Jaarlijks 1 x maaien en afvoeren
- Voor bijen, vlinders en vogels

Laag, bloemrijk graslandmengsel voor schrale, bij voorkeur kalkhoudende grond

Bloemenmengsel voor bloemrijk grasland en bermen voor schrale, bij voorkeur kalkhoudende grond. Dit zéér bloemrijke mengsel kan zich door goed beheer ontwikkelen tot een duurzame natuurlijke lage vegetatie. Een bloemrijk resultaat kan vanaf het tweede of derde jaar verwacht worden. Jaarlijks 1 keer maaien en bij voorkeur gefaseerd, zodat er steeds delen kunnen bloeien.

Zaaidichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer of in het vroege voorjaar.

Minimum aantal geleverde soorten: 20

Aangezien het natuurlijk verspreidingsgebied van deze soorten beperkt is, is dit mengsel uitsluitend bedoeld voor gebruik in tuinen, parken en binnen de bebouwde kom. Het is met name van belang dat de uitgangssituatie schraal is en bij voorkeur kalkrijk. M4 bevat lage tot zeer lage soorten waaronder een aantal prachtige soorten, zoals tijm, Muizenoor en Ruige leeuwentand, die weinig (licht)concurrentie van hoge soorten kunnen verdragen. M4 trekt veel bijen, vlinders en andere bloembezoekende insecten.

Mengsel M4 bevat de volgende soorten

<i>Achillea millefolium</i>	Duizendblad
<i>Briza media</i>	Bevertjes
<i>Campanula rotundifolia</i>	Grasklokje
<i>Dianthus deltoides</i>	Steenanjer
<i>Erodium cicutarium</i>	Gewone reigersbek
<i>Galium verum</i>	Geel walstro
<i>Hypochaeris radicata</i>	Gewoon biggenkruid
<i>Jasione montana</i>	Zandblauwtje
<i>Leontodon hispidus</i>	Ruige leeuwentand
<i>Leontodon saxatilis</i>	Kleine leeuwentand
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet
<i>Lotus corniculatus var. corniculatus</i>	Gewone rolklaver
<i>Luzula campestris</i>	Gewone veldbies
<i>Medicago lupulina</i>	Hopklaver
<i>Origanum vulgare</i>	Wilde marjolein
<i>Pilosella officinarum</i>	Muizenoor
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree
<i>Plantago media</i>	Ruige weegbree
<i>Poterium sanguisorba</i>	Kleine pimpernel
<i>Primula veris</i>	Gulden sleutelbloem
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Ranunculus acris</i>	Scherpe boterbloem
<i>Rhinanthus minor</i>	Kleine ratelaar
<i>Silene vulgaris</i>	Blaassilene
<i>Thymus pulegioides</i>	Grote tijm
<i>Thymus serpyllum</i>	Kleine tijm
<i>Trifolium arvense</i>	Hazenpootje

- Vele jaren bloei
- Hoogte ca. 20 - 50 cm
- Zonnig tot lichte schaduw
- Geschikt voor alle grondsoorten
- Permanente invulling
- Eenvoudig
- Regelmatig maaien en afvoeren
- Voor bijen en vlinders

M5

'Nectar onder het maimes' bloemrijk gazon

Bloemenmengsel dat meegezaaid kan worden met een kleine hoeveelheid gazongrasmengsel. De soorten in het mengsel kunnen in het lage gazon vaak toch bloemen vormen die benut kunnen worden door bestuivende insecten. Dit mengsel kunt u op verschillende manieren beheren. Als intensief gazon (weinig bloei) iedere 1 - 2 weken maaien, het maaisel mag blijven liggen, maar liever afvoeren. Als extensief gazon (weinig - matige bloei) iedere 3 - 6 weken maaien, maaisel afvoeren, met name in de beginfase. Als bloemrijk grasland 1 - 2 x per jaar maaien, het maaisel afvoeren. Een zeer bloemrijk resultaat kan niet verwacht worden wanneer er veel gemaaid wordt. Dit mengsel is vooral op insecten gericht, ter ondersteuning van ecologisch beheer en is ontwikkeld vanuit de inspiratie en samenwerking met de gemeente Groningen.

Zaaidichtheid

Zaai voor een 'avontuurlijk grasveld' met hier en daar een bloemetje 1 - 2 gram bloemzaden gecombineerd met maximaal 1 - 2 gram graszaden per m². Is een bloemrijk resultaat gewenst, zaai dan géén graszaden mee. In dat geval is de zaaidichtheid van het bloemenmengsel gemiddeld 1 gram per m². Hanteer voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie maximaal 1,5 - 2 gram per m². Houd er rekening mee dat op vochthoudende grond grassen snel de overhand krijgen.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer of het vroege voorjaar.

Minimum aantal geleverde soorten: 13

Mengsel M5 bevat de volgende soorten

<i>Bellis perennis</i>	Madeliefje
<i>Cardamine pratensis</i>	Pinksterbloem
<i>Crepis capillaris</i>	Klein streepzaad
<i>Erodium cicutarium</i>	Gewone reigersbek
<i>Hypochaeris radicata</i>	Gewoon biggenkruid
<i>Lotus corniculatus var. corniculatus</i>	Gewone rolklaver
<i>Medicago lupulina</i>	Hopklaver
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Ranunculus repens</i>	Kruipende boterbloem
<i>Rumex acetosella</i>	Schapenzuring
<i>Scorzoneroïdes autumnalis</i>	Vertakte leeuwentand
<i>Trifolium dubium</i>	Kleine klaver
<i>Trifolium pratense</i>	Rode klaver
<i>Trifolium repens FG</i>	Witte klaver
<i>Veronica chamaedrys</i>	Gewone ereprijs

N1

- Jarenlang bloei en kleur
- Gemengd laag en hoog
ca. 30 - 120 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor alle grondsoorten
- Permanente invulling
- Weinig bloei in het 1e jaar
- Maaien en afvoeren
- Specifiek ontwikkeld voor wilde bijen, vlinders en een bijenhotel

Bijenmengsel met vaste soorten

Goede drachtplanten en beschikbare bloei door het hele seizoen is van groot belang voor onze wilde- en honingbijen, maar natuurlijk ook voor onze vlinders en vele andere bloembezoekende insecten. Onze overige mengsels zijn ook geschikt voor bijen, maar in de onderstaande combinatie hebben we ons bij de samenstelling speciaal gericht op zoveel mogelijk soorten wilde bijen.

De samenstelling is uitermate geschikt voor toepassing bij bijenhôtels. Aangezien het natuurlijk verspreidingsgebied van sommige van deze planten beperkt is, is dit mengsel uitsluitend bedoeld voor gebruik in tuinen, parken en binnen de bebouwde kom. Vanaf het tweede of derde jaar kunt u een bloemrijk resultaat verwachten. Jaarlijks één tot twee keer maaien en bij voorkeur gefaseerd, zodat er steeds delen kunnen bloeien op momenten dat veel bijen de bloei nodig hebben, vooral in juni tot en met september.

Zaaidichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer of in het vroege voorjaar. Minimum aantal geleverde soorten: 31

Dit mengsel is in beperkte mate beschikbaar en door de samenstelling minder geschikt voor openbaar groen in de grens met het buitengebied. Naast nectar en stuifmeel biedt dit mengsel een aantal planten die van belang zijn als waardplant voor bijen en vlinders. Indien toegepast op neutrale, niet al te arme of droge grond zullen de meeste soorten in dit mengsel goed willen groeien. Een aantal soorten in het mengsel, zoals Moerasrolklaver, Grote kattenstaart, Pinksterbloem, Moerasspirea en Blauwe knoop groeien goed op enigszins vochtige grond.

Mengsel N1 bevat de volgende soorten

<i>Achillea millefolium</i>	Duizendblad
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Gewone agrimonie
<i>Anthemis tinctoria</i>	Gele kamille
<i>Betonica officinalis</i>	Betonie
<i>Campanula trachelium</i>	Ruig klokje
<i>Cardamine pratensis</i>	Pinksterbloem
<i>Centaurea jacea</i>	Knoopkruid
<i>Clinopodium vulgare</i>	Borstelkrans
<i>Daucus carota</i>	Peen
<i>Filipendula ulmaria</i>	Moerasspirea
<i>Geranium pyrenaicum</i>	Bermooievaarsbek
<i>Hieracium sectie Hieracioides</i>	Schermhavikskruid
<i>Hylotelephium telephium</i>	Hemelsleutel
<i>Hypericum perforatum</i>	Sint Janskruid
<i>Hypochaeris radicata</i>	Gewoon biggenkruid
<i>Knautia arvensis</i>	Beemdkroon
<i>Lathyrus pratensis</i>	Veldlathyrus
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet
<i>Lotus pedunculatus</i>	Moerasrolklaver
<i>Lythrum salicaria</i>	Grote kattenstaart
<i>Malva moschata</i>	Muskuskaasjeskruid
<i>Nepeta cataria</i>	Wild kattenkruid
<i>Origanum vulgare</i>	Wilde marjolein
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree
<i>Poterium sanguisorba</i>	Kleine pimpernel
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Ranunculus acris</i>	Scherpe boterbloem
<i>Salvia pratensis</i>	Veldsalie
<i>Scabiosa columbaria</i>	Duifkruid
<i>Scorzoneroïdes autumnalis</i>	Vertakte leeuwentand
<i>Solidago virgaurea</i>	Echte guldenroede
<i>Stachys sylvatica</i>	Bosandoorn
<i>Succisa pratensis</i>	Blauwe knoop
<i>Tanacetum vulgare</i>	Boerenwormkruid
<i>Veronica longifolia</i>	Lange ereprijs

- Vele jaren bloei
- Gemengd laag en hoog
ca. 30 - 120 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor matig
voedselrijke grond
- Permanente invulling
- Zie disclaimer
- Jaarlijks 1-2 x maaien en afvoeren
- Voor bijen en vlinders

C1

Eetbaar bloemenmengsel voor culinaire avonturen

Een bloemrijk mengsel voor tuin of park met planten die een verrassende bijdrage kunnen leveren aan uw culinaire avonturen in de keuken. Bladeren, wortels, bloemen en zaden van bepaalde wilde bloemen zijn hiervoor uitermate geschikt. Op onze website vindt u een meer uitgebreide selectie van eetbare wilde planten. C1 is een mengsel met lage tot redelijk hoge bloemen en bevat een paar eenjarige soorten, zodat u vanaf het eerste jaar iets te verzamelen heeft. Dit mengsel is geschikt voor een gemiddelde grond, niet te droog, niet te nat en niet te schraal of voedselrijk. U kunt vanaf het tweede en derde jaar het meest bloemrijke resultaat verwachten. Jaarlijks kunt u eruit knippen of plukken wat u wilt. De weide moet u 1 - 2 keer per jaar maaien en afvoeren, bij voorkeur gefaseerd, zodat er altijd een deel van de bloemenweide blijft staan voor u en voor de insecten.

Zaadichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer en herfst of in het zeer vroege voorjaar.

Minimum aantal geleverde soorten: 27

DISCLAIMER Het herkennen en gebruiken van wilde planten als voedsel is een specialisme. De aangereikte informatie door Cruydt-Hoeck is slechts een aanduiding en een suggestie voor verdere studie en verdieping. Het plukken en consumeren van de planten uit dit mengsel is geheel voor eigen risico. Houd rekening met spontaan opkomende (giftige) plantensoorten in de vegetatie die niet oorspronkelijk zijn in het ingezaaide mengsel. Raadpleeg ook andere bronnen. Bij het bestellen van de zaden gaat u akkoord met uw eigen risico. Cruydt-Hoeck wijst iedere verantwoordelijkheid voor mogelijke schade of gevolgen die uit het gebruik of misbruik van de zaden voortvloeien, af.

Mengsel C1 bevat de volgende soorten

<i>Achillea millefolium</i>	Duizendblad
<i>Alliaria petiolata</i>	Look-zonder-look
<i>Allium schoenoprasum</i>	Bieslook
<i>Angelica archangelica</i>	Grote engelwortel
<i>Barbarea vulgaris</i>	Gewoon barbarakruid
<i>Betonica officinalis</i>	Betonie
<i>Blitum bonus-henricus</i>	Brave hendrik
<i>Campanula rapunculoides</i>	Akkerklokje
<i>Cardamine pratensis</i>	Pinksterbloem
<i>Centaurea cyanus</i>	Korenbloem
<i>Chamaenerion angustifolium</i>	Wilgenroosje
<i>Cichorium intybus</i>	Wilde cichorei
<i>Claytonia perfoliata</i>	Winterpostelein
<i>Crepis biennis</i>	Groot streepzaad
<i>Daucus carota</i>	Peen
<i>Filipendula ulmaria</i>	Moerasspirea
<i>Knautia arvensis</i>	Beemdkroon
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet
<i>Malva moschata</i>	Muskuskaasjeskruid
<i>Matricaria chamomilla</i>	Echte kamille
<i>Oenothera biennis</i>	Middelste teunisbloem
<i>Origanum vulgare</i>	Wilde marjolein
<i>Papaver rhoeas</i>	Grote klaproos
<i>Pastinaca sativa subsp. sativa</i>	Pastinaak
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree
<i>Poterium sanguisorba</i>	Kleine pimpernel
<i>Rumex acetosa</i>	Veldzuring
<i>Salvia pratensis</i>	Veldsalie
<i>Silene vulgaris</i>	Blaassilene
<i>Trifolium pratense</i>	Rode klaver
<i>Valeriana officinalis</i>	Echte valeriaan
<i>Viola odorata</i>	Maarts viooltje

BW1

- Jarenlange bloei en kleur
- Gemengd laag en hoog
ca. 10 - 120 cm
- Zonnige plek
- Geschikt voor matig voedselrijke grond
- Permanente invulling
- Weinig bloei in het 1e jaar
- Jaarlijks 1-2 x maaien en afvoeren of laten beweiden
- Voor bijen en vlinders

Paardengeluk beweiding-mengsel inheemse kruiden

Bloemenmengsel voor bloemrijk grasland geschikt voor begrazing door paarden en andere hoevige dieren. Het bloemenmengsel biedt een interessante aanvulling op het dieet van dieren, met smaak, vitamientjes en hier en daar een snoepje. Als uw dieren niet continu op deze weide grazen of als u een gefaseerd maaien hooibeheer voert, dan hebben insecten, vogels en andere dieren ook profijt van deze bloemenweide. Het mengsel is middel-hoog en heeft een natuurlijk karakter. Dit mengsel is geschikt voor redelijk schrale tot matig voedselrijke grond. U kunt vanaf het tweede en derde jaar een bloemrijk resultaat verwachten. Jaarlijks 1 - 2 keer maaien en het maaisel afvoeren, te gebruiken als hooi. Bij voorkeur gefaseerd maaien, zodat er altijd iets groeit of bloeit voor uw dieren en voor insecten. De eerste één tot twee jaar is de weide nog niet geschikt voor beweiding, omdat de planten zich eerst goed moeten kunnen vestigen.

Zaaidichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie. Bij grotere projecten is dunner zaaien (0,2 - 1 gram per m²) een goede optie.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer en herfst of in het zeer vroege voorjaar.

Minimum aantal geleverde soorten: 24

Mengsel BW1 bevat de volgende soorten

<i>Achillea millefolium</i>	Duizendblad
<i>Anthriscus sylvestris</i>	Fluitenkruid
<i>Barbarea vulgaris</i>	Gewoon barbarakruid
<i>Bellis perennis</i>	Madelief
<i>Cardamine pratensis</i>	Pinksterbloem
<i>Carum carvi</i>	Karwij
<i>Centaurea jacea</i>	Knoopkruid
<i>Cichorium intybus</i>	Wilde cichorei
<i>Daucus carota</i>	Peen
<i>Galium mollugo subsp. erectum</i>	Glad walstro
<i>Galium verum</i>	Geel walstro
<i>Geranium pratense</i>	Beemdooevaarsbek
<i>Knautia arvensis</i>	Beemdkruid
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet
<i>Linaria vulgaris</i>	Vlasbekje
<i>Lotus corniculatus var. corniculatus</i>	Gewone rolklaver
<i>Malva moschata</i>	Muskuskaasjeskruid
<i>Medicago lupulina</i>	Hopklaver
<i>Pastinaca sativa subsp. sativa</i>	Pastinaak
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree
<i>Poterium sanguisorba</i>	Kleine pimpernel
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Scorzoneroïdes autumnalis</i>	Vertakte leeuwetand
<i>Taraxacum officinale</i>	Paardenbloem
<i>Trifolium pratense</i>	Rode klaver
<i>Veronica chamaedrys</i>	Gewone ereprijs

- Veel bloei
- Hoogte ca. 30 - 70 cm
- Zonnige plek
- Voor matig voedselrijke gronden
- Permanente invulling
- Weinig bloei in het 1e jaar
- Jaarlijks 1-2 x maaien en afvoeren
- Voor bijen en vlinders

Weidevogelgeluk bloemenweidemengsel voor boerenlandvogels

Bloemenmengsel voor bloemrijk grasland geschikt voor broedende weidevogels, met veel bloemen die insecten aantrekken. Daarnaast ook geschikt voor begrazing door of als hooiland voor hoevige dieren. Het mengsel heeft hierbij wel een aandeel klaver en is daarmee wellicht minder geschikt voor paarden. Het mengsel is middelhoog en heeft een natuurlijk karakter. Dit mengsel is geschikt voor matig schrale tot redelijk voedselrijke grond. U kunt vanaf het tweede en derde jaar een bloemrijk resultaat verwachten. Jaarlijks 1 - 2 keer per jaar maaien en het maaisel afvoeren, te gebruiken als hooi. Bij voorkeur gefaseerd maaien, zodat dieren en de natuur continu over verse groei en bloei kunnen beschikken. De eerste één tot twee jaar is de weide nog niet geschikt voor beweiding, omdat de planten zich eerst goed moeten kunnen vestigen.

Zaaidichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie. Bij grotere projecten is dunner zaaien (0,2 - 1 gram per m²) een goede optie.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer en herfst of in het zeer vroege voorjaar.

Minimum aantal geleverde soorten: 21

Mengsel WV bevat de volgende soorten

<i>Achillea millefolium</i>	Duizendblad
<i>Cardamine pratensis</i>	Pinksterbloem
<i>Centaurea jacea</i>	Knoopkruid
<i>Crepis capillaris</i>	Klein streepzaad
<i>Hypochaeris radicata</i>	Gewoon biggenkruid
<i>Lathyrus pratensis</i>	Veldlathyrus
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet
<i>Lotus corniculatus var. corniculatus</i>	Gewone rolklaver
<i>Lotus pedunculatus</i>	Moerasrolklaver
<i>Medicago lupulina</i>	Hopklaver
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Ranunculus acris</i>	Scherpe boterbloem
<i>Rhinanthus angustifolius</i>	Grote ratelaar
<i>Rhinanthus minor</i>	Kleine ratelaar
<i>Rumex acetosa</i>	Veldzuring
<i>Rumex acetosella</i>	Schapenzuring
<i>Scorzoneroïdes autumnalis</i>	Vertakte leeuwentand
<i>Silene flos-cuculi</i>	Echte koekoeksbloem
<i>Taraxacum officinale</i>	Gewone paardenbloem
<i>Trifolium dubium</i>	Kleine klaver
<i>Trifolium pratense</i>	Rode klaver
<i>Trifolium repens FG</i>	Witte klaver
<i>Vicia cracca</i>	Vogelwikke

01

- Vele jaren bloei
- Gemengd laag en hoog
ca. 30 - 120 cm
- Halfschaduw
- Matig voedselrijke grond
- Permanente invulling
- Weinig bloei in het eerste jaar
- Jaarlijks 1 x maaien en afvoeren
- Voor bijen, vlinders en vogels

Bloemrijk mengsel voor ruige onderbegroeiing en boszomen op voedselrijke grond

Een middelhoog bloemenmengsel voor onderbegroeiing en boszomen op matig tot redelijk voedselrijke grond. Vooral op meer voedselrijke gronden kan dit mengsel vrij ruig zijn. Lichte verstoring in de bodem wordt redelijk goed verdragen. Afhankelijk van de beschikbare lichtinval kunt u vanaf het tweede of derde jaar een bloemrijk resultaat verwachten. Jaarlijks maaien in oktober - februari.

Zaaidichtheid

Gemiddeld 1 gram per m². Maximaal 1,5 - 2 gram per m² voor een bloemrijk resultaat / publieksfunctie.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, maar bij voorkeur in de nazomer.

Minimum aantal geleverde soorten: 20

Bij O1 geen akkerbloemen meezaaien. Hoewel O1 prachtige resultaten kan bieden bij een schaduw- en voedselrijke situatie, zal een iets minder voedselrijke situatie soorten als Heggendoornzaad, Stinkende gouwe, Ruig klokje, Bosandoorn en Valse salie kansen bieden zich goed te ontwikkelen in het mengsel. O1 zal in veel gevallen in het eerste jaar veel Akkerkool laten zien en na de eerste winter veel Gewone brunel en Fluitenkruid, maar bij een mooie overgang van schaduw naar licht kunnen in de loop der jaren veel soorten goed tot hun recht komen. Delen met zeer vocht houdende grond zijn gunstig voor de ontwikkeling van Koninginnekruid, Moerasspirea en Gewone engelwortel.

Mengsel O1 bevat de volgende soorten

<i>Alliaria petiolata</i>	Look-zonder-look
<i>Angelica sylvestris</i>	Gewone engelwortel
<i>Anthriscus sylvestris</i>	Fluitenkruid
<i>Arctium lappa</i>	Grote klit
<i>Arctium minus</i>	Gewone klit
<i>Campanula trachelium</i>	Ruig klokje
<i>Chaerophyllum temulum</i>	Dolle kervel
<i>Chamaenerion angustifolium</i>	Wilgenroosje
<i>Chelidonium majus</i>	Stinkende gouwe
<i>Crepis capillaris</i>	Klein streepzaad
<i>Digitalis purpurea</i>	Vingerhoedskruid
<i>Eupatorium cannabinum</i>	Koninginnenkruid
<i>Filipendula ulmaria</i>	Moerasspirea
<i>Geranium robertianum</i>	Robertskruid
<i>Geum urbanum</i>	Geel nagelkruid
<i>Heracleum sphondylium subsp. sphondylium</i>	Gewone berenklauw
<i>Hieracium sectie Tridentata</i>	Stijf havikskruid
<i>Lapsana communis</i>	Akkerkool
<i>Myosotis sylvatica</i>	Bos-vergeet-mij-nietje
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Scrophularia nodosa</i>	Knopig helmkruid
<i>Silene dioica</i>	Dagkoekoeksbloem
<i>Stachys sylvatica</i>	Bosandoorn
<i>Tanacetum vulgare</i>	Boerenwormkruid
<i>Teucrium scorodonia</i>	Valse salie
<i>Torilis japonica</i>	Heggendoornzaad
<i>Valeriana officinalis</i>	Echte valeriaan
<i>Vicia cracca</i>	Vogelwikke

- Vele jaren bloei
- Substraatdikte minimaal 10 cm
- Zonnige plek
- Voedselrijke grond
- Permanente invulling
- Bijzonder dak
- Jaarlijks max. 1 x (of minder) maaien en afvoeren
- Voor bijen en vlinders

Dakvegetatie Werkmancollege Groningen - Sicco van der Brug.

D2

Bloemrijk mengsel voor ecologische dakbegroeiing

Omdat groene daken steeds belangrijker worden, is ook hier een kans om mooie inheemse planten toe te passen. Dankzij de initiatieven en de interesse van gemeentes, bedrijven, maar ook particuliere klanten kunnen wij u nu een mooi mengsel aanbieden voor op uw dak. Naast nectar, biedt dit mengsel een aantal planten die van belang zijn als waardplant voor vlinders, zoals Schapenzuring en grassen. De grassen zijn ook van belang voor bijvoorbeeld sprinkhanen. Omdat grassen zich vaak moeizaam spontaan op een dak vestigen, voegen wij ze in dit geval toe. Afhankelijk van het beschikbare vocht kunt u na één tot anderhalf jaar reeds een redelijk bloemrijk resultaat verwachten.

Zaadichtheid

Gemiddeld 3 gram per m² voor een bloemrijk resultaat.

Zaai-instructie

Zaaien: Jaarrond, bij voorkeur in de nazomer en herfst of in het vroege voorjaar.

Minimum aantal geleverde soorten: 26

Het mengsel is zorgvuldig samengesteld voor het extreme klimaat dat daken beheerst: droogte, hitte, wind, zon. Daarbij zijn alle genoemde bloemen in dit mengsel niet zo tolerant voor droogte als de veelbeproefde Sedumsoorten. Drie inheemse Sedumsoorten zijn onderdeel van het mengsel. Naast bovengenoemde soorten zijn er verschillende andere planten geschikt voor een relatief droogschraal dak. Indien gewenst voegen we graag soorten toe. Voor dit mengsel volstaan alleen daksubstraten die zijn gericht op goede waterbuffering, zodat er meestal wel wat vocht beschikbaar is na een regenbui. Substraatdiktes van 5 cm zijn doorgaans te dun omdat de waterbuffering minimaal is. Bodem niet te voedselarm maken, anders is de kans op verdroging groter.

Mengsel D2 bevat de volgende soorten

<i>Achillea millefolium</i>	Duizenblad
<i>Allium schoenoprasum</i>	Bieslook
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Gewoon reukgras
<i>Anthyllis vulneraria</i>	Wondklaver
<i>Armeria maritima</i>	Engels gras
<i>Campanula rotundifolia</i>	Grasklokje
<i>Clinopodium vulgare</i>	Borstelkrans
<i>Dianthus armeria</i>	Ruige anjer
<i>Dianthus carthusianorum</i>	Kartuizer anjer
<i>Dianthus deltooides</i>	Steenanjer
<i>Erigeron acris</i>	Scherpe fijnstraal
<i>Erodium cicutarium</i>	Gewone reigersbek
<i>Festuca guestfalica</i>	Schapengras
<i>Festuca rubra</i>	Rood zwenkgras
<i>Galium verum</i>	Geel walstro
<i>Jasione montana</i>	Zandblauwtje
<i>Linaria vulgaris</i>	Vlasbekje
<i>Lotus corniculatus</i> var. <i>corniculatus</i>	Gewone rolklaver
<i>Origanum vulgare</i>	Wilde marjolein
<i>Papaver dubium</i>	Bleke klaproos
<i>Pilosella officinarum</i>	Muizenootje
<i>Plantago media</i>	Ruige weegbree
<i>Potentilla argentea</i>	Viltganzerik
<i>Potentilla verna</i>	Voorjaarsganzerik
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel
<i>Rumex acetosella</i>	Schapenzuring
<i>Sedum acre</i>	Muurpeper
<i>Sedum album</i>	Wit vetkruid
<i>Sedum rupestre</i>	Tripmadam
<i>Silene vulgaris</i>	Blaasillene
<i>Thymus pulegioides</i>	Grote tijm
<i>Trifolium arvense</i>	Hazenpootje

Grasmengsels zaaien in combinatie met bloemrijke graslandmengsels

Wij ontraden het om graszaden mee te zaaien met uw mengsel voor bloemrijk grasland. Door uitsluitend bloemzaden te zaaien, kunnen deze zich goed ontwikkelen en een voorsprong opbouwen ten opzichte van sneller groeiende grassen. Na verloop van jaren komen er vanzelf graszaden vanuit de omgeving in uw bloemrijk grasland.

Graszaden verstoren de ontwikkeling van het bloemrijk grasland. Maar in sommige gevallen is het toch wenselijk grassen mee te zaaien. Bijvoorbeeld bij problemen met uitspoeling bij nieuw aangelegde taluds of vanwege verstuivingsgevaar of erosie. Reguliere graszadenmengsels zijn hiervoor ongeschikt. De grassoorten in deze mengsels zijn vaak zodevormend en concurreren dus de bloemen weg. Beter is om polvormende grassoorten te zaaien. Wij hebben een aantal speciale grasmengsels ontwikkeld om met onze bloemenzaadmengsels te combineren. De hierna genoemde mengsels zijn samengesteld uit grassoorten die weliswaar in Nederland en België in het wild voorkomen in natuurlijke hooilanden en schraal-graslandvegetaties, maar die wel afkomstig zijn van gespecialiseerde telers van wilde grassen. Over het algemeen zijn het grassen die zich relatief langzaam ontwikkelen en geen dichte zoden vormen. Zo laten ze ruimte voor de soorten uit onze bloemenzaadmengsels.

Te zaaien hoeveelheid

De hoeveelheid te zaaien graszaad is sterk afhankelijk van de doelstelling. Als u naar grotere bloemrijkheid streeft, is het uiteraard gewenst weinig of liefst helemaal geen gras mee te zaaien. Wilt u – om welke reden dan ook – toch gras inzaaien, dan is een zeer bescheiden hoeveelheid al voldoende. De eerste jaren zaaien de grassoorten zich namelijk relatief snel uit, terwijl de bloeiende planten zich pas later geleidelijk beginnen te verspreiden.

Te zaaien hoeveelheid

In combinatie met bloemrijk graslandmengsels maximaal 0,1 tot 0,5 gram per m². Zaait u alleen graszaad, gebruik dan maximaal 1 tot 2 gram per m², zodat de grassen mooi uit kunnen groeien en er ook nog een beetje ruimte is voor spontane ontwikkeling van kruiden.

NGW1

Moerasschraal grasmengsel

Voor natte, schrale-matig voedselrijke en neutrale tot licht zure gronden. Te combineren met bloemenzaadmengsels G3 en WV.

<i>Agrostis capillaris</i>	Gewoon struisgras
<i>Alopecurus pratensis</i>	Grote vossenstaart
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Gewoon reukgras
<i>Cynosurus cristatus</i>	Kamgras
<i>Deschampsia cespitosa</i>	Ruwe smele
<i>Festuca rubra</i>	Rood zwenkgras
<i>Poa trivialis</i>	Ruw beemdgras
<i>Schedonorus pratensis</i>	Beemdlangbloem

NGW2

Middenschraal grasmengsel

Voor matig voedselrijke zand- en kleigronden. Te combineren met bloemenzaadmengsels G1, G2 en G5.

<i>Alopecurus pratensis</i>	Grote vossenstaart
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Gewoon reukgras
<i>Arrhenatherum elatius</i>	Glanshaver
<i>Briza media</i>	Bevertjes
<i>Cynosurus cristatus</i>	Kamgras
<i>Festuca rubra</i>	Rood zwenkgras
<i>Trisetum flavescens</i>	Goudhaver

NGW3

Droogschraal grasmengsel

Voor drogere, schrale en neutrale tot kalkrijke gronden. Te combineren met bloemenzaadmengsels G1, G4 of M4.

<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Gewoon reukgras
<i>Avenella flexuosa</i>	Bochtige smele
<i>Corynephorus canescens</i>	Buntgras
<i>Festuca gusfatica</i>	Schapengras
<i>Festuca rubra</i>	Rood zwenkgras
<i>Koeleria macrantha</i>	Smal fakkelfras
<i>Trisetum flavescens</i>	Goudhaver

Advies nodig?
Wij helpen u
graag!

Losse soorten

Kijk op
[cruydhoeck.nl](https://www.cruydhoeck.nl)
voor ons actuele
aanbod

Wilde plantenzaden

Met trots presenteren wij u onze basislijst met wilde plantenzaden. Continu werken wij aan het verzamelen en kweken van mooie en interessante soorten en goede wildvormen. Op onze website vindt u naast de wilde plantenzaden in deze basislijst nog veel meer bijzondere wilde plantenzaden, zaden van tuinplanten en zaden van cultuurgewassen en granen.

Verpakkingshoeveelheid

Zoals ook op de website te zien is, zijn de zaden in verschillende verpakkingshoeveelheden verkrijgbaar. In een 'zakje' zit een kleine hoeveelheid zaad, afgestemd op de grootte en kostbaarheid van de zaden. Deze hoeveelheid is voldoende om een aantal planten op te kweken, van enkele tientallen tot honderden, afhankelijk van de soort en de kundigheid van de kweker. Wilt u grotere partijen planten opkweken, dan adviseren wij meerdere zakjes te bestellen of grotere hoeveelheden zaden (vanaf 10 gram). Neemt u voor vragen vooral contact met ons op.

Bij elke soort is ter indicatie het aantal zaden per gram vermeld. Hoewel de kiemkracht van soort tot soort verschillend is, biedt het aantal zaden per gram wel enige houvast bij de benodigde hoeveelheid zaden per soort. Houd daarbij ook rekening met de groeivorm en grootte van elke soort.

Bijzonderheden

In deze lijst vindt u al veel informatie over de groeiomstandigheden en teeltaanwijzingen. Meer informatie en foto's vindt u op onze website.

Planten met een * betreffen een geselecteerde cultuurvorm die op de wildvorm lijkt. Deze cultuurvorm wordt grootschalig geteeld bijvoorbeeld voor gebruik als groenbemester of als voedergras.

Zaden bestellen

Bestellen kan eenvoudig via onze webshop of door ons een e-mail te sturen. Wij versturen de zaden normaal gesproken per post of pakketdienst.

Prijzen voor gemeenten en (groen)bedrijven vindt u in onze prijslijst. Prijslijst kwijt? Wij sturen u graag een nieuwe. Prijzen voor particulieren vindt u op onze website www.cruydhoeck.nl.

Nieuwe plantennamen

Cruydt-Hoeck volgt de naamgeving in de 24ste druk van Heukels' Flora van Nederland (editie 2020). In deze catalogus zijn daarom een groot aantal wetenschappelijke plantennamen gewijzigd. Om u toch in staat te stellen een plantensoort onder de oude Latijnse naam te kunnen vinden, vindt u hieronder een overzicht van de naamwijzigingen.

Oude wetenschappelijke naam	Nieuwe wetenschappelijke naam
<i>Aster tripolium</i>	<i>Tripolium pannonicum</i>
<i>Carex curta</i>	<i>Carex canescens</i>
<i>Carex oederi</i> subsp. <i>oedocarpa</i>	<i>Carex demissa</i>
<i>Carex ovalis</i>	<i>Carex leporina</i>
<i>Chamerion angustifolium</i>	<i>Chamaenerion angustifolium</i>
<i>Chenopodium bonus-henricus</i>	<i>Blitum bonus-henricus</i>
<i>Chenopodium foliosum</i>	<i>Blitum virgatum</i>
<i>Dactylis glomerata</i>	<i>Dactylis glomerata</i> subsp. <i>glomerata</i>
<i>Dactylorhiza majalis</i> subsp. <i>praetermissa</i>	<i>Dactylorhiza praetermissa</i>
<i>Deschampsia flexuosa</i>	<i>Avenella flexuosa</i>
<i>Festuca arundinacea</i>	<i>Schedonorus arundinaceus</i>
<i>Filago vulgaris</i>	<i>Filago germanica</i>
<i>Galium mollugo</i>	<i>Galium mollugo</i> subsp. <i>erectum</i>
<i>Helictotrichon pratense</i>	<i>Helictochloa pratensis</i>
<i>Helictotrichon pubescens</i>	<i>Avenula pubescens</i>
<i>Heracleum sphondylium</i>	<i>Heracleum sphondylium</i> subsp. <i>sphondylium</i>
<i>Hieracium amplexicaule</i>	Hieracium sectie <i>Amplexicaulia</i>
<i>Hieracium aurantiacum</i>	<i>Pilosella aurantiaca</i>
<i>Hieracium caespitosum</i>	<i>Pilosella caespitosa</i>
<i>Hieracium laevigatum</i>	Hieracium sectie <i>Tridentata</i>
<i>Hieracium murorum</i>	Hieracium sectie <i>Hieracium</i>
<i>Hieracium pilosella</i>	<i>Pilosella officinarum</i>
<i>Hieracium sabaudum</i>	Hieracium sectie <i>Sabauda</i>
<i>Hieracium umbellatum</i>	Hieracium sectie <i>Hieracioides</i>
<i>Hieracium vulgatum</i>	Hieracium sectie <i>Vulgata</i>
<i>Leontodon autumnalis</i>	<i>Scorzoneroides autumnalis</i>
<i>Lotus corniculatus</i>	<i>Lotus corniculatus</i> var. <i>corniculatus</i>
<i>Luzula multiflora</i> subsp. <i>congesta</i>	<i>Luzula congesta</i>
<i>Myosoton aquaticum</i>	<i>Stellaria aquatica</i>
<i>Narcissus pseudonarcissus</i>	<i>Narcissus pseudonarcissus</i> subsp. <i>pseudonarcissus</i>
<i>Ononis repens</i> subsp. <i>repens</i>	<i>Ononis spinosa</i> subsp. <i>procurrens</i>
<i>Ononis repens</i> subsp. <i>spinosa</i>	<i>Ononis spinosa</i> subsp. <i>spinosa</i>
<i>Phyteuma spicatum</i> subsp. <i>nigrum</i>	<i>Phyteuma nigrum</i>
<i>Phyteuma spicatum</i> subsp. <i>Spicatum</i>	<i>Phyteuma spicatum</i>
<i>Picris echioides</i>	<i>Helminthotheca echioides</i>
<i>Poa angustifolia</i>	<i>Poa pratensis</i> subsp. <i>angustifolia</i>
<i>Poa pratensis</i>	<i>Poa pratensis</i> subsp. <i>pratensis</i>
<i>Potentilla tabernaemontani</i>	<i>Potentilla verna</i>
<i>Sanguisorba minor</i>	<i>Poterium sanguisorba</i>
<i>Sedum telephium</i>	<i>Hylotelephium telephium</i>
<i>Senecio nemorensis</i>	<i>Senecio ovatus</i>
<i>Stachys officinalis</i>	<i>Betonica officinalis</i>
<i>Tetragonolobus maritimus</i>	<i>Lotus maritimus</i>
<i>Thlaspi caerulescens</i>	<i>Noccaea caerulescens</i>
<i>Vicia sativa</i> subsp. <i>nigra</i>	<i>Vicia sativa</i> subsp. <i>angustifolia</i>
<i>Viola curtisii</i>	<i>Viola tricolor</i> subsp. <i>curtisii</i>
<i>Viola tricolor</i>	<i>Viola tricolor</i> subsp. <i>tricolor</i>

Inheemse wilde bloemen

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Kleurcategorie	Hoogte in cm	Bloei maand	Planttype	Zaai-advies (zie pag. 107)	Zaden per gram	Licht en vocht	Voedselrijkheid	Natuurlijke groeiplaatsen
<i>Achillea millefolium</i>	Duizendblad	Wit, Roze, Lichtroze	33	6-11	m	5	5555	zh, dv	as, vr	G D T
<i>Achillea ptarmica</i>	Wilde bertram	Wit	60	7-9	m	5	4348	zh, vn	mvr	G O
<i>Aconitum vulparia</i>	Gele monnikskap	Bleekgeel	88	6-8	m	1	500	h, v	mvr	O B
<i>Actaea spicata</i>	Christoffelkruid	Wit	45	5-8	m	1	125	h, v	mvr	B T
<i>Aethusa cynapium</i>	Hondspeterselie	Wit	65	6-11	1	5	333	zh, v	vr	A G B
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Gewone agrimonie	Geel	78	5-9	m	9, 10	44	zh, dv	mvr	G B T
<i>Agrimonia procera</i>	Welriekende agrimonie	Geel	95	5-8	m	9, 10	21	zh, v	mvr	G B
<i>Agrostemma githago</i>	Bolderik	Purperroze, Paars	60	6-7	1	11	83	z, v	vr	A
<i>Ajuga reptans</i>	Kruipend zenegroen	Blauw	25	4-6	m	9	667	zh, vn	mvr	G O B
<i>Alchemilla xanthochlora</i>	Geelgroene vrouwenmantel	Geelgroen	48	5-10	m	1	2234	zh, dv	mvr	G O
<i>Alisma plantago-aquatica</i>	Grote waterweegbree	Wit, Geel, Lichtroze	85	6-10	m	12	2857	zh, n	as, vr	O
<i>Alliaria petiolata</i>	Look-zonder-look	Wit	53	4-6	2		515	h, v	vr	O B
<i>Allium carinatum</i>	Berglook	Purperroze	60	7-9	m	1, 9	31	zh, d	mvr	G B D
<i>Allium oleraceum</i>	Moeslook	Bruin, Wit, Roze, Groen	55	6-8	m	1, 5	35	zh, d	mvr	G B R
<i>Allium schoenoprasum</i>	Bieslook	Violet, Roze	28	5-7	m, b	5	893	z, v	vr	G O
<i>Allium scorodoprasum</i>	Slangenlook	Lichtviolet, Paars	70	6-7	m, b	9	50	z, dv	mvr	O B D
<i>Allium ursinum</i>	Daslook	Wit	30	4-6	m, b	1, 6	198	h, v	mvr, vr	B D
<i>Allium vineale</i>	Kraailook	Roze, Purperroze, Groen	50	6-8	m, b	1, 9	50	zh, dv	mvr, vr	G B R
<i>Althaea officinalis</i>	Heemst	Wit, Roze	105	6-9	m	8	455	z, vn	vr	O D R
<i>Anagallis arvensis subsp. arvensis f. azurea</i>	Blauw rood guichelheil	Blauw	28	5-10	1	11	1563	z, v	mvr	A
<i>Anagallis arvensis subsp. arvensis</i>	Rood guichelheil	Rood	28	5-10	1	11	1563	z, v	mvr	A D R
<i>Anchusa arvensis</i>	Kromhals	Wit, Blauw, Roze	38	5-10	1	7	182	z, d	vr	A D R M
<i>Anchusa officinalis</i>	Gewone ossentong	Blauwviolet	65	5-10	2, m	7	170	z, dv	mvr	R
<i>Anemone nemorosa</i>	Bosanemoon	Wit	15	3-5	b	1	476	h, v	mvr	B
<i>Angelica archangelica</i>	Grote engelwortel	Geelgroen	170	6-9	2, m	9	185	z, v	vr	G O B
<i>Angelica sylvestris</i>	Gewone engelwortel	Wit, Roze	133	6-10	2, m	8	500	zh, n	vr	G O B
<i>Anthemis arvensis</i>	Valse kamille	Wit, Geel	33	6-10	1	5	1613	z, d	mvr	A R M
<i>Anthemis tinctoria</i>	Gele kamille	Geel	45	5-9	m	5	2632	z, d	mvr	A R M
<i>Anthriscus sylvestris</i>	Fluitenkruid	Wit	105	5-6	m	1	250	zh, v	vr	G B
<i>Anthyllus vulneraria</i>	Wondklaver	Geel	38	5-9	m	8	417	zh, v	mvr	G D
<i>Aquilegia vulgaris</i>	Akelei	Blauw, Paars	50	5-6	m	8	667	zh, v	mvr	G B
<i>Arabidopsis arenosa</i>	Rozetsteenkens	Wit, Lichtviolet	30	4-9	1, 2	5	9091	z, d	as, mvr	M
<i>Arabidopsis thaliana</i>	Zandraket	Wit	18	4-5	1	5	50000	z, dv	mvr, vr	A G
<i>Arabis glabra</i>	Torenkruid	Bleekgeel	88	6-7	m	5	10000	zh, d	vr	G R B T M
<i>Arabis hirsuta subsp. hirsuta</i>	Ruige scheefkelk	Wit	60	5-6	2, m	5	7003	zh, d	as	G B T M
<i>Arctium lappa</i>	Grote klit	Paars	88	6-9	2	8	69	zh, v	zvr	G R B
<i>Arctium minus</i>	Gewone klit	Paars	150	6-9	2	8	69	zh, v	zvr	G R B
<i>Arctium tomentosum</i>	Donzige klit	Paars	150	6-9	2, m	8	105	z, v	vr	R
<i>Arenaria serpyllifolia</i>	Gewone zandmuur	Wit	25	5-10	1	11	14286	z, dv	as	R D
<i>Armeria maritima</i>	Engels gras	Roze	28	5-10	m	3, 9	667	z, v	as, mvr	D G
<i>Arnica montana</i>	Valkruid	Geel	35	6-7	m	9	769	zh, dv	as	H
<i>Arnoseric minima</i>	Korensla	Geel	18	6-9	1	5		zh, dv	as, mvr	A G R
<i>Artemisia absinthium</i>	Absintalsum	Bleekgeel	93	6-9	m	8	10000	zh, d	as, mvr	G R D T
<i>Artemisia vulgaris</i>	Bijvoet	roodbruin, Geel	93	6-9	m	8	9091	z, dv	mvr	G M R

- 1 = éénjarig   k = klimplant   z = zon   v = vochtig/normale grond   zvr = zeer voedselrijke grond   A = Akker   D = Duinen
 2 = tweejarig   p = parasitair/halfparasiet   s = schaduw   d = droge grond   vr = voedselrijk   G = Grasland, bloemrijk grasland   H = Heide
 m = meerjarig/vast   h = houtig gewas   h = halfschaduw   n = natte grond   mvr = matig voedselrijk   R = Ruderaal, verstoorde grond   T = Talud, helling
 g = gras/zegge   b = bol/knol/wortelstok   as = arme grond/schraal   B = Boszoom en onderbegroeiing   M = Muren, stenen

* Op de wilde vorm gelijkende geselecteerde cultuurvorm die grootschalig voor andere doelen wordt geteeld dan voor een bloemenweide.

Inheemse wilde bloemen

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Kleurcategorie	Hoogte in cm	Bloei maand	Planttype	Zaai-advies (zie pag. 107)	Zaden per gram	Licht en vocht	Voedselrijkheid	Natuurlijke groeiplaatsen
<i>Arum italicum</i>	Italiaanse aronskelk	Wit, Geel, Groen	45	5-6	m, b	6	29	h, v	vr	B
<i>Arum maculatum</i>	Gevlekte aronskelk	Paars, Groen	28	4-5	m, b	6	29	h, v	vr	B
<i>Asparagus officinalis</i> subsp. <i>officinalis</i>	Asperge	Groengeel	100	5-7	m	9	42	zh, d	mvr	A G R D
<i>Astragalus glycyphyllos</i>	Hokjespeul	Geelgroen	78	7-9	m	8	200	zh, v	mvr	G B T M
<i>Atropa bella-donna</i>	Wolfskers	Bruin, Geel, Paars	100	6-8	m		909	zh, v	as, mvr	B
<i>Ballota nigra</i> subsp. <i>meridionalis</i>	Stinkende ballote	Purperroze, Paars	75	6-10	m	5	1250	z, d	vr	G B T R
<i>Barbarea stricta</i>	Stijf barbarakruid	Geel	65	4-6	2, m	8	1282	zhs, n	vr	G O B
<i>Barbarea vulgaris</i>	Gewoon barbarakruid	Geel, Geelgroen	55	4-6	2, m	8	1282	zhs, v	vr	G O
<i>Bellis perennis</i>	Madeliefje	Wit, Geel	15	2-10	m	5	10000	zh, v	as, mvr, vr	G O
<i>Berteroa incana</i>	Grijskruid	Wit	35	6-9	1, 2	5	1667	z, dv	as, mvr	G T R
<i>Betonica officinalis</i>	Betonie	Roodviolet	60	6-8	m	8	769	z, dv	mvr	B G
<i>Blitum bonus-henricus</i>	Brave hendrik	Roodbruin, Bruin, Groen	38	5-8	m	11	417	zh, v	vr, zvr	R
<i>Blitum virgatum</i>	Rode aardbeispinazie	Rood, Rozerood	38	6-8	1, 2	11	1408	z, dv	as, mvr	A D R
<i>Bryonia dioica</i>	Heggenrank	Wit, Groen	300	6-9	m, b, k	8	87	zhs, d	as, mvr	B D T
<i>Bunias orientalis</i>	Grote hardvrucht	Geel	83	5-6	m		29	z, v	vr	G T
<i>Butomus umbellatus</i>	Zwanenbloem	Roze	100	6-9	m	8, 12	250	z, n	vr	O
<i>Calluna vulgaris</i>	Struikhei	Lichtviolet, Roodviolet, Roze	65	7-11	m	1, 4	625	zh, dv	as	G B H
<i>Caltha palustris</i> subsp. <i>palustris</i>	Gewone dotterbloem	Geel	33	4-5	m	3	1111	zh, n	vr	O
<i>Campanula glomerata</i>	Kluwenklokje	Blauwviolet	45	6-8	m	11	8333	zh, v	mvr	G T M
<i>Campanula latifolia</i>	Breed klokje	Wit, Lichtviolet	75	6-7	m	9	3030	hs, vn	mvr	O B
<i>Campanula patula</i>	Weideklokje	Blauw, Paars	40	5-7	2, m	8	45455	z, v	vr	G R
<i>Campanula persicifolia</i>	Prachtklokje	Blauw	60	6-7	m	11	10000	zh, v	as, mvr	G B
<i>Campanula rapunculoides</i>	Akkerklokje	Violet	83	6-8	m	9	6250	zh, v	vr	G B R
<i>Campanula rapunculus</i>	Rapunzelklokje	Violet, Paars	75	5-8	m	11	23809	zh, v	as, mvr	G B
<i>Campanula rhomboidalis</i>	Bergklokje	Blauw	60	6-7	m	11	21186	hs, v	mvr	G
<i>Campanula rotundifolia</i>	Grasklokje	Wit, Blauw	38	6-10	m	11	16667	zh, dv	mvr	G B T M
<i>Campanula trachelium</i>	Ruig klokje	Wit, Blauw, Blauwviolet	75	6-8	m	11	5263	zh, v	mvr	O B
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	Herderstasje	Wit	33	3-12	1	11	10000	zh, dv	vr, zvr	A G R
<i>Cardamine pratensis</i>	Pinksterbloem	Wit, Roze, Lichtroze, Paars	33	4-6	m	9	1887	zh, vn	vr	G O B
<i>Carduus nutans</i>	Knikkende distel	Paars	115	4-5	2	9	476	z, dv	as, mvr	R T M
<i>Carlina vulgaris</i>	Driedistel	Geel, Geelgroen, Paars	28	8-9	m	9	909	z, d	as, mvr	G D
<i>Carum carvi</i>	Karwij	Wit	45	5-6	2	5	400	z, v	mvr, vr	G T
<i>Centaurea cyanus</i>	Korenbloem	Blauw	55	5-8	1	9	263	z, d	vr	A R
<i>Centaurea jacea</i>	Knoopkruid	Roodviolet, Purperroze	55	6-10	m	11	476	zh, dv	mvr	G
<i>Centaurea scabiosa</i>	Grote centaurie	Roodviolet, Purperroze	78	5-8	m	11	175	z, d	mvr	G T
<i>Centaureum erythraea</i>	Echt duizend-guldenkruid	Roze	33	7-9	2	11	100000	zh, v	as, mvr	G O B
<i>Cerastium arvense</i>	Akkerhoornbloem	Wit	15	4-7	m	5	3333	z, d	as, mvr	D
<i>Chaenorhinum minus</i>	Kleine leeuwenbek	Lichtviolet, Bleekgeel	15	6-10	1	5	11111	z, v	vr	A M
<i>Chaerophyllum bulbosum</i>	Knolribzaad	Wit	118	6-7	m	8	400	zh, vn	vr, zvr	O B
<i>Chaerophyllum temulum</i>	Dolle kervel	Wit	78	5-7	m	8	345	zh, dv	vr, zvr	G B
<i>Chamaenerion angustifolium</i>	Wilgenroosje	Roze, Purperroze	90	7-9	m	4, 5	12500	zh, dv	as, mvr	B T R
<i>Chelidonium majus</i>	Stinkende gouwe	Geel	60	5-11	m	2	1449	zh, dv	vr	B M R
<i>Chrysosplenium alternifolium</i>	Verspreidbladig goudveil	Geel, Geelgroen	10	3-5	m			hs, vn	mvr, vr	O B
<i>Cichorium intybus</i>	Wilde cichorei	Blauw, Blauwviolet	115	7-10	2, m	11	769	zh, v	vr	G T
<i>Circaea lutetiana</i>	Groot heksenkruid	Wit, Lichtroze	45	6-9	m		625	hs, vn	mvr, vr	O B
<i>Cirsium acaule</i>	Aarddistel	Paars	18	7-9	m	9	400	z, v	as	G
<i>Cirsium dissectum</i>	Spaanse ruiter	Paars	35	6-7	m	9	421	z, n	as, mvr	G D H
<i>Cirsium eriophorum</i>	Wollige distel	Roodviolet, Paars	118	7-8	m	9	50	z, v	mvr	G T
<i>Cirsium oleraceum</i>	Moesdistel	Wit, Bleekgeel	105	6-9	m	9	400	z, vn	vr	G O B
<i>Cirsium palustre</i>	Kale jonker	Rood, Paars	105	6-9	2, m	9	909	zh, vn	mvr	G O B
<i>Clematis vitalba</i>	Bosrank	Wit	500	6-8	h, k	1	370	zh, v	vr	B D M
<i>Clinopodium acinos</i>	Kleine steentijm	Wit, Blauwviolet, Violet, Lichtviolet	23	6-9	1, m	5	926	z, d	as, as	A D T M
<i>Clinopodium menthifolium</i>	Bergsteentijm	Violet, Roze	55	7-9	m	5	2451	zh, d	as, mvr	G B T
<i>Clinopodium vulgare</i>	Borstelkrans	Roze, Paars	45	7-9	m	11	2439	z, d	as, mvr	B T R
<i>Cochlearia officinalis</i> subsp. <i>officinalis</i>	Echt lepelblad	Wit	20	4-6	1	1	1825	z, v	vr	O B D

Inheemse wilde bloemen

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Kleurcategorie	Hoogte in cm	Bloei maand	Planttype	Zaai-advies (zie pag. 107)	Zaden per gram	Licht en vocht	Voedselrijkheid	Natuurlijke groeiplaatsen
<i>Coincya monensis</i>	Muurbloemsterd	Geel	40	6-10	1, 2, m	5	1093	z, dv	vr	G M
<i>Colchicum autumnale</i>	Herfsttijloos	Roze	15	9-10	m	1, 6	159	zh, vn	vr	G B
<i>Comarum palustre</i>	Wateraardbei	Roodbruin, Rood	60	6-7	m	3, 8	1667	zh, n	as, mvr	O
<i>Consolida regalis</i>	Wilde ridderspoor	Blauw, Paars	33	6-8	1	1	714	z, v	mvr	A
<i>Crambe maritima</i>	Zeekool	Wit	55	6-7	2, m	10	20	z, dv		D M
<i>Crepis biennis</i>	Groot streepzaad	Geel	83	5-8	2	8	1107	zh, v	vr	G T
<i>Crepis capillaris</i>	Klein streepzaad	Geel	60	6-11	1, 2	8	3846	zh, dv	vr	G R
<i>Cruciata laevipes</i>	Kruisbladwalstro	Geel	28	4-6	m		1429	zh, v	mvr, vr	G B T
<i>Cynoglossum officinale</i>	Veldhondstong	Roodbruin, Paars	55	5-7	m	8	45	z, d	vr	B D R
<i>Cytisus scoparius</i>	Brem	Geel	130		h		143	z, d	as	G B H
<i>Dactylorhiza praetermissa</i>	Rietorchis	Roze, Lichtroze, Paars	45	6-7	m	1, 6	175620	z, n	mvr	O
<i>Datura stramonium</i>	Doornappel	Wit	58	6-8	1		110	z, d	vr	A M R
<i>Daucus carota</i>	Peen	Wit, Lichtroze	60	6-11	2	5	1316	z, d	vr	G D T
<i>Descurainia sophia</i>	Sofiekruid	Bleekgeel	60	5-10	1	5	5000	zh, d		D R
<i>Dianthus armeria</i>	Ruige anjer	Roze, Rozerood	40	7-8	2	5	3846	z, d		G T R
<i>Dianthus carthusianorum</i>	Kartuizer anjer	Rood, Rozerood	35	7-8	m	5	1176	zh, dv	mvr	G B
<i>Dianthus deltooides</i>	Steenanjer	Roze, Purperroze	35	6-10	m	5	5000	z, d	as, mvr	G
<i>Dianthus superbus</i>	Prachtanjer	Wit, Roze, Purperroze	45	7-9	m	5	1053	z, d		G
<i>Digitalis purpurea</i>	Vingerhoedskruid	Wit, Purperroze, Paars	90	5-10	2	5	14286	zh, dv	mvr, vr	B T R
<i>Diploxys tenuifolia</i>	Grote zandkool	Bleekgeel	55	6-10	m	5		z, d	vr	D M R
<i>Dipsacus fullonum</i>	Grote kaardebol	Lichtviolet, Roze	145	7-9	2	11	333	z, v		R
<i>Dipsacus pilosus</i>	Kleine kaardebol	Wit, Geel	118	7-8	2, m	11	400	zh, v	mvr	O B R
<i>Drosera intermedia</i>	Kleine zonnedaauw	Wit	10	6-8	m	8	50000	z, n	as	H
<i>Drosera rotundifolia</i>	Ronde zonnedaauw	Wit	18	6-8	m	8	50000	z, n	as, as	O H
<i>Echium vulgare</i>	Slangenkruid	Blauw, Blauwviolet	65	5-9	2	8	345	z, d	mvr, vr	R
<i>Empetrum nigrum</i>	Kraaihei	Donker wijnrood, Roze, Purperroze	28	4-5	h	1	1000	hs,		H
<i>Epilobium hirsutum</i>	Harig wilgenroosje	Roze, Rozerood	105	6-9	m	8	8333	zh, v	vr	O B
<i>Epipactis helleborine</i> subsp. <i>helleborine</i>	Brede wespenorchis	Wit, Rood, Groen	55	7-9	m	1, 6	166667	h, dv	as, mvr	B
<i>Epipactis palustris</i>	Moeraswespenorchis	Roze	20	6-8	m	1, 6	1852	z, vn	mvr, as	G, O, D,
<i>Erica tetralix</i>	Gewone dophei	Roze	35	6-10	h	8	50000	zh, vn		G O B H
<i>Erigeron acris</i>	Scherpe fijnstraal	Wit, Blauw	35	6-8	2	5	11111	z, v	mvr	D R
<i>Erodium cicutarium</i>	Gewone reigersbek	Rood, Purperroze, Paars	33	4-10	1	11	500	z, d	mvr	A G D R
<i>Erophila verna</i>	Vroegeling	Wit	15	2-5	1	8	2128	z, dv		A R
<i>Eryngium campestre</i>	Kruisdistel	Wit	38	7-8	m	8	625	z, dv		G D T
<i>Eryngium maritimum</i>	Blauwe zeedistel	grijs	50	6-8	m	8	50	z, d	mvr, as	D
<i>Erysimum cheiranthoides</i>	Gewone steenraket	Geel	40	5-10	1	11	5000	z, v	vr	A O R
<i>Erysimum cheiri</i>	Muurbloem	Geel	55	5-6	2	5	714	z, dv		M
<i>Eupatorium cannabinum</i>	Koninginnekruid	Roze	120	7-9	m	11	3704	z, vn	vr	O R
<i>Euphorbia amygdaloides</i>	Amandelwolfsmelk	Geelgroen	55	4-5	m	8	303	h, v	mvr	B
<i>Euphorbia esula</i>	Heksenmelk	Geelgroen	60	5-7	m	1	295	zh, dv		G B D T R
<i>Euphorbia palustris</i>	Moeraswolfsmelk	Geelgroen	115	5-6	m	8	91	zh, v	mvr	
<i>Euphorbia seguieriana</i>	Zandwolfsmelk	Geelgroen	33	6-7	m	8	1011	z, d		G D T
<i>Euphrasia stricta</i>	Stijve ogentroost	Wit, Geel, Paars	23	6-9	1, p	1	7692	zh, d	as	G D H
<i>Filago germanica</i>	Duits viltkruid	Bleekgeel	25	7-10	1, 2		19231	z, dv		R
<i>Filipendula ulmaria</i>	Moerasspirea	Wit	93	6-8	m	9	1250	z, v	mvr	O B
<i>Filipendula vulgaris</i>	Knolspirea	Wit, Rood	45	6-7	m, b	11	1000	z, d	mvr	G
<i>Fragaria vesca</i>	Bosaardbei	Wit	10	5-7	m	8	2941	zh, dv	mvr	B T
<i>Fritillaria meleagris</i>	Kievitsbloem	Wit, Paars	33	4-5	m, b	8	345	z, vn	mvr	G O
<i>Fumaria officinalis</i>	Gewone duivenkervel	Roze, Rozerood, Purperroze, Paars	30	5-10	1	11	333	z, dv	vr	A R
<i>Galeopsis segetum</i>	Bleekgele hennepnetel	Wit, Geel, Bleekgeel	18	6-10	1	3, 5	536	z, d	as, mvr	A G B R
<i>Galeopsis speciosa</i>	Dauwnetel	Wit, Geel, Paars	105	6-10	1	3, 5	250	zh, v	vr	A O B
<i>Galeopsis tetrahit</i>	Gewone hennepnetel	Wit, Geel, Roze, Paars	48	6-10	1		244	zh, dv	vr	A G O B R
<i>Galium mollugo</i> subsp. <i>erectum</i>	Glad walstro	Wit	78	5-9	m	8	1667	zh, dvn	mvr	G B D T

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Kleurcategorie	Hoogte in cm	Bloemaand	Planttype	Zaai-advies (zie pag. 107)	Zaden per gram	Licht en vocht	Voedselrijkheid	Natuurlijke groeiplaatsen
<i>Galium verum</i>	Geel walstro	Geel	43	6-10	m	11	2500	z, d	as	G D T
<i>Genista anglica</i>	Stekelbrem	Geel	28	4-7	h	9, 10	467	z, dv	as, as	H
<i>Genista germanica</i>	Duitse brem	Geel	38	5-6	h	9, 10	740	z, dv	as	B H
<i>Genista tinctoria</i>	Verfbrem	Geel	60	6-8	5	9, 10	294	z, dv	mvr	G D
<i>Genista tinctoria cv</i>	Verfbrem	Geel	100	6-8	h	9, 10	294	z, dv		G D
<i>Gentiana cruciata</i>	Kruisbladgentiaan	Blauw	23	6-8	m	5	6493	z, d		D T
<i>Gentiana pneumonanthe</i>	Klokjesgentiaan	Blauw	38	7-9	m	5	6667	zh, n	as	G H
<i>Geranium dissectum</i>	Slipbladige ooievaarsbek	Roodviolet, Purperroze	25	5-9	1	5	1111	z, v	vr	A G O T
<i>Geranium phaeum</i>	Donkere ooievaarsbek	Roodbruin, Paars	50	5-9	m	8	217	zh, dv	mvr, vr, zvr	G B
<i>Geranium pratense</i>	Beemdoeivaarsbek	Blauw, Blauwviolet	60	6-8	m	8, 10	137	zh, v	mvr, vr	G B
<i>Geranium pyrenaicum</i>	Bermoedooievaarsbek	Lichtviolet, Purperroze	40	5-10	m	8	385	zh, v	mvr	G T
<i>Geranium robertianum</i>	Robertskruid	Roze	35	5-12	2	11	769	zh, v	vr	B M
<i>Geranium sylvaticum</i>	Bosooievaarsbek	Wit, Violet, Paars	50	6-7	m	9	182	zh, vn	mvr	G, B
<i>Geum rivale</i>	Knikkend nagelkruid	Roodbruin, Rood, Bleekgeel	28	5-6	m	9	862	hs,		B O
<i>Geum urbanum</i>	Geel nagelkruid	Geel	45	5-7	m	9	476	h, v	mvr, vr	O B T
<i>Glaucium flavum</i>	Gele hoornpapaver	Geel	45	6-8	1, 2	9	8333	z, d	vr	D
<i>Glebionis segetum</i>	Gele ganzenbloem	Geel	45	6-11	1	5	769	zh, dv	vr	A R
<i>Gnaphalium sylvaticum</i>	Bosdroogbloem	Wit, Bleekgeel	40	7-9	m	5	20000	z, d	as	T H R
<i>Helianthemum nummularium</i>	Geel zonneroosje	Geel	25	5-9	m	8	909	z, d		G T
<i>Helminthotheca echioides</i>	Dubbelkelk	Geel	45	7-9	1	5	763	z, v	mvr	A G D
<i>Heracleum sphondylium subsp. sphondylium</i>	Gewone berenklauw	Wit	120	6-10	2	1	182	zh, v	mvr, vr, zvr	G O B
<i>Hesperis matronalis</i>	Damastbloem	Wit, Violet, Lichtviolet	65	5-7	m	11	400	zh, v		D
<i>Hieracium sectie Amplexicaulia</i>	Stengelomvattend havikskruid	Geel	40	6-7	m	5	3333	zh, d		M
<i>Hieracium sectie Hieracioides</i>	Schermhavikskruid	Geel	68	7-10	m	5	6667	zh, d	mvr, vr	G B D T
<i>Hieracium sectie Sabauda</i>	Boshavikskruid	Geel	78	8-10	m	5	3333	zh, v	mvr	G O B
<i>Hieracium sectie Tridentata</i>	Stijf havikskruid	Geel	70	7-10	m	5	1429	zh, d	mvr, vr	G B H M
<i>Hieracium sectie Vulgata</i>	Dicht havikskruid	Geel	40	6-7	m	9	5000	zh, d	as	G B H M
<i>Humulus lupulus</i>	Hop	Geelgroen	300	7-9	m, k	1	400	hs,		B
<i>Hyacinthoides non-scripta</i>	Wilde hyacint	Wit, Blauw, Roze	33	4-5	m	1	500	zh, v	vr	G B T
<i>Hylotelephium telephium</i>	Hemelsleutel	Geelgroen, Roze, Purperroze	43	7-9	m	1, 4	20000	zh, v	vr	G O B
<i>Hyoscyamus niger</i>	Bilzekruid	Bleekgeel, Paars	55	6-10	1		1111	z, d	vr	A G D
<i>Hypericum hirsutum</i>	Ruig hertshooi	Geel	70	7-9	m	11	12500	zh, d	mvr	G B T
<i>Hypericum maculatum subsp. obtusiusculum</i>	Kantig hertshooi	Geel	50	6-9	m	11	10000	zh, vn	vr	G O B
<i>Hypericum montanum</i>	Berghertshooi	Geel, Bleekgeel	55	6-9	m	9	20000	zh, d		B
<i>Hypericum perforatum</i>	Sint Janskruid	Geel	50	6-9	m	11	10000	z, d	vr	G B T
<i>Hypericum pulchrum</i>	Fraai hertshooi	Geel, Rood, Oranje	45	6-8	m	9	10000	h, d	as, mvr	B H R
<i>Hypericum tetrapterum</i>	Gevleugeld hertshooi	Geel	30	7-9	m	11	28571	z, n	vr	G O
<i>Hypochaeris glabra</i>	Glad biggenkruid	Geel	20	6-9	1	5	1471	z, dv	mvr, vr	A R D
<i>Hypochaeris maculata</i>	Gevlekt biggenkruid	Geel	40	6-7	m	5	3333	z, dv	as, as	A
<i>Hypochaeris radicata</i>	Gewoon biggenkruid	Geel	48	6-9	m	5	1471	z, dv	vr	G O T
<i>Inula britannica</i>	Engelse alant	Geel	53	7-9	m	11	10627	zh, n	vr	O M
<i>Inula conyzae</i>	Donderkruid	Geel, Rood	65	7-10	m	11	4273	z, d		T
<i>Inula salicina</i>	Wilgalant	Geel	53	6-10	m	11	3086	zh, d	as	G B T
<i>Iris pseudacorus</i>	Gele lis	Geel	83	5-7	b	1, 10	25	zh, vn	mvr	O B
<i>Isatis tinctoria</i>	Wede	Geel	93	5-6	2, m	11	116	z, d	mvr	G M R
<i>Jacobaea aquatica</i>	Waterkruiskruid	Geel	78	6-8	2, m	5	2325	zh, n	mvr	G O B
<i>Jacobaea erucifolia</i>	Viltig kruiskruid	Geel	78	7-9	m	5	2703	zh, v		G O R
<i>Jasione montana</i>	Zandblauwtje	Blauw, Blauwviolet	25	6-8	m	11	83333	z, d		G
<i>Knautia arvensis</i>	Beemd kroon	Violet	38	6-10	m	8	213	zh, v		G B T
<i>Lamium purpureum</i>	Paarse dovenetel	Bruin, Geel	40	4-6	m	1	333	hs,		B T
<i>Lapsana communis</i>	Akkerkool	Bleekgeel	78	6-10	1		1111	zh, vn	vr, zvr	G B R
<i>Lathyrus aphaca</i>	Naakte lathyrus	Geel	40	5-7	1	11	54	z, v	mvr	A B R
<i>Lathyrus hirsutus</i>	Ruige lathyrus	Blauw, Blauwviolet	65	5-7	1	11	38	z, v	vr	A G R
<i>Lathyrus linifolius</i>	Knollathyrus	Blauw, Rood	28	4-8	m	11	83	zh, v		G B H

Inheemse wilde bloemen

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Kleurcategorie	Hoogte in cm	Bloei maand	Planttype	Zaai-advies (zie pag. 107)	Zaden per gram	Licht en vocht	Voedselrijkheid	Natuurlijke groeiplaatsen
<i>Lathyrus niger</i>	Zwarte lathyrus	Blauw, Blauwviolet, Paars	55	6-7	m	8	51	zh, v		B T
<i>Lathyrus nissolia</i>	Graslathyrus	Wit, Rood, Roze, Rozerood	50	5-7	1	11	131	z, v	mvr, vr	A G B
<i>Lathyrus pratensis</i>	Veldlathyrus	Geel	78	6-8	m	1, 10	74	zh, v	mvr, vr	G B
<i>Lathyrus sylvestris</i>	Boslathyrus	Geelgroen, Roodviolet, Roze	150	6-8	m	1, 10	18	zh, v	mvr	B T
<i>Lathyrus tuberosus</i>	Aardaker	Rood, Rozerood	60	6-8	m	1, 10	31	zh, v		A G B D
<i>Legousia speculum-veneris</i>	Groot spiegelklokje	Violet, Paars	25	6-8	1	5	5000	z, v		A R
<i>Leontodon hispidus</i>	Ruige leeuwentand	Geel	28	6-11	m	8	649	z, v		G
<i>Leontodon saxatilis</i>	Kleine leeuwentand	Geel	20	6, 11	1, 2, m	8	2092	z, dv	mvr	G D T
<i>Leonurus cardiaca</i>	Hartgespan	Roze	60	6-8	m	9	1111	zh, v		B R
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Gewone margriet	Wit	45	5-8	m	5	2632	z, dv	vr	G
<i>Leucocorydalis verna</i>	Lenteklokje	Wit, Groen	20	2-4	m	1	100	zh, v	vr	B
<i>Linaria vulgaris</i>	Vlasbekje	Geel	60	6-10	m	8	3846	z, dv	mvr, vr	G D T R
<i>Linum catharticum</i>	Geelhartje	Wit, Geel	13	6-9	1, 2		6250	z, dv	as	G D
<i>Lithospermum arvense</i>	Ruw pazelzaad	Wit, Blauw	40	4-6	1	1, 8	210	zh, dv		A R
<i>Lithospermum officinale</i>	Glad pazelzaad	Wit, Geelgroen	65	5-7	m	1, 8	200	zh, d	mvr	G B D T
<i>Lotus corniculatus</i> var. <i>corniculatus</i>	Gewone rolklaver	Geel	15	5-10	m	5	800	zh, dv	mvr	G
<i>Lotus maritimus</i>	Hauwklaver	Geel	25	5-8	m	9	200	z, d		G
<i>Lotus pedunculatus</i>	Moerasrolklaver	Geel	65	6-8	m	5	800	z, vn	mvr, vr	G O T
<i>Lunaria annua</i>	Tuinjudaspenning	Roodviolet, Roze, Paars	65	5-6	2	9	56	h, v	mvr, vr	B
<i>Lunaria rediviva</i>	Wilde judaspenning	Lichtviolet	70	5-7	m	9	43	h, vn	vr	B
<i>Lupinus polyphyllus</i>	Vaste lupine	Wit, Blauw, Roze	100	6-8	m	7	63	zh, dv	mvr	G
<i>Lycopus europaeus</i>	Wolfspoot	Wit, Roodviolet	60	6-8	m	8	4348	zh, n	vr	O M
<i>Lysimachia vulgaris</i>	Grote wederik	Geel	105	6-8	m	9	3704	zh, n	mvr	G O
<i>Lythrum salicaria</i>	Grote kattenstaart	Rozerood	93	6-9	m	9	21277	z, n	mvr, vr	G O B
<i>Malva alcea</i>	Vijfdelig kaasjeskruid	Roze	75	6-9	m	8	345	z, v	vr	B R
<i>Malva moschata</i>	Muskuskaasjeskruid	Roze	50	7-9	m	8	400	zh, v	vr	G
<i>Malva sylvestris</i>	Groot kaasjeskruid	Rozerood	78	6-10	2	8	160	zh, v	mvr, vr	G R
<i>Marrubium vulgare</i>	Malrove	Wit	40	6-10	m	9	2500	z, d		
<i>Matricaria chamomilla</i>	Echte kamille	Wit, Geel	25	5-10	1	5	20000	zh, dv	vr	A R
<i>Medicago arabica</i>	Gevlekte rupsklaver	Geel	35	4-10	1	5	256	zh, v	vr	G T
<i>Medicago falcata</i>	Sikkelklaver	Geel	45	5-9	m	5	312	z, vd	as, mvr	G D
<i>Medicago lupulina</i>	Hopklaver	Geel	28	4-10	1, 2	5	641	z, dv	vr	G M
<i>Medicago sativa</i>	Luzerne	Wit, Blauw, Blauw-violet, Paars	55	6-9	m	5	500	z, v		G
<i>Melampyrum arvense</i>	Wilde weit	Wit, Geel, Purperroze, Paars	33	6-8	1, p	1	77	zh, d		A G R
<i>Melilotus albus</i>	Witte honingklaver	Wit	90	7-9	m	11	575	z, dv	mvr	G T R
<i>Melilotus altissimus</i>	Goudgele honingklaver	Geel	105	6-10	m	11	500	z, vn	vr, zvr	O R
<i>Melilotus officinalis</i>	Citroengele honingklaver	Bleekgeel	90	6-10	1, 2, m	11	500	z, dv	vr	G T R
<i>Mentha aquatica</i>	Watermunt	Lichtviolet, Roodviolet	60	7-10	m	9	1429	zh, vn	vr	G O B
<i>Mentha pulegium</i>	Polei	Lichtviolet	23	8-9	m	11	14286	zh, n	vr	G O
<i>Misopates orontium</i>	Akkerleeuwenbek	Rozerood	18	6-10	1	5	3333	z, v	mvr	A
<i>Moehringia trinervia</i>	Drienerfmuur	Wit	23	5-7	1		4000	h, dv	as, mvr	B D
<i>Myosotis arvensis</i>	Akkervergeet-mij-nietje	Blauw, Blauwviolet	35	5-10	1, 2	1, 9	2000	z, dv	vr	A G B D R
<i>Myosotis laxa</i> subsp. <i>cespitosa</i>	Zompvergeet-mij-nietje	Hemelsblauw	30	5-9	1	9	2643	zh, vn	mvr, vr, zvr	O R
<i>Myosotis scorpioides</i> subsp. <i>scorpioides</i>	Moerasvergeet-mij-nietje	Hemelsblauw, Blauw	33	5-8	m	9	3333	zh, n	vr	O B
<i>Myosotis sylvatica</i> *	Bosvergeet-mij-nietje	Geel, Blauw	30	5-7	2, m	11	1075	h, v	mvr	
<i>Myrica gale</i>	Wilde gagel	Oranjerood, Oranje, Geeloranje	105	4-5	h	1	637	z, vn	mvr	O
<i>Myrrhis odorata</i>	Roomse Kervel	Wit	93	5-6	m	1	29	h, v	vr	G O B
<i>Narcissus pseudonarcissus</i> subsp. <i>pseudonarcissus</i>	Wilde narcis	Geel, Bleekgeel	38	3-4	m, b	1	100	zh, n	mvr	G B
<i>Narthecium ossifragum</i>	Beenbreek	Geel	20	6-8	m		10000	z, n		H
<i>Nepeta cataria</i>	Wild kattenkruid	Wit, Blauw, Violet, Lichtviolet	70	6-9	m	9	1639	z, d	vr	B
<i>Nicandra physalodes</i>	Zegekruis	Wit, Blauw	78	7-10	1		1250	z, dv	vr	R
<i>Odontites vernus</i> subsp. <i>serotinus</i>	Rode ogentroost	Roze, Rozerood	30	6-8	1, p	1	5263	zh, vn		G D
<i>Oenothera biennis</i>	Middelste teunisbloem	Geel	100	6-9	2	9	2128	z, d		M R

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Kleurcategorie	Hoogte in cm	Bloei maand	Planttype	Zaai-advies (zie pag. 107)	Zaden per gram	Licht en vocht	Voedselrijkheid	Natuurlijke groeiplaatsen
<i>Oenothera glazioviana</i>	Grote teunisbloem	Geel	100	6-9	2	8	1597	z, d		M R
<i>Oenothera oakesiana</i>	Duinteunisbloem	Geel	90	6-9	2	9	1852	z, dv	as, as, mvr	D
<i>Onobrychis viciifolia</i>	Esparette	Roze, Lichtroze	45	5-8	m	5	50	z, v		G D
<i>Ononis spinosa</i> subsp. <i>procurrens</i>	Kruipend stalkruid	Roze, Lichtroze, Rozerood	20	6-9	m	8	167	z, v	vr	G D T
<i>Ononis spinosa</i> subsp. <i>spinosa</i>	Kattendoorn	Wit, Roze, Rozerood	35	6-9	h	8	167	z, dv	mvr, vr	G T
<i>Onopordum acanthium</i>	Wegdistel	Roodviolet	155	7-9	2, m	8	83	z, d	mvr	R
<i>Origanum vulgare</i>	Wilde marjolein	Wit, Lichtviolet, Roze	45	7-9	m	5	12500	z, dv	mvr	T
<i>Ornithogalum nutans</i>	Knikkende vogelmelk	Wit	20	4-5	b	1, 6	111	zh, v	vr	G, B
<i>Orobanche hederæ</i>	Klimopbremraap	Wit, Rozerood, Bleekgeel	35	6-8	m, p	1	151515	h, v		B R
<i>Orobanche minor</i>	Klavervreter	Bruin, Wit, Violet, Roodviolet, Paars	40	6-8	m, p	1	232558	zh, v	vr	G T
<i>Orobanche rapum-genistæ</i>	Grote bremraap	Roze	55	5-7	m, p	1	232218	z, d	as	G H
<i>Orobanche reticulata</i>	Distelbremraap	Roodbruin, Wit, Rood, Bleekgeel	53	6-7	m, p	1	110838	zh, v	mvr, vr	G T
<i>Papaver argemone</i>	Ruige klaproos	Rood	28	5-7	1	8	6667	z, d	mvr	A T M R
<i>Papaver dubium</i>	Bleke klaproos	Rood	40	5-8	1	8	9091	z, dv	mvr	A D R
<i>Papaver rhoeas</i>	Grote klaproos	Rood	40	5-7	1	8	9091	z, dv	vr	A D R
<i>Parietaria judaica</i>	Klein glaskruid	Wit	35	5-10	m	9	4052	zh, dv	vr	M
<i>Parietaria officinalis</i>	Groot glaskruid	Geelgroen	73	6-10	m	9	2512	h, v	vr	D R
<i>Parnassia palustris</i>	Parnassia	Wit	23	7-9	m	1	33333	zh, vn	as	G D H
<i>Pastinaca sativa</i> subsp. <i>sativa</i>	Pastinaak	Geelgroen	70	6-9	2, m	8	313	z, v	vr	G D T
<i>Persicaria bistorta</i>	Adderwortel	Lichtviolet, Roze	35	6-9	m	1, 8	182	zh, n	mvr	G O B
<i>Peucedanum palustre</i>	Melkeppe	Wit	105	7-8	m	9	333	zh, n	as, mvr	O
<i>Phyteuma nigrum</i>	Zwartblauwe rapunzel	Blauwviolet, Paars	50	5-6	m	8	7692	zh, v		G O B T
<i>Phyteuma spicatum</i>	Witte rapunzel	Wit, Bleekgeel	50	5-6	m	8	7143	zh, v		O B
<i>Picris hieracioides</i>	Echt bitterkruid	Geel, Bleekgeel	60	7-9	2, m	5	908	z, d		D T R
<i>Pilosella aurantiaca</i>	Oranje havikskruid	Oranjerood, Oranje	45	6-7	m	5	6250	zh, dv	mvr	G
<i>Pilosella officinarum</i>	Muizenoor	Geel	30	5-11	m	5	7692	z, dv		G D T H
<i>Pimpinella major</i>	Grote bevernel	Wit	60	6-9	m	8	588	zh, v	vr	G T
<i>Pimpinella saxifraga</i>	Kleine bevernel	Wit	45	7-9	m	11	909	z, dv		G
<i>Plantago arenaria</i>	Zandweegbree	Wit, Groen	30	6-10	1	9	556	z, dv	vr	O T M R
<i>Plantago coronopus</i>	Hertshoornweegbree	Wit, Groen	18	6-9	2, m	11	3401	z, dv		G D T R
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree	Wit	23	5-10	m	9	556	z, dv	mvr, zvr	G R
<i>Plantago major</i>	Grote weegbree	Bruin, Wit, Groen	30	5-11	m	9	4167	zh, v	zvr	G R
<i>Plantago maritima</i>	Zeeweegbree	Wit	38	5-9	m	9	1763	z, vn		G O T M
<i>Plantago media</i>	Ruige weegbree	Lichtviolet	35	5-6	m	9	42	z, v		G T
<i>Polygonatum multiflorum</i>	Gewone salamonszegel	Wit	45	5-6	m	1, 6	37	hs	mvr, vr	B
<i>Potentilla argentea</i>	Viltganzerik	Geel	23	6-7	m	11	9091	z, d		G D
<i>Potentilla erecta</i>	Tormentil	Geel	33	6-8	m	9	2564	z, vn		G H
<i>Potentilla intermedia</i>	Middelste ganzerik	Geel	35	6-8	m	11	5000	z, d	vr	R
<i>Potentilla recta</i>	Rechte ganzerik	Geel	50	6-8	m	9	3030	z, d	mvr	T R
<i>Potentilla verna</i>	Voorjaarsganzerik	Geel	10	3-6	m	9	1667	z, d		G
<i>Poterium sanguisorba</i>	Kleine pimpernel	Rozerood, Groen	38	5-7	m	5	145	z, d		G B T
<i>Primula elatior</i>	Slanke sleutelbloem	Geel	23	3-5	m	1	1149	zh, vn	vr	G O B
<i>Primula veris</i>	Gulden sleutelbloem	Geel	23	4-6	m	8	833	zh, v	vr	G B T
<i>Primula vulgaris</i>	Stengellose sleutelbloem	Geel, Bleekgeel	10	3-5	m	1	1111	zh, v	mvr	B D
<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brunel	Blauw, Blauwviolet	23	5-10	m	9	1429	zh, v	mvr	G O B
<i>Pseudofumaria lutea</i>	Gele helmblom	Geel	23	5-10	m	2	750	zh, dv		M
<i>Pulicaria dysenterica</i>	Heelblaadjes	Geel	75	7-9	m		5000	z, vn	mvr	G O
<i>Pulmonaria obscura</i>	Ongevlakt longkruid	Blauw, Rood, Roze	23	3-4	m	1	182	h, v	vr	B
<i>Pulsatilla vulgaris</i>	Wildemanskruid	Paars	13	3-5	m	9	500	z, d	as	G
<i>Ranunculus acris</i>	Scherpe boterbloem	Geel	60	4-11	m	9	625	z, v	vr	G O R
<i>Ranunculus arvensis</i>	Akkerboterbloem	Geel, Geelgroen	40	5-7	1	9	192	z, v		A R
<i>Ranunculus auricomus</i>	Gulden boterbloem	Geel, Groen	33	4-5	m	9	625	zh, vn	vr	O B
<i>Ranunculus bulbosus</i>	Knolboterbloem	Geel	33	4-6	m, b	9	294	z, dv	mvr	G
<i>Ranunculus repens</i>	Kruipende boterbloem	Geel	30	5-7	m	9	556	zh, vn	vr	A G O B

Inheemse wilde bloemen

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Kleurcategorie	Hoogte in cm	Bloei maand	Planttype	Zaai-advies (zie pag. 107)	Zaden per gram	Licht en vocht	Voedselrijkheid	Natuurlijke groeiplaatsen
<i>Ranunculus sardous</i>	Behaarde boterbloem	Geel	33	5-9	1	5	714	z, v	vr	A G
<i>Ranunculus sceleratus</i>	Blaartrekkende boterbloem	Bleekgeel	38	5-10	1		5000	z, vn	vr, zvr	O
<i>Raphanus raphanistrum</i>	Knopherik	Wit, Geelgroen, Lichtroze	40	6-8	1	10	167	z, d	mvr	A T R
<i>Reseda lutea</i>	Wilde reseda	Geel, Geelgroen	40	5-9	m	9	1250	z, d		D M R
<i>Reseda luteola</i>	Wouw	Bleekgeel	75	6-9	2	9	4762	z, d		D R
<i>Rhinanthus angustifolius</i>	Grote ratelaar	Geel, Paars, Groen	45	5-10	1	1	250	z, vn	mvr	G O T
<i>Rhinanthus minor</i>	Kleine ratelaar	Geel, Paars, Groen	30	5-9	1	1	333	zh, dv	mvr	G T H
<i>Rosa spinosissima</i>	Duinroos	Wit, Lichtroze	105	5-9	h	1	125	z, d	as, mvr	B D T H
<i>Rumex acetosa</i>	Veldzuring	Wit, Rood, Roze, Groen	75	5-6	m	5	1250	zh, vn	mvr	G O B
<i>Rumex acetosella</i>	Schapenzuring	Rood, Groen	35	5-10	2, m	5	1428	zh, d	as, mvr	A H R
<i>Rumex aquaticus</i>	Paardenzuring	Geelgroen, Rood, Groen	125	7-8	m	5	494	z, n	vr	O
<i>Rumex hydrolapathum</i>	Waterzuring	Roodbruin, Rood, Groen	125	7-8	m	9	357	zh, n	mvr	O M
<i>Rumex maritimus</i>	Goudzuring	Geel, Geelgroen	28	7-9	1, 2	5	2222	z, vn	as, mvr, vr	R O
<i>Rumex sanguineus</i>	Bloedzuring	Rood, Roze	93	6-7	m	9	1204	zh, vn	mvr	B
<i>Rumex scutatus</i>	Spaanse zuring	Rood, Bleekgeel, Groen	30	5-8	m	5	833	z, v		M
<i>Salvia pratensis</i>	Veldsalie	Blauw, Paars	55	5-6	m	11	556	z, dv		G T
<i>Salvia verbenaca</i>	Kleinbloemige salie	Blauw, Blauwviolet, Violet, Paars	30	5-6	2, m	11	700	z, d	as, mvr	G
<i>Sambucus ebulus</i>	Kruidvlier	Donker wijnrood, Wit, Rood	105	7-8	m		260	zh, v		A G B T
<i>Sanguisorba officinalis</i>	Grote pimpernel	Paars	65	6-9	m	9	833	z, vn	vr	G O
<i>Sanicula europaea</i>	Heelkruid	Wit, Rood	40	5-6	m	1	286	h, v		B T
<i>Saponaria officinalis</i>	Zeepekruid	Wit, Roze	55	7-9	m	1, 9	667	zh, dv		R
<i>Saxifraga granulata</i>	Knolsteenbreek	Wit	33	5-6	m	1	50000	zh, v	mvr	G B
<i>Saxifraga tridactylites</i>	Kandelaartje	Wit	15	4-6	1	11	100000	z, d	as	D
<i>Scabiosa columbaria</i>	Duifkruid	Lichtviolet, Roodviolet	60	6-9	m	8	833	z, v		G
<i>Scandix pecten-veneris</i>	Naaldenkervel	Wit	20	5-6	1	5	53	zh, v		A R
<i>Scleranthus annuus</i>	Éénjarige hardbloem	Wit, Geelgroen, Groen	13	5-10	1, 2		909	z, d	as, mvr	A G R
<i>Scorzoneroideis autumnalis</i>	Vertakte leeuwentand	Geel	23	7-10	m	8	1429	z, v	vr	G
<i>Scrophularia auriculata</i>	Geoord helmkruid	Bruin, Paars, Groen	93	6-9	m	8	11111	zh, n	vr	O
<i>Scrophularia nodosa</i>	Knopig helmkruid	Roodbruin, Geelgroen	78	6-9	m	8	11111	zh, v	vr	O B T R
<i>Scrophularia umbrosa</i>	Gevleugeld helmkruid	Rood	100	7-9	m	8	16667	zh, vn	vr	O
<i>Scrophularia vernalis</i>	Voorjaarshelmkruid	Geel, Geelgroen	48	4-6	2, m	8	10000	zh, dv	vr	B D R
<i>Scutellaria galericulata</i>	Blauw glidkruid	Blauwviolet	33	6-9	m	9	2000	zh, n	mvr, vr	G O B T M
<i>Securigera varia</i>	Bont kroonkruid	Roze	78	6-9	m	8	2439	z, dv		G T R
<i>Sedum acre</i>	Muurpeper	Geel	8	6-7	m	4, 5	25000	z, d	mvr, vr	D M R
<i>Sedum album</i>	Wit vetkruid	Wit, Lichtroze	18	6-7	m	4, 8	50000	z, d	as, as	G T M R
<i>Sedum rupestre</i>	Tripmadam	Geel	23	6-7	m	4, 8	14286	z, d		D M
<i>Senecio ovatus</i>	Schaduwkruiskruid	Geel	105	6-9	m	11	1667	h, v	vr	B
<i>Serratula tinctoria</i>	Zaagblad	Blauwviolet	60	6-9	m	11	1000	z, v	vr	G B
<i>Sherardia arvensis</i>	Blauw walstro	Violet, Lichtviolet	20	6-10	1	11	2000	z, v		A G T R
<i>Silene baccifera</i>	Besanjelier	Wit, Groen	93	7-8	m	11	1667	zh, v	vr	O B
<i>Silene conica</i>	Kegelsilene	Roodviolet, Roze, Lichtroze	33	5-7	1	5	5000	z, d		D
<i>Silene dichotoma</i>	Gaffelsilene	Wit	60	7-8	1	11	3333	zh, dv		M
<i>Silene dioica</i>	Dagkoekoeksbloem	Rood, Roze	60	4-10	m	9	1429	zh, v	vr	O B
<i>Silene flos-cuculi</i>	Echte koekoeksbloem	Roze	40	5-10	m	9	6369	z, n	as, mvr	G O B
<i>Silene gallica</i>	Franse silene	Wit, Rood	33	6-7	1	5	2000	z, v	mvr	A R
<i>Silene latifolia subsp. alba</i>	Avondkoekoeksbloem	Wit	70	5-10	2, m	11	1250	z, dv	vr	B R
<i>Silene noctiflora</i>	Nachtkoekoeksbloem	Wit, Lichtroze	33	6-11	1, 2	5	1250	zh, v	vr	A R
<i>Silene nutans</i>	Nachtsilene	Wit	45	5-7	m	11	2857	z, d		G B T
<i>Silene otitis</i>	Oorsilene	Wit, Geelgroen	40	6-9	m	11	3333	z, d		G D T
<i>Silene vulgaris</i>	Blaassilene	Roodbruin, Wit	45	5-9	m	11	1351	z, v	mvr	G T R
<i>Silybum marianum</i>	Mariadistel	Roze	105	6-8	1	8	40	z, d		R
<i>Sinapis arvensis</i>	Herik	Geel, Bleekgeel	55	5-9	1	5	167	z, v	zvr	A T
<i>Sisymbrium altissimum</i>	Hongaarse raket	Bleekgeel	65	5-7	1, 2		4000	z, d		D R

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Kleurcategorie	Hoogte in cm	Bloei maand	Planttype	Zaai-advies (zie pag. 107)	Zaden per gram	Licht en vocht	Voedselrijkheid	Natuurlijke groeiplaatsen
<i>Smyrniolum olusatrum</i>	Zwartmoeskervel	Geelgroen	93	5-6	m	1, 10	32	zh, v	vr	B
<i>Solanum dulcamara</i>	Bitterzoet	Paars	115	6-9	h	8	588	zh, dvn	vr	O B D
<i>Solidago virgaurea</i>	Echte guldenroede	Geel, Geelgroen	65	7-10	m	5	1852	zh, dv		B
<i>Sonchus palustris</i>	Moerasmelkdistel	Geel	195	7-9	m	8	1754	zh, n	vr	O
<i>Spergularia rubra</i>	Rode schijnspurrie	Roze	13	5-10	1, m	5	16129	z,	as, mvr	G
<i>Stachys arvensis</i>	Akkerandoorn	Lichtroze	18	7-11	1	11		z, dv	mvr, vr	
<i>Stachys palustris</i>	Moerasandoorn	Paars	55	6-8	m	8	769	zh, v	vr	O
<i>Stachys sylvatica</i>	Bosandoorn	Roodviolet, Rood, Paars	75	6-8	m	8	667	hs		B
<i>Stellaria aquatica</i>	Watermuur	Wit	78	6-8	1, 2, m	8	5494	z, vn	vr	O B
<i>Stellaria graminea</i>	Grasmuur	Wit	50	5-7	m	8	3333	zh, dv	mvr	G B H
<i>Stellaria holostea</i>	Grote muur	Wit	33	4-6	m	8	476	hs		B
<i>Stellaria nemorum</i> subsp. <i>montana</i>	Bosmuur	Wit	40	5-7	m	5	3678	h, v	vr, mvr	B
<i>Stellaria palustris</i>	Zeegroene muur	Wit	35	5-8	m		2500	zh, n	mvr	G O
<i>Succisa pratensis</i>	Blauwe knoop	Blauw, Blauwviolet	60	7-9	m	1, 8	625	z, vn	as, mvr	G O H
<i>Symphytum officinale</i>	Gewone smeerwortel	Wit, Roze, Paars	65	4-8	m	9	105	zh, vn	vr	O B T
<i>Tanacetum vulgare</i>	Boerenwormkruid	Geel	93	6-9	m	5	10000	z, dv		G B T R
<i>Taraxacum officinale</i>	Paardenbloem	Geel	23	3-5	m	11	1818	zh, dvn	as, mvr, vr	G O T
<i>Teesdalia nudicaulis</i>	Klein tasje kruid	Wit	12	4-6	1		3413	z, d	as, mvr	A R D H T
<i>Teucrium botrys</i>	Trosgamander	Roze	33	7-10	1		925	z, d	as, mvr	A G M
<i>Teucrium chamaedrys</i>	Echte gamander	Roze, Lichtroze	23	7-9	m	8	667	z, d		G T
<i>Teucrium scorodonia</i>	Valse salie	Geelgroen, Bleekgeel	45	6-8	m	5	1449	zh, d	mvr	B G
<i>Thalictrum flavum</i>	Poelruit	Geelgroen	65	6-7	m	9	500	z, vn	vr	G O
<i>Thalictrum minus</i>	Kleine ruit	Geel, Geelgroen, Groen	78	6-7	m	9	556	h, d	as, mvr	D T
<i>Thymus pulegioides</i>	Grote tijm	Roodviolet	30	6-10	m	11	7692	z, v	as	G
<i>Thymus serpyllum</i>	Kleine tijm	Roodviolet, Roze, Purperroze	15	6-9	m	5	5882	z, d		G
<i>Torilis japonica</i>	Heggendoornzaad	Wit	75	6-8	1	8	625	h, d		G B R
<i>Tragopogon porrifolius</i>	Paarse morgenster	Roodviolet, Paars	93	6-7	2	9	67	z, v	vr	T
<i>Tragopogon pratensis</i> subsp. <i>pratensis</i>	Gele morgenster	Geel	55	5-7	2	9	111	z, dv	mvr	G
<i>Trifolium arvense</i>	Hazenpootje	Wit, Roze	18	7-10	1	8	2500	z, d		G R
<i>Trifolium campestre</i>	Liggende klaver	Geel	18	5-9	1	8	2000	z, d		G R
<i>Trifolium dubium</i>	Kleine klaver	Bruin, Geel	18	5-9	1	8	1000	z, v	vr	G R
<i>Trifolium pratense</i>	Rode klaver	Roodviolet, Roze	33	5-10	2, m	9	556	z, v	vr	G
<i>Trifolium repens</i> *	Witte klaver	Bruin, Wit, Roze	15	5-10	m	9	1695	z, vn	vr	G
<i>Tripleurospermum maritimum</i>	Reukeloze kamille	Wit, Geel	30	6-11	1, m		3571	z, v	vr	A T R
<i>Tripolium pannonicum</i>	Zulte	Blauwviolet, Paars	48	7-10	1, 2, m			z, n	zvr	O
<i>Tussilago farfara</i>	Klein hoefblad	Geel	15	2-5	m		9090	zh, v	zvr	A R
<i>Urtica dioica</i>	Grote brandnetel	Wit, Geelgroen, Lichtroze, Groen	165	6-10	m	9	200	zh, dvn	vr, zvr	R B
<i>Vaccaria hispanica</i>	Koekruid	roze	50	6-7	1	5	206	z, v	mvr	A R
<i>Valeriana dioica</i>	Kleine valeriaan	Wit, Roze	23	4-5	m	11	1923	zh, n	mvr	G O B
<i>Valeriana officinalis</i>	Echte valeriaan	Roze, Lichtroze	93	6-9	m	11	1695	zh, vn	vr	O B
<i>Verbascum blattaria</i>	Mottenkruid	Geel, Violet	93	6-8	m	5	1111	z, d	as, mvr	R
<i>Verbascum densiflorum</i>	Stalkaars	Geel	115	7-10	2, m	5	9091	z, d		D R
<i>Verbascum lychnitis</i>	Melige toorts	Geel	105	7-9	2	5	8333	z, d		R
<i>Verbascum nigrum</i>	Zwarte toorts	Geel, Paars	105	6-9	m	9	8333	z, d	mvr	G
<i>Verbascum phlomoides</i>	Keizerskaars	Geel	105	7-8	2	5	12500	z, d		D R
<i>Verbascum thapsus</i>	Koningskaars	Geel	115	6-10	2	5	12500	z		D R
<i>Verbena officinalis</i>	IJzerhard	Lichtroze	50	6-10	m	8	2703	z, dv	mvr	G
<i>Veronica austriaca</i> subsp. <i>teucrium</i>	Brede ereprijs	Blauw	30	5-6	m	5	1980	z, d	mvr	G T
<i>Veronica beccabunga</i>	Beekpunge	Blauw	38	5-9	m	9	12500	zh, n	mvr, vr	O
<i>Veronica chamaedrys</i>	Gewone ereprijs	Blauw	25	4-6	m	9	3703	zh, v	vr	G B
<i>Veronica longifolia</i>	Lange ereprijs	Blauwviolet	93	7-8	m	5	10000	z, n	mvr	O
<i>Veronica officinalis</i>	Mannetjesereprijs	Wit, Blauw, Roze	30	5-8	m	5	7142	zh, d	as, mvr	G H
<i>Vicia cracca</i>	Vogelwikke	Blauw, Blauwviolet, Paars	115	6-9	m	8	25	zh, v	vr	G
<i>Vicia sativa</i> subsp. <i>angustifolia</i>	Smalle wikke	Blauwviolet, Roodviolet, Paars	55	5-7	1	9	29	zh, v	mvr	G R
<i>Vicia sepium</i>	Heggenwikke	Wit, Violet, Lichtviolet	65	5-9	m, k	5	20	zh, v	mvr, vr	B

Inheemse wilde bloemen

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Kleurcategorie	Hoogte in cm	Bloei maand	Planttype	Zaai-advies (zie pag. 107)	Zaden per gram	Licht en vocht	Voedselrijkheid	Natuurlijke groeiplaatsen
<i>Vicia villosa</i>	Bonte wikke	Blauw, Paars	90	5-8	1	11	33	z, v	vr	AR
<i>Viola arvensis</i>	Akkerviooltje	Wit, Bleekgeel	23	4-8	1	5	1887	z, dv	vr	AR
<i>Viola canina</i>	Hondsviooltje	Blauwviolet	20	5-6	m	8	1104	zh, dv	as	GDHBT
<i>Viola lutea</i> subsp. <i>calaminaria</i>	Zinkviooltje		25	4-7	1, 2	5	1782	zh, v	vr	GRBT
<i>Viola odorata</i>	Maarts viooltje	Blauw, Paars	10	3-4	m	1, 8	250	h, v	vr	B
<i>Viola palustris</i>	Moerasviooltje	Lichtviolet	10	4-5	m	8	1351	hs		GO
<i>Viola tricolor</i> subsp. <i>tricolor</i>	Driekleurig viooltje	Wit, Geel, Lichtviolet, Paars	10	4-5	1, 2	5	1111	hs		AR
<i>Viola tricolor</i> subsp. <i>curtisii</i>	Duinviooltje	Blauwviolet, Roodviolet, Wit, Geel	15	4-10	m	5	1850	z, d	as	GRDT

Kijk op
cruydhoeck.nl
 voor ons actuele
 aanbod

Inheemse wilde grassen en zeggen

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Kleurcategorie	Hoogte in cm	Bloei maand	Planttype	Zaai-advies (zie pag. 107)	Zaden per gram	Licht en vocht	Voedselrijkheid	Natuurlijke groeiplaatsen
Agrostis capillaris	Gewoon struisgras	Roodbruin, Groen	40	6-8	g, m	1	13333	z, dv	as, mvr	G B R
Aira caryophylla	Zilverhaver	Groen	40	5-6	g, 1	5	7142	z, d	as	D H
Aira praecox	Vroege haver	Groen	10	4-6	g, 1			z, d	as	D H
Anisanthum tectorum	Zwenkdravik	Groen	50	5-6	g, 1, 2	11		z, d	mrv	A R M
Anthoxanthum aristatum	Slofhak	Groen	10	5-7	g, 1	5		z, d	as, mrv	A R
Anthoxanthum odoratum	Gewoon reukgras	Groen	45	4-6	g, m	5	1667	z, dvn	as	G O B D
Apera spica-venti	Windhalm	Groen	80	6-8	g, 1		8333	z, d	vr	A R
Avenella flexuosa	Bochtige smele	Groen	50	7-8	g, m	8	3448	zh, dv	mvr	B H R
Brachypodium pinnatum	Gevinde kortsteel	Groen	70	6-7	g, m	11		zh, v	mvr	G B
Brachypodium sylvaticum	Boskortsteel	Groen	80	7-8	g, m	11	313	zh, dv	mvr	O B
Briza media	Bevertjes	Paars, Groen	35	5-8	g, m	11	1250	z, dvn	vr	G O B T
Bromus secalinus	Dreps	Groen	80	6-7	g, 1, 2		95	z, dv	mvr	A R
Carex acuta	Scherpe zegge	Roodbruin, Groen	100	5-6	g, m	9	1111	zh, n	vr	O B
Carex arenaria	Zandzegge	Geelgroen, Groen	33	4-6	g, m	9	1333	zh, d	as	G D H R
Carex echinata	Sterzegge	Groen	45	5-6	g, m	9	1204	h, vn	as, mvr	G B
Carex flacca	Zeegroene zegge	Groen	35	5-6	g, m	9	1250	z, v	as, mvr	G D
Carex nigra	Zwarte zegge	Geelgroen	38	4-6	g, m	9	1449	zh, vn	as, as	G O H
Carex pendula	Hangende zegge	Groen	100	5-6	g, m	9	1250	h, vn	mvr	O B M
Carex pseudocyperus	Hoge cyperzegge	Groen	75	5-6	g, m	9	1111	z, vn	vr	O
Carex riparia	Oeverzegge	Groenzwart	93	5-6	g, m	1	1250	z, v	vr	O
Carex rostrata	Snavelzegge	Geelgroen, Groen	45	5-6	g, m	9	1429	z, n	za, ve, le	O
Carex spicata	Gewone bermzegge	Geelgroen, Groen	45	5-6	g, m	9	490	zh, dv	mvr	G B T
Carex strigosa	Slanke zegge	Groen	80	5-6	g, m	9	1785	zh, n		O B
Carex sylvatica	Boszegge	Geelgroen	65	5-6	g, m	9	476	s, dn	as, mvr, vr	R B
Corynephorus canescens	Buntgras	Groenroze	25	6-7	g, m	11	10000	z, d		D H
Cynosurus cristatus	Kamgras	Blauwviolet, Groen	40	6-7	g, m		1695	z, v	mvr	G
Deschampsia cespitosa	Ruwe smele	Paars, Groen	90	7-8	g, m	8	1493	zh, vn	mvr, vr	G O B
Festuca gigantea	Reuzenzwenkgras	Wit, Groen	100	6-7	g, m	9	556	zh, vn	vr	G O B
Festuca guestfalica	Schapengras	Geelgroen, Blauwgroen	25	5-8	g, m	11	833	z, d	as, as	G B H
Festuca rubra	Rood zwenkgras	Roodbruin, Rozerood, Groen	53	5-8	g, m	11	1429	zh, dvn	as, mvr	G D
Holcus lanatus	Gestreepte witbol	Wit, Roze	60	6-8	g, m	9	2500	zh, vn	mvr	G B R
Juncus squarrosus	Trekrus	Groenbruin	20	6-8	g, m	9	10000	zh, dvn	as, as	H
Koeleria macrantha	Smal fakkelgras	Groen	55	6-7	g, m	11	2000	zh, d		G D
Koeleria pyramidata	Breed fakkelgras	Groen	93	6-7	g, m	11	2000	z, d		G D
Luzula campestris	Gewone veldbies	Roodbruin, Geel	23	3-5	g, m	11	1667	z, dv	as, as	G H
Luzula luzuloides	Witte veldbies	Wit, Lichtroze, Groen	50	5-7	g, m	11	3102	hs,		
Luzula congesta	Dichte veldbies	Roodbruin, Bruin, Groen	40	4-6	g, m	11	571	zh, v	as	G B D H R
Luzula pilosa	Ruige veldbies	Roodbruin, Geel	23	4-5	g, m	11	900	h, v		B
Luzula sylvatica	Grote veldbies	Bruin	65	4-6	g, m	9	1429	s,		
Melica uniflora	Eenbloemig parelgras	Purperroze, Groen	45	5-6	g, m	9	250	hs,		
Milium effusum	Bosgierstgras	Groen	113	5-7	g, m	9	714	s		
Molinia caerulea	Pijpenstrootje	Blauw, Paars, Groen	78	7-9	g, m	1	1000	zh, dvn	as	G O B H
Nardus stricta	Borstelgras	Groen	25	5-6	g, m		2000	z, d		G H
Poa palustris	Moerasbeemdgras	Wit, Groen	90	6-8	g, m	9	2500	zh, n	vr	G O
Poa pratensis subsp. pratensis	Veldbeemdgras	Groen	50	5-6	g, m		3333	zh, dvn		G O B M
Poa trivialis	Ruw beemdgras	Wit, Groen	70	5-8	g, m	9	4348	zh, vn	vr	G O B
Schedonorus arundinaceus	Rietzwenkgras	Paars, Groen	125	6-7	g, m	11	33	z, vn	vr	
Scirpus sylvaticus	Bosbies	Bruin, Groenzwart, Geel	58	5-8	g, m	9	8333	zh, n	vr	G O B
Trisetum flavescens	Goudhaver	Geelgroen	45	6-7	g, m		3846	z, dv	vr	G
Vulpia myuros	Gewoon langbaardgras	Groen	40	6-10	g, 1	5	1204	zh, d	as	M R

1 = éénjarig   k = klimplant   z = zon   v = vochtig/normale grond   zvr = zeer voedselrijke grond   A = Akker   D = Duinen
 2 = tweejarig   p = parasitair/halfparasiet   s = schaduw   d = droge grond   vr = voedselrijk   G = Grasland, bloemrijk grasland   H = Heide
 m = meerjarig/vast   h = houtig gewas   h = halfschaduw   n = natte grond   mvr = matig voedselrijk   R = Ruderaal, verstoorde grond   T = Talud, helling
 g = gras/zegge   b = bol/knol/wortelstok   as = arme grond/schraal   O = Oevers en moeras   M = Muren, stenen
 B = Boszoom en onderbegroeiing

* Op de wilde vorm gelijkende geselecteerde cultuurvorm die grootschalig voor andere doelen wordt geteeld dan voor een bloemenweide.

Zaai-instructies

Algemene zaai-instructies

Wonderen der natuur

Zaden zijn ingenieuze wonderen der natuur. Planten zorgen ervoor dat hun zaden verspreid worden op een specifieke manier, door wind, water, insecten, vogels of andere dieren. Zaden hebben een ingebouwd systeem dat ervoor zorgt dat de zaden niet eerder kiemen dan nodig is: kiemrust. Deze ingebouwde veiligheid maakt dat niet alle zaden direct na het uitzaaien kiemen. De kiemrust kan doorbroken worden door de zaden zoveel mogelijk buiten op te kweken en aan de natuurlijke temperatuurwisselingen bloot te stellen. Soms is zelfs een koudeperiode van enkele maanden (herfst en winter) noodzakelijk om de kiemrust te doorbreken. De voorwaarden om tot kieming over te gaan zijn per soort verschillend. In de soortenlijst vind je per soort ons zaaiadvies, wat hiernaast wordt toegelicht.

Niet dieper dan de zaaddikte

Een belangrijk uitgangspunt bij het zaaien is dat zaden doorgaans niet dieper moeten worden gezaaid dan de dikte van het zaad. In het algemeen moeten de zaden na het zaaien regelmatig vochtig gehouden worden, maar nooit nat. De beste tijd om te zaaien is wanneer de plant in de natuur zijn zaden laat vallen, dus meestal augustus en september, eventueel oktober. Eenjarige soorten kun je het beste in het voorjaar zaaien, van maart tot half mei.

Voorzaaien in potten en zaibakken

Voorzaaien is bij meerjarige soorten aan te raden. Een- en tweejarige soorten houden er niet zo van om verplant te worden. Bij het voorzaaien in potten kun je het beste gebruik maken van zaaigrond. Deze is vrij van onkruidzaden. Bij de betere kwekerijen, tuincentra en groenwinkels is dit als kant-en-klaar product te koop. Indien niet beschikbaar kun je dit ook zelf maken door tweederde deel gezeefde potgrond te mengen met een derde deel scherp (metsel-)zand. Bij snelkiemende zaden is afstrooien met zaaigrond vaak voldoende. Zaden die er langer over doen

Vermiculiet is ideaal om de zaden mee af te strooien, zie onze webshop.

om te kiemen kun je afstrooien met een dun laagje fijn grind. Ook ideaal is vermiculiet. Dit vindt u in onze webshop.

Zaaien in de volle grond

Zorg bij het direct zaaien in de grond dat deze grond zo veel mogelijk vrij is van (wortel)onkruiden en andere planten. Vork hinderlijke wortelonkruiden uit. Door het in te zaaien stuk wel te bewerken, maar nog niet in te zaaien, maak je een zogenaamd 'vals zaai-bed'. Onkruiden zullen in de bewerkte grond snel kiemen en door deze weer te schoffelen put je de aanwezige 'zaadbank' uit. Door deze bewerking enkele keren te herhalen is de uitgangssituatie veel schoner op het moment van zaaien.

Bij zware (klei-)gronden kun je het zaai-bed versralen door wat zand door de bovenlaag te mengen. Door te zaaien op regels is gemakkelijker te zien wat onkruid is en wat de gewenste plantensoort. Tussen de regels kan gemakkelijk geschoffeld of gewied worden.

Zaaien van bloemenweidemengsels

Voor het zaaien van wilde bloemenmengsels gelden globaal dezelfde aanbevelingen als hierboven. Meer over het zaaien van bloemenweidemengsels kunt u vinden vanaf pagina 56.

Specifieke zaai-instructies

De nummers in de soortenlijst vanaf pagina 96 verwijzen naar de onderstaande instructies.

- 1 De zaden van deze koudekiemer moeten eerst vocht op kunnen nemen in een warme periode (2 tot 5 weken). Daarna doorbreekt een periode van kou (tussen +5 tot -5°C) de kiemrust. Hoe lang zo'n periode moet zijn, is per soort verschillend. Temperaturen lager dan -5°C verlengen de periode, omdat dan het proces stil staat. De natuurlijke winteromstandigheden zijn meestal het meest effectief voor het doorbreken van de kiemrustperiode.
- 2 Deze soorten hebben minimaal vijf weken nodig boven de 20°C, waarbij de zaden gelijkmatig vochtig moeten blijven. In de koele periode daarna (+5 tot -5°C) vindt kieming plaats. Als de periode van warmte te kort is geweest, kiemt het zaad niet in de koude periode, maar blijft het een jaar in rust.
- 3 Deze soort kiemt het beste als de zaden zo vers mogelijk worden gezaaid, bij voorkeur direct na de oogst. Mogelijk zal de kieming anders toch pas in het voorjaar gebeuren.
- 4 Deze planten hebben zeer fijn zaad en voor een gelijkmatige verdeling is het handig het zaad te mengen met bijvoorbeeld fijn zand. Het zaad niet bedekken, hooguit licht aandrukken.
- 5 Dit zaad kiemt snel als het gelijkmatig vochtig blijft (niet te nat!) bij een temperatuur van 20°C. Zaad licht afdekken (nooit dikker dan de zaaddikte) en de fijnste zaden niet afdekken en alleen licht aandrukken en voorzichtig nat maken met bijvoorbeeld een plantenspuit of gieter.
- 6 Deze zaden vergen veel geduld, want ze hebben veel tijd nodig om te kiemen. Minimaal één jaar en soms meerdere jaren. Bij grotere partijen is het soms handig te stratificeren, waarbij de zaden in het najaar in vochtig zand worden gezet om de harde zaadhuid zachter te maken. Schep de zaden met het zand regelmatig om. Als de zaden in het voorjaar activiteit beginnen te vertonen kunnen ze samen met het zand gezaaid worden.
- 7 De zaden van deze warmtekiemer niet dieper zaaien dan de zaaddikte. Kieming gebeurt bij een dagtemperatuur van ongeveer 20°C.
- 8 De zaden kiemen onregelmatig en vaak over een lange periode. Bij slechte kieming kan een periode van kou (onder 5°C) ervoor zorgen dat de zaden alsnog kiemen. Dit is een soort waarbij geduld vereist is en waarvan het zaaisel zeker niet te vroeg moet worden weggedaan.
- 9 Doorgaans kiemen deze zaden snel. Indien er na 2-4 weken geen kieming heeft plaatsgevonden, kan een koudeperiode de kiemrust alsnog opheffen.
- 10 Deze zaden met een sterke zaadhuid hebben tijd en verwering nodig om vocht op te kunnen nemen en te kiemen. Voorzichtig schuren van de zaden zodat de zaadhuid iets beschadigt, kan het kiemen bespoedigen. In de natuur gebeurt dit vaak door (scherp) zand dat de zaadhuid verzwakt. Dit kan door de zaden voorzichtig heen en weer te wrijven tussen schuurpapier, of door het te mengen met wat scherp zand en zo wat te wrijven. Vóór het zaaien één of twee dagen weken in water of zeer natte grond wil bij sommige soorten ook goed helpen.
- 11 Het zaad van deze warmtekiemer kiemt meestal snel. Een enkele keer laat de kieming wat langer op zich wachten en kan wat onregelmatig plaatsvinden. Het zaaisel gelijkmatig vochtig houden (niet te nat!) bij een temperatuur van 20°C. Zaad licht afdekken (nooit dikker dan de zaaddikte) en de fijnste zaden niet afdekken en alleen licht aandrukken en voorzichtig nat maken met bijvoorbeeld een plantenspuit of gieter.
- 12 Het zaad van deze waterplant kan onder water worden gezaaid. Dit kan ter plaatse of in een bak gevuld met voedselrijk slib, met een laagje water erboven, bewaard worden op redelijk hoge temperatuur, boven de 22°C. Houd deze soort circa 2-4 weken zo warm en geef vervolgens 4-6 weken koude van 0°C of kouder. Daarna weer langzaam warmer laten worden. Bij buiten zaaien komt het bovenstaande neer op zaaien in de warmste periode aan het einde van de zomer en herfst, waarna het zaad afkoelt gedurende de winter en kan kiemen in het volgende voorjaar.

Index Nederlandse namen

Weet u de wetenschappelijke naam van de plant niet precies, maar wel iets van de nederlandse naam, dan staat hieronder een overzicht van de namen van de losse soorten van Cruydt-Hoeck

Aardaker	<i>Lathyrus tuberosus</i>	Boslathyrus	<i>Lathyrus sylvestris</i>
Absintalsum	<i>Artemisia absinthium</i>	Bosmuur	<i>Stellaria nemorum</i> subsp. <i>montana</i>
Adderwortel	<i>Persicaria bistorta</i>	Bosooievaarsbek	<i>Geranium sylvaticum</i>
Agrimonie	<i>Agrimonia eupatoria</i>	Bosrank	<i>Clematis vitalba</i>
Akelei	<i>Aquilegia vulgaris</i>	Bosvergeet-mij-nietje	<i>Myosotis sylvatica</i>
Akkerboterbloem	<i>Ranunculus arvensis</i>	Brave hendrik	<i>Blitum bonus-henricus</i>
Akkerhoornbloem	<i>Cerastium arvense</i>	Brede ereprijs	<i>Veronica austriaca</i> subsp. <i>teucrium</i>
Akkerklokje	<i>Campanula rapunculoides</i>	Brede wespenorchis	<i>Epipactis helleborine</i> s. h.
Akkerkool	<i>Lapsana communis</i>	Breed fakkelgras	<i>Koeleria pyramidata</i>
Akkerleeuwenbek	<i>Misopates orontium</i>	Breed klokje	<i>Campanula latifolia</i>
Akkervergeet-mij-nietje	<i>Myosotis arvensis</i>	Brem	<i>Cytisus scoparius</i>
Akkerviooltje	<i>Viola arvensis</i>	Bremraap	Orobanche
Amandelwolfsmelk	<i>Euphorbia amygdaloides</i>	Brunel	<i>Prunella vulgaris</i>
Avondkoekoeksbloem	<i>Silene latifolia</i> subsp. <i>alba</i>	Buntgras	<i>Corynephorus canescens</i>
Barbarakruid	<i>Barbarea vulgaris</i>	Christoffelkruid	<i>Actaea spicata</i>
Beekpunge	<i>Veronica beccabunga</i>	Citroengele honingklaver	<i>Melilotus officinalis</i>
Beemdkroon	<i>Knautia arvensis</i>	Dagkoekoeksbloem	<i>Silene dioica</i>
Beemdooievaarsbek	<i>Geranium pratense</i>	Damastbloem	<i>Hesperis matronalis</i>
Beenbreek	<i>Nartecium ossifragum</i>	Daslook	<i>Allium ursinum</i>
Behaarde boterbloem	<i>Ranunculus sardous</i>	Dauwnetel	<i>Galeopsis speciosa</i>
Berghertshooi	<i>Hypericum montanum</i>	Dicht havikskruid	<i>Hieracium sectie Vulgata</i>
Bergklokje	<i>Campanula rhomboidalis</i>	Dolle kervel	<i>Chaerophyllum temulum</i>
Berglook	<i>Allium carinatum</i>	Donderkruid	<i>Inula conyzae</i>
Bermooievaarsbek	<i>Geranium pyrenaicum</i>	Donkere ooievaarsbek	<i>Geranium phaeum</i>
Besanjelier	<i>Silene baccifera</i>	Donzige klis	<i>Arctium tomentosum</i>
Betonie	<i>Betonica officinalis</i>	Doornappel	<i>Datura stramonium</i>
Beventjes	<i>Briza media</i>	Doorwaskervel	<i>Smyrniolum perfoliatum</i>
Bieslook	<i>Allium schoenoprasum</i>	Dophei	<i>Erica tetralix</i>
Biggenkruid	<i>Hypochaeris</i>	Dreps	<i>Bromus secalinus</i>
Bijenvoer	<i>Phacelia tanacetifolia</i>	Driedistel	<i>Carlina vulgaris</i>
Bijvoet	<i>Artemisia vulgaris</i>	Driekleurig viooltje	<i>Viola tricolor</i> subsp. <i>tricolor</i>
Bilzekruid	<i>Hyoscyamus niger</i>	Duifkruid	<i>Scabiosa columbaria</i>
Bitterzoet	<i>Solanum dulcamara</i>	Duinroos	<i>Rosa spinosissima</i>
Blaassilene	<i>Silene vulgaris</i>	Duinteunisbloem	<i>Oenothera oakesiana</i>
Blaaszegge	<i>Carex vesicaria</i>	Duinviooltje	<i>Viola tricolor</i> subsp. <i>curtisii</i>
Blauw gliedkruid	<i>Scutellaria galericulata</i>	Duits viltkruid	<i>Filago germanica</i>
Blauw rood guigelheil	<i>Anagallis arvensis</i> subsp. <i>arvensis</i> f. <i>azurea</i>	Duizendblad	<i>Achillea millefolium</i>
Blauw walstro	<i>Sherardia arvensis</i>	Duizendguldenkruid	<i>Centaurium</i>
Blauwe knoop	<i>Succisa pratensis</i>	Echt bitterkruid	<i>Picris hieracioides</i>
Blauwe zeedistel	<i>Eryngium maritimum</i>	Echt duizendguldenkruid	<i>Centaurium erythraea</i>
Bleke klaproos	<i>Papaver dubium</i>	Echt lepelblad	<i>Cochlearia officinalis</i> subsp. <i>officinalis</i>
Bloedzuring	<i>Rumex sanguineus</i>	Echte gamander	<i>Teucrium chamaedrys</i>
Bochtige smele	<i>Avenella flexuosa</i>	Echte guldenroede	<i>Solidago virgaurea</i>
Boerenwormkruid	<i>Tanacetum vulgare</i>	Echte kamille	<i>Matricaria chamomilla</i>
Bolderik	<i>Agrostemma githago</i>	Echte koekoeksbloem	<i>Silene flos-cuculi</i>
Bont kroonkruid	<i>Securigera varia</i>	Echte valeriaan	<i>Valeriana officinalis</i>
Bonte wikke	<i>Vicia villosa</i>	Éénjarige hardbloem	<i>Scleranthus annuus</i>
Borstelkrans	<i>Clinopodium vulgare</i>	Engelse alant	<i>Inula britannica</i>
Bosaardbei	<i>Fragaria vesca</i>	Engels gras	<i>Armeria maritima</i>
Bosandoorn	<i>Stachys sylvatica</i>	Engelwortel	<i>Angelica</i>
Bosanemoon	<i>Anemone nemorosa</i>	Fluitenkruid	<i>Anthriscus sylvestris</i>
Bosgierstgras	<i>Milium effusum</i>	Fraai hertshooi	<i>Hypericum pulchrum</i>
Boshavikskruid	<i>Hieracium sectie Sabauda</i>	Franse silene	<i>Silene gallica</i>
Boskortsteel	<i>Brachypodium sylvaticum</i>	Gaffelsilene	<i>Silene dichotoma</i>

Ganzenbloem (gele)	Glebionis segetum
Ganzerik	Potentilla
Geel nagelkruid	Geum urbanum
Geel walstro	Galium verum
Geel zonneroosje	Helianthemum nummularium
Gele dovenetel	Lamium
Gele ganzenbloem	Glebionis segetum
Gele hoornpapaver	Glaucium flavum
Gele kamille	Anthemis tinctoria
Gele lis	Iris pseudacorus
Gele morgenster	Tragopogon pratensis subsp. pratensis
Gentiaan	Gentiana
Geoord helmkruid	Scrophularia auriculata
Gestreepte witbol	Holcus lanatus
Gevinde kortsteel	Brachypodium pinnatum
Gevlekt biggenkruid	Hypochaeris maculata
Gevlekte rupsklaver	Medicago arabica
Gevleugeld helmkruid	Scrophularia umbrosa
Gevleugeld hertshooi	Hypericum tetrapterum
Gewone agrimonie	Agrimonia eupatoria
Gewone berenklaauw	Heracleum sphondylium subsp. sphondylium
Gewone bermzegge	Carex spicata
Gewone brunel	Prunella vulgaris
Gewone duivenkervel	Fumaria officinalis
Gewone engelwortel	Angelica sylvestris
Gewone ereprijs	Veronica chamaedrys
Gewone hennepnetel	Galeopsis tetrahit
Gewone klit	Arctium minus
Gewone ossentong	Anchusa officinalis
Gewone rolklaver	Lotus corniculatus var. corniculatus
Gewone salomonszegel	Polygonatum multiflorum
Gewone smeerwortel	Symphytum officinale
Gewone zandmuur	Arenaria serpyllifolia
Gewoon biggenkruid	Hypochaeris radicata
Gewoon langbaardgras	Vulpia myuros
Gewoon reukgras	Anthoxanthum odoratum
Glad biggenkruid	Hypochaeris glabra
Glad pazelzaad	Lithospermum officinale
Glad walstro	Galium mollugo subsp. erectum
Goudgele honingklaver	Melilotus altissimus
Goudhaver	Trisetum flavescens
Goudknopje	Cotula coronopifolia
Grasklokje	Campanula rotundifolia
Grasmuur	Stellaria graminea
Grijskruid	Berteroa incana
Groot glaskruid	Parietaria officinalis
Groot heksenkruid	Circaea lutetiana
Groot kaasjeskruid	Malva sylvestris
Groot spiegelklokje	Legousia speculum-veneris
Groot streepzaad	Crepis biennis
Grote bevernel	Pimpinella major
Grote centaurie	Centaurea scabiosa
Grote engelwortel	Angelica archangelica
Grote hardvrucht	Bunias orientalis
Grote kaardebol	Dipsacus fullonum
Grote klaproos	Papaver rhoeas
Grote klit	Arctium lappa
Grote muur	Stellaria holostea
Grote pimpernel	Sanguisorba officinalis
Grote ratelaar	Rhinanthus angustifolius
Grote tijm	Thymus pulegioides
Grote waterweegbree	Alisma plantago-aquatica
Grote wederik	Lysimachia vulgaris
Grote zandkool	Diplotaxis tenuifolia

Guichelheil	Anagallis
Gulden boterbloem	Ranunculus auricomus
Gulden sleutelbloem	Primula veris
Hangende zegge	Carex pendula
Harig wilgenroosje	Epilobium hirsutum
Hartgespan	Leonurus cardiaca
Hazenpootje	Trifolium arvense
Heelblaadjes	Pulicaria dysenterica
Heelkruid	Sanicula europaea
Heemst	Althaea officinalis
Heggendoornzaad	Torilis japonica
Heggenrank	Bryonia dioica
Heggenwikke	Vicia sepium
Heksenmelk	Euphorbia esula
Helmkruid	Scrophularia
Hemelsleutel	Hylotelephium telephium
Herderstasje	Capsella bursa-pastoris
Herfsttijloos	Colchicum autumnale
Hoge cyperzegge	Carex pseudocyperus
Hokjespeul	Astragalos glycyphyllos
Hondspeterselie	Aethusa cynapium
Hondsviooltje	Viola canina
Honingklaver	Melilotus
Hoornpapaver	Glaucium
Hop	Humulus lupulus
Hopklaver	Medicago lupulina
IJzerhard	Verbena officinalis
Italiaanse aronskelk	Arum italicum
Kaasjeskruid	Malva
Kale jonker	Cirsium palustre
Kamgras	Cynosurus cristatus
Kamille	Matricaria
Kamille (reukeloze)	Tripleurospermum maritimum
Kantig hertshooi	Hypericum tetrapterum
Kartuizer anjer	Dianthus carthusianorum
Karwij	Carum carvi
Kattendoorn	Ononis spinosa subsp. spinosa
Kattenkruid	Nepeta
Kattenstaart	Lythrum salicaria
Kegelsilene	Silene conica
Keizerskaars	Verbascum phlomoides
Kievitsbloem	Fritillaria meleagris
Klein hoefblad	Tussilago farfara
Klein streepzaad	Crepis capillaris
Klein tasjeskruid	Teesdalia nudicaulis
Kleine bevernel	Pimpinella saxifraga
Kleine kaardebol	Dipsacus pilosus
Kleine klaver	Trifolium dubium
Kleine leeuwenbek	Chaenorhinum minus
Kleine leeuwentand	Leontodon saxatilis
Kleine ooievaarsbek	Geranium pusillum
Kleine pimpernel	Poterium sanguisorba
Kleine ratelaar	Rhinanthus minor
Kleine ruit	Thalictrum minus
Kleine tijm	Thymus serpyllum
Kleine zonnedauw	Drosera intermedia
Klokjesgentiaan	Gentiana pneumonanthe
Klokje	Campanula
Kluwenklokje	Campanula glomerata
Knikkende distel	Carduus nutans
Knikkende vogelmelk	Ornithogalum nutans
Knolboterbloem	Ranunculus bulbosus
Knolribzaad	Chaerophyllum bulbosum
Knolspirea	Filipendula vulgaris

Knolsteenbreek	<i>Saxifraga granulata</i> var <i>granulata</i>
Knoopkruid	<i>Centaurea jacea</i>
Knopig helmkruid	<i>Scrophularia nodosa</i>
Koekruid	<i>Vaccaria hispanica</i>
Koninginnekruid	<i>Eupatorium cannabinum</i>
Koningskaars	<i>Verbascum thapsus</i>
Korenbloem	<i>Centaurea cyanus</i>
Kraailook	<i>Allium vineale</i>
Kromhals	<i>Anchusa arvensis</i>
Kruidvlier	<i>Sambucus ebulus</i>
Kruipende boterbloem	<i>Ranunculus repens</i>
Kruisbladgentiaan	<i>Gentiana cruciata</i>
Kruisbladwalstro	<i>Cruciata laevipes</i>
Kruisdistel	<i>Eryngium campestre</i>
Kruiskruid	<i>Senecio</i>
Lange ereprijs	<i>Veronica longifolia</i>
Leeuwentand	<i>Leontodon</i>
Lenteklokje	<i>Leucorum vernum</i>
Leverkruid	<i>Eupatorium cannabinum</i>
Liggende klaver	<i>Trifolium campestre</i>
Lis	<i>Iris</i>
Look-zonder-look	<i>Alliaria petiolata</i>
Maarts viooltje	<i>Viola odorata</i>
Madeliefje	<i>Bellis perennis</i>
Malrove	<i>Marrubium vulgare</i>
Mannetjesereprijs	<i>Veronica officinalis</i>
Margriet	<i>Leucanthemum vulgare</i>
Mariadistel	<i>Silybum marianum</i>
Melige toorts	<i>Verbascum lychnitis</i>
Melkeppe	<i>Peucedanum palustre</i>
Middelste ganzerik	<i>Potentilla intermedia</i>
Middelste teunisbloem	<i>Oenothera biennis</i>
Moerasandoorn	<i>Stachys palustris</i>
Moerasmelkdistel	<i>Sonchus palustris</i>
Moerasrolklaver	<i>Lotus pedunculatus</i>
Moerasassiree	<i>Filipendula ulmaria</i>
Moeraswespenorchis	<i>Epipactis palustris</i>
Moeraswolfsmelk	<i>Euphorbia palustris</i>
Moesdistel	<i>Cirsium oleraceum</i>
Moeslook	<i>Allium oleraceum</i>
Morgenster	<i>Tragopogon</i>
Mottenkruid	<i>Verbascum blattaria</i>
Muizenoor	<i>Pilosella officinarum</i>
Muskuskaasjeskruid	<i>Malva moschata</i>
Muurpeper	<i>Sedum acre</i>
Naaldenkervel	<i>Scandix pecten-veneris</i>
Nachtkoekoeksbloem	<i>Silene noctiflora</i>
Nachtsilene	<i>Silene nutans</i>
Oeverzegge	<i>Carex riparia</i>
Ongevekt longkruid	<i>Pulmonaria obscura</i>
Oorsilene	<i>Silene otitis</i>
Ossentong	<i>Anchusa officinalis</i>
Paardenbloem	<i>Taraxacum officinale</i>
Paardenzuring	<i>Rumex aquaticus</i>
Paarse morgenster	<i>Tragopogon porrifolius</i>
Pastinaak	<i>Pastinaca sativa</i> subsp. <i>sativa</i>
Peen	<i>Daucus carota</i>
Pekbloem	<i>Silene armeria</i>
Pimpernel	<i>Sanguisorba</i>
Pinksterbloem	<i>Cardamine pratensis</i>
Polei	<i>Mentha pulegium</i>
Prachtanjer	<i>Dianthus superbus</i>
Prachtklokje	<i>Campanula persicifolia</i>
Rapunzelklokje	<i>Campanula rapunculus</i>

Ratelaar	<i>Rhinanthus</i>
Rechte ganzerik	<i>Potentilla recta</i>
Reigersbek	<i>Erodium</i>
Reukeloze kamille	<i>Tripleurospermum maritimum</i>
Robertskruid	<i>Geranium robertianum</i>
Rode klaver	<i>Trifolium pratense</i>
Rode ogentroost	<i>Odontites vernus</i> subsp. <i>serotinus</i>
Ronde zonnedauw	<i>Drosera rotundifolia</i>
Rood guichelheil	<i>Anagallis arvensis</i> subsp. <i>arvensis</i>
Rood zwenkgras	<i>Festuca rubra</i>
Ruig hertshooi	<i>Hypericum hirsutum</i>
Ruig klokje	<i>Campanula trachelium</i>
Ruige anjer	<i>Dianthus armeria</i>
Ruige klaproos	<i>Papaver argemone</i>
Ruige leeuwentand	<i>Leontodon hispidus</i>
Ruige weegbree	<i>Plantago media</i>
Ruwe smele	<i>Deschampsia cespitosa</i>
Ruw pazelzaad	<i>Lithospermum arvense</i>
Schaduwkruiskruid	<i>Senecio ovatus</i>
Schapengras	<i>Festuca ovina</i>
Schapenzuring	<i>Rumex acetosella</i>
Schermhavikskruid	<i>Hieracium sectie Hieracioides</i>
Scherpe boterbloem	<i>Ranunculus acris</i>
Scherpe fijnstraal	<i>Erigeron acer</i>
Scherpe zegge	<i>Carex acuta</i>
Sint Janskruid	<i>Hypericum perforatum</i>
Slangenkruid	<i>Echium vulgare</i>
Slangenlook	<i>Allium scorodoprasum</i>
Slanke sleutelbloem	<i>Primula elatior</i>
Slanke zegge	<i>Carex strigosa</i>
Slipbladige ooievaarsbek	<i>Geranium dissectum</i>
Slofhak	<i>Anthoxanthum aristatum</i>
Smal fakkelgras	<i>Koeleria macrantha</i>
Smalle weegbree	<i>Plantago lanceolata</i>
Smalle wikke	<i>Vicia sativa</i> subsp. <i>angustifolia</i>
Snavelzegge	<i>Carex rostrata</i>
Sofiekruid	<i>Descurainia sophia</i>
Spaanse zuring	<i>Rumex scutatus</i>
Stalkaars	<i>Verbascum densiflorum</i>
Sterzegge	<i>Carex echinata</i>
Steenanjer	<i>Dianthus deltoides</i>
Stengelloze sleutelbloem	<i>Primula vulgaris</i>
Stengelomvattend havikskruid	<i>Hieracium sectie Amplexicaulia</i>
Stijf barbakruid	<i>Barbarea stricta</i>
Stijve ogentroost	<i>Euphrasia stricta</i>
Stinkende ballote	<i>Ballota nigra</i> subsp. <i>meridionalis</i>
Stinkende gouwe	<i>Chelidonium majus</i>
Struikhei	<i>Calluna vulgaris</i>
Torenkruid	<i>Arabis glabra</i>
Tormentil	<i>Potentilla erecta</i>
Tripmadam	<i>Sedum rupestre</i>
Tuinjudaspenning	<i>Lunaria annua</i>
Valeriaan	<i>Valeriana</i>
Valse kamille	<i>Anthemis arvensis</i>
Valse salie	<i>Teucrium scorodonia</i>
Veldbies	<i>Luzula</i>
Veldhondstong	<i>Cynoglossum officinale</i>
Veldlathyrus	<i>Lathyrus pratensis</i>
Veldsalie	<i>Salvia pratensis</i>
Veldzuring	<i>Rumex acetosa</i>
Verfbrem	<i>Genista tinctoria</i>
Vertakte leeuwentand	<i>Scorzoneroides autumnalis</i>
Vijfdelig kaasjeskruid	<i>Malva alcea</i>
Viltganzerik	<i>Potentilla argentea</i>

Het Cruydt-Huys aan de Abbendijk 6.

Viltig kruiskruid	Jacobaea erucifolia
Vingerhoedskruid	Digitalis purpurea
Vlasbekje	Linaria vulgaris
Vogelwikke	Vicia cracca
Voorjaarsganzerik	Potentilla verna
Voorjaarshelmkruid	Scrophularia vernalis
Vroege haver	Aira praecox
Vrouwenmantel	Alchemilla
Wateraardbei	Comarum palustre
Waterkruiskruid	Jacobaea aquatica
Watermuur	Stellaria aquatica
Waterzuring	Rumex hydrolapathum
Wede	Isatis tinctoria
Wegdistel	Onopordum acanthium
Weideklokje	Campanula patula
Welriekende agrimonie	Agrimonia procera
Wilde bertram	Achillea ptarmica
Wilde cichorei	Cichorium intybus
Wilde gagel	Myrica gale
Wilde hyacint	Hyacinthoides non-scripta
Wilde judaspenning	Lunaria rediviva
Wilde marjolein	Origanum vulgare
Wilde narcis	Narcissus pseudonarcissus subsp. pseudonarcissus
Wilde reseda	Reseda lutea
Wilde ridderspoor	Consolida regalis
Wildemanskruid	Pulsatilla vulgaris

Wilgenroosje	Chamaenerion angustifolium
Windhalm	Apera spica-venti
Witte honingklaver	Melilotus albus
Witte klaver	Trifolium repens
Witte rapunzel	Phyteuma spicatum
Wit vetkruid	Sedum album
Wolfskers	Atropa bella-donna
Wolfspoot	Lycopus europaeus
Wollige distel	Cirsium eriophorum
Wondklaver	Anthyllus vulneraria
Wouw	Reseda luteola
Zaagblad	Serratula tinctoria
Zandblauwtje	Jasione montana
Zandwolfsmelk	Euphorbia sanguieriana
Zeegroene muur	Stellaria palustris
Zeedistel	Eryngium maritimum
Zeekool	Crambe maritima
Zeepekruid	Saponaria officinalis
Zwanenbloem	Butomus umbellatus
Zwartblauwe rapunzel	Phyteuma nigrum
Zwarte lathyrus	Lathyrus niger
Zwarte toorts	Verbascum nigrum
Zwartmoeskervel	Smyrniolum olusatrum
Zwenkdravik	Anisantha tectorum

Begrippenlijst

AFPLAGGEN Het verwijderen van de zode zonder de onderliggende grondlaag te verstoren, om daarmee ruimte te maken voor een nieuw zaaiBED.

AKKERBLOEMEN/BLOEMAKKER Bloemrijke begroeiing met voornamelijk éénjarige soorten, die door een regelmatige (jaarlijkse) grondbewerking in stand wordt gehouden. Akkerbloemen zijn de onkruiden van de akker. Door de eeuwen heen hebben deze akkeronkruiden zich aangepast aan de jaarlijkse cyclus van de akkerbouw en haar gewassen.

AUTOCHTONE OF GEBIEDSEIGEN PLANTEN Planten die van nature in een gebied voorkomen (zie ook exoot, floraversing).

BIODIVERSITEIT Verscheidenheid aan soorten en levensvormen en de interacties daartussen. Een grotere biodiversiteit is stabiel en beter bestand tegen veranderende omstandigheden.

BIOTOOP Leefgebied van een soort (omgeving waarin alle voor die soort benodigde omstandigheden aanwezig zijn). Bijvoorbeeld het biotoop 'bos' of 'moeras'.

BLOEMENWEIDE Verzamelnaam voor verschillende combinaties van bloemplanten en soms grassen.

BLOEMRIJK GRASLAND Een bloemenweide die jaarlijks enkele keren wordt gemaaid en waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Met het afvoeren van maaisel worden voedingsstoffen afgevoerd, wat gunstig is voor de bloemplanten. Het bloemrijk grasland is afgeleid van het ouderwetse hooiland.

BODEMSOORTEN/GRONDSOORT Voor het bepalen van het juiste mengsel is de grondsoort van belang. Veel bodems bestaan uit lagen of combinaties van grondsoorten. kleigrond: ontstaan als waterafzetting. Meestal zwaar te bewerken en voedselrijk. Voornamelijk te vinden langs de kust (zeeklei) en langs de rivieren (rivierklei). Lastig om te verschralen.

veengrond: voor het grootste gedeelte bestaande uit samengeperst halfverteerd organisch materiaal. Vaak voedselrijke grond, vooral als de grond ver boven het grondwaterpeil ligt.

zandgrond: ontstaan als wind- of waterafzetting. Meestal gemakkelijk te bewerken, waterdoorlatend, voedselarm of relatief makkelijk te verschralen.

leemgrond: lijkt op klei, maar is oorspronkelijk door de wind afgezet en bestaat uit zeer fijne deeltjes.

BUITENGEBIED Het gebied buiten stad of dorp. Hier moeten we zorgvuldig omgaan met het introduceren (inzaaien) van plantensoorten, omdat dit aanwezige gebiedseigen plantengemeenschappen kan verstoren (zie ook stedelijk gebied).

CULTUURVORM Soort die grootschalig geteeld wordt voor diverse doeleinden zoals voor de toepassing als voedergewas, groenbemester of bijvoorbeeld als tuinplant. Door de teeltwijze vindt er selectie plaats die enigszins afwijkt van de wildvorm. Vaak zijn cultuursoorten productiever dan de wildvorm, maar hebben cultuurvormen ook een meer beperkte genetische variatie (zie ook genetische variatie, wildvorm).

ECOLOGIE Wetenschap die zich bezighoudt met het bestuderen van de relaties tussen organismen en hun milieu en de relaties tussen die organismen onderling.

EÉNJARIG, TWEEJARIG, MEERJARIG Manier om de levenscyclus van een plant aan te geven.

Een éénjarige plant kiemt, groeit, bloeit en geeft zaad in 1 jaar, daarna sterft de plant.

Bij tweejarige planten kiemt deze in het eerste jaar en vormt vaak een rozet. In het tweede jaar volgt de bloei en de zaadvorming, waarna de plant sterft.

Meerjarige planten hebben minder haast. De zaden kiemen en vormen een plant. Vaak begint de bloei vanaf het tweede jaar en planten kunnen daarna meerdere jaren bloeien en zaad vormen.

EXOOT Plantensoort waarvan het natuurlijk verspreidingsgebied buiten Nederland ligt.

FLORAVERVALSING Introductie van een soort in een gebied waar die soort van oorsprong niet voorkomt.

Problemen kunnen ontstaan wanneer woekerende invasieve plantensoorten concurrentie gaan vormen voor gebiedseigen soorten (zie ook exoot, autochtone of gebiedseigen planten).

GENETISCHE VARIATIE De verscheidenheid aan eigenschappen van een plant. Een gezonde natuurlijke populatie heeft vaak een brede genetische variatie waarmee deze weerbaar is voor veranderende omstandigheden.

Door langdurige teelt en selectie versmalt de genetische variatie (inteeelt) en wordt een plant meer vatbaar voor ziekten en plagen. Voor Cruydt-Hoeck is het behouden van de genetische variatie een belangrijk aandachtspunt.

GRADIËNT Ruimtelijke overgang, waarbij één of meer milieufactoren geleidelijk verandert. Bijvoorbeeld de overgang van vochtig naar droog, van voedselrijk naar voedselarm, van zonnig naar schaduwrijk. Op deze gradiënten vinden we de grootste biodiversiteit (zie ook biodiversiteit).

INHEEMSE FLORA EN FAUNA Planten en dieren die hun natuurlijke verspreidingsgebied (mede) in Nederland hebben.

OEVER Een overgangszone tussen het water en de drogere delen met een geleidelijke flauwe helling geeft de meeste biodiversiteit. Steile slootkanten zijn ongeschikt voor de aanleg van een bloemenweide.

PLANTENGEMEENSCHAP Min of meer vaste combinatie van plantensoorten die steeds onder ongeveer dezelfde omstandigheden voorkomen.

RUIGTE Vegetatie bestaand uit hoogproductieve concurrentiekrachtige kruidachtige plantensoorten, meestal op voedselrijke en/of vochtige gronden. Als een ruigte in een bosrand staat, noemen we het een zoom.

STEDELIJK GEBIED Het gebied in stad of dorp of daaraan grenzend. Hier kunnen we vrijer te werk gaan met het inzaaien van gebiedsvreemde soorten, omdat de kans op verstoring van gebiedseigen plantengemeenschappen nihil is (zie ook buitengebied).

SUCCESSIE De geleidelijke, opeenvolgende veranderingen die zich in de ontwikkeling van een begroeiing voltrekken.

TALUD Een helling, meestal van een slootkant of een dijklichaam. Op een nieuw aangelegd talud kunnen problemen met uitspoeling van de grond ontstaan (zie ook oever).

VEGETATIE Begroeiing die zich spontaan heeft ontwikkeld. Voordat we een bloemenweide inzaaien moet de aanwezige vegetatie meestal eerst verwijderd worden.

VERSCHRALING De afname van de hoeveelheid voedingsstoffen in de bodem (o.a. door het afvoeren van plantaardige productie of het verwijderen van de voedselrijke bovenlaag). Voor een succesvolle bloemenweide is verschrallingsbeheer vaak van belang.

WAARDPLANT Een waardplant of gastheerplant is een plant waarop organismen zoals vlinders en andere insecten bestanddelen vinden die nodig zijn voor hun voedsel en/of voortplanting. Sommige vlinders en andere insecten zijn 'specialisten' en daardoor erg kieskeurig. Verdwijnt de plant uit een gebied, dan

verdwijnt ook de vlinder. Onze algemene vlinders, de 'generalisten', zoals de Atalanta of Dagpauwoog zijn minder kieskeurig en overleven daardoor iets beter, al hebben ook zij het zwaar bij gebrek aan voldoende bloemen.

WILDVORM Plant met natuurlijke eigenschappen zoals we die in het wild tegenkomen en die niet door de mens is geselecteerd, zoals bij een cultuurvorm. Wildvormen hebben een meer natuurlijke uitstraling en vaak nog een brede genetische variatie die belangrijk is voor vestigingsmogelijkheden en de biodiversiteit (zie ook cultuurvorm, genetische variatie).

ZAADBANK De zaadvoorraad in de grond. Zeker in het buitengebied kunnen er nog oude zaden van waardevolle gebiedseigen soorten voorkomen, vooral wanneer een bodem weinig verstoord of bewerkt is geweest. Zaden van bepaalde soorten kunnen vele jaren in de bodem overleven. Ga vooral in het buitengebied daarom zorgvuldig te werk bij het omvormen naar nieuwe natuur en ga niet zomaar inzaaien.

Successie: de natuur als leermeester

Om het 'natuurlijke proces' beter te begrijpen, is kennis van de 'successie' van vegetaties belangrijk. Als je de natuur zijn gang laat gaan op een kaal stuk grond, zullen zich daar eerst de éénjarige pioniers vestigen. Deze sterke, maar kortlevende planten kunnen snel kiemen, groeien, bloeien en uitzaaïen. In de luwte van deze pioniers kunnen tweejarige en snelgroeiende meerjarige vaste planten kiemen en zich ontwikkelen en zullen de pioniers verdwijnen. Enkele jaren later zien de langzaamgroeiende vaste planten hun kans. Dit proces gaat door, met eerst snelgroeiende struiken en bomen als wilg, populier en els. Deze maken weer later plaats voor de langzaam groeiende bomen, zoals eiken en beuken. Als je niets doet, wordt uiteindelijk alles bos, het zogenaamde 'eindstadium'. Tenzij wij mensen het hele bos omzagen of een natuurramp het bos wegvaagt en het hele proces met de pioniers weer opnieuw begint.

i

Bestekteksten

Onze bestekteksten helpen succesvolle bloemrijke vegetaties te creëren.

Binnen de CROW-systematiek, waarin bestekken worden beschreven, komt het onderdeel aanleggen en beheren van 'bloemrijke vegetaties' of bloemenweides nu niet goed uit de verf. Om samen met u nog succesvollere bloemrijke vegetaties te maken, hebben wij voor onze bloemenmengsels bestekteksten opgesteld voor zowel de aanleg als het beheer. Deze teksten zijn vrij beschikbaar op onze website voor u of uw werkvoorbereider. Wanneer u bestekteksten moet (laten) schrijven, kunt u hier gebruik van maken.

Zo kunt u de bestekteksten die behoren bij het type begroeiing (eenjarig, 2-3 jarig of meerjarig) in één keer selecteren en gebruiken voor uw project.

Voorkomen valkuilen

Door het beschikbaar stellen van deze bestekteksten, proberen we de meest voorkomende valkuilen bij aanleg en beheer van bloemrijke vegetaties te voorkomen. Te denken valt aan de toe te passen grondbewerkingen, zaaidichtheid, zaaidiepte, maaihoogte en maaitijdstip. Vrijwel van alle Cruydt-Hoeck mengsels zijn bestekteksten beschikbaar. Heeft u een speciaalmengsel laten maken door Cruydt-Hoeck, dan kunnen wij aangeven welke bestektekst het meest geschikt is voor het mengsel.

Stopmomenten voor meer kwaliteit

Er zijn in het bestek een drietal stopmomenten voorgesteld. Deze moeten de kwaliteit van het toe te passen mengsel waarborgen (mag pas gezaaid worden na goedkeuring) en er voor zorgen dat het zaaibed op orde is. Verder is er een stopmoment bij aanvang van het ecologisch maaien ingepland. Zo wordt de kwaliteit van de aanleg en het beheer goed beoordeeld en kan, indien nodig, bijgestuurd worden.

Opbouw bestekteksten

In deel 2.2 van het bestek zijn steeds de volgende werkzaamheden aangehouden

- | Vorbereidende (grond) werkzaamheden
- | (Eventueel) toepassen vals zaaibed
- | Zaiwerkzaamheden
- | Onderhoudswerkzaamheden

Bestandsformat

De bestanden zijn op onze website beschikbaar gesteld als rsx-bestand en pdf-bestand. Doe er uw voordeel mee!

Vooroverleg

In het voortraject van een project kan door u een keuze gemaakt uit onze standaardmengsels. Wij adviseren om dit in samenwerking met ons te doen, zodat u met ons advies de beste passende keuze maakt voor uw project.

Praktische informatie

Bestellen van zaden

Overheden & bedrijven

Om u zo goed mogelijk te kunnen helpen, ontvangen wij uw offerteaanvraag of bestelling graag per e-mail op zaden@cruydhoeck.nl. Bestellen via onze webshop of op andere wijze is natuurlijk ook mogelijk.

Particulieren

Onze webshop is vooral gericht op particulieren. Hier kunt u uw bestelling plaatsen en direct betalen.

Prijzen

De prijzen zijn terug te vinden op onze website en de prijslijst. Prijslijst kwijt? Wij sturen u graag een nieuwe. Gemeenten en (groen)bedrijven bieden wij een korting. Vraagt u hiernaar. Bij het plaatsen van uw bestelling kunnen wij u vragen naar een KvK-nummer of een BTW-nummer.

Prijzen in euro's en onder voorbehoud, excl. 9% btw.

Prijzen en aanbiedingen gelden zolang de voorraad strekt.

Wijzigingen en drukfouten voorbehouden.

Losse soorten

Losse soorten onder de 10 gram zijn verkrijgbaar in een zakje. Het gewicht in een zakje verschilt per soort. Boven de 10 gram kunt u losse soorten in iedere gewenste hoeveelheid bestellen (indien leverbaar).

Prijsbepaling losse soorten

Zakje:	Een vaste prijs per soort
10 tot 49 gram:	De 10-gramsprijs wordt berekend
50 tot 499 gram:	De 100-gramsprijs wordt berekend
Vanaf 500 gram:	De kilogramsprijs wordt berekend

Mengsels

Mengsels zijn verkrijgbaar in zakjes van 25 gram. Vanaf 100 gram kunt u mengsels in iedere gewenste hoeveelheid bestellen (indien leverbaar).

Prijsbepaling per mengsel

Zakje met 25 gram:	Een vaste prijs per mengsel
100 tot 499 gram:	De 100-gramsprijs wordt berekend
Vanaf 500 gram:	De kilogramsprijs wordt berekend

Kortingsregeling bij levering van onze standaard bloemenzaadmengsels

Indien u gebruik maakt van deellieferingen, dan wordt de korting pas toegekend bij de laatste levering.

vanaf 5 kg:	5% korting
vanaf 10 kg:	10% korting
vanaf 20 kg:	15% korting

Verzending

Bestellingen worden doorgaans per post of pakketdienst verzonden. Bij leveringen binnen Nederland berekenen wij bij bestellingen onder € 75 (excl. btw) verzend- en administratiekosten. Verzendkosten voor verzending buiten Nederland op aanvraag. De verzending vindt plaats, tenzij anders overeengekomen, op de wijze die ons als beste bekend is. Verzending voor rekening en risico van de afnemer, tenzij anders overeengekomen.

Betaling zakelijke klanten

U ontvangt een factuur per e-mail. Betaling graag binnen 14 kalenderdagen na factuurdatum. Bij niet tijdige betaling behouden wij ons het recht voor 2% rente per maand, verhoogd met de administratiekosten, in rekening te brengen. Eventuele incassokosten zijn voor rekening van de afnemer. De geleverde producten en diensten blijven eigendom van Cruydt-Hoeck B.V. tot aan alle verplichtingen is voldaan.

Betaalgegevens

Rabobank rekeningnummer:
IBAN: NL49 RABO 0129 5892 33
BIC: RABONL2U
Rabobank Heerenveen - Zuidoost Friesland
Nederland

Malva alcea Vijfdelig kaasjeskruid

Prijzen voor particulieren vindt u op www.cruythoeck.nl.

Garantie

Wij proberen vanzelfsprekend een soortecht en kwalitatief hoogwaardig product te leveren. Door de vele invloeden die buiten onze verantwoordelijkheid liggen, kunnen wij kieming en groei helaas niet garanderen. Voor de soortechtheid van de zaden staan wij tot maximaal de factuurwaarde garant.

Algemene leveringsvoorwaarden

Bij het plaatsen van een bestelling gaat u akkoord met onze leveringsvoorwaarden. Onze algemene leveringsvoorwaarden kunt u vinden op www.cruythoeck.nl. Op verzoek sturen wij u de leveringsvoorwaarden graag toe.

Adresgegevens

Cruydt-Hoeck B.V.
Abbedijk 6
8422 DL Nijeberkoop
Nederland

Telefoon 0516 - 44 11 44
E-mail zaden@cruythoeck.nl
Website www.cruythoeck.nl

Kamer van Koophandel nummer: 82394989
BTW-nummer: NL 8624.51.747.B01

Advies en verkoop

◀ **Roelof Jan Koops**
Bloemenweide advies
Ecologisch advies
Adviseur buitengebied

◀ **Thijs Gerritsen**
Bloemenweide advies
Ecologisch advies
Bijdeskundige

◀ **Gabriëlle Jager**
Bloemenweide advies
Ecologisch advies
Deskundige vegetatie-
en insectenecologie

◀ **Jeltje Stam**
Bloemenweide advies
Ecologisch advies
Deskundige insect-plantrelatie

◀ **Tom Tressel**
Vaste planten specialist
Plantenteelt

◀ **Anky van der Molen**
Verkoopondersteuning
Klantenservice

◀ **Henny Koopman**
Verkoopondersteuning
Klantenservice

◀ **Diana Mulder**
Aministratie
Financiën

◀ **Asselien Broekhuis**
PR, Marketing & Communicatie

◀ **Jari van Dijk**
Verkoop, Advies & Marketing

Vertel onze adviseurs vandaag nog over uw volgende project

Vaak kan advies per telefoon (+31 516 44 11 44) of e-mail (zaden@cruydhoeck.nl) al het verschil betekenen tussen een teleurstellende en een succesvolle bloemenweide. Graag denken wij met u mee en helpen wij u met gericht ecologisch en praktisch advies. Neem gerust contact op met onze bloemenweide-adviseurs. Wij helpen u graag op weg.

Onze samenwerkingspartners

wildeweelde.nl

vlinderstichting.nl

bijenlint.nl

ser.org

springzaad.nl

hetlevendarchief.nl

jubholland.nl

natuurpro.nl

samenvoorbiodiversiteit.nl

science4nature.nl

nlbloeit.nl

steenbreek.nl

weststellingwerf.nl

ooststellingwerf.nl

nlgreenlabel.nl

northsearegion.eu/
beespoke

floravannederland.nl

oasenetwerk.nl

Colofon

Fotografie

Erik van den Ham, Gabriëlle Jager,
Martin Stevens, Cyrcil Liebrand,
Youssef Biada

Basisontwerp

Van Beetz Vormgeving

Vormgeving en opmaak

Crossmedia Communicatiegroep

Tekst- en eindredactie

Cruydt-Hoeck

Drukwerk

Drukkerij Holland

Papier

VoorBIJ® papier

Gerecycled papier met bloemrijk
bermgras uit bij-vriendelijke bermen

© Copyright

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Cruydt-Hoeck B.V., Abbedijk 6, 8422 DL Nijeverkoop

Samen komen we verder!

Cruydt-Hoeck is een zadenwekerij met een missie: de wereld in bloei zetten. Zo willen we bijdragen aan het vergroten van de biodiversiteit en ecologisch herstel in Nederland. Het wonderlijke aan onze missie is dat we daar alleen in samenwerking met anderen naar kunnen streven. Onze zaden hebben immers een voedingsbodem nodig om tot bloei te kunnen komen. Letterlijk en figuurlijk. We werken daarom continue samen met onze klanten en andere partijen - klein of groot - om natuurlijke bloemenweides te verwezenlijken. Ook nemen we deel aan samenwerkingsverbanden zoals stichting Het Levend Archief en het Deltaplan Biodiversiteitsherstel waarbij we op een ander niveau kennis overdragen, inspireren en ruimte creëren voor wilde planten en biodiversiteit in Nederland.

Cruydt-Hoeck is dankbaar voor de vruchtbare samenwerkingen met trouwe klanten en partijen met wie we een gelijksoortige missie delen. Deze uitgave kwam mede dankzij hen tot stand.

Abbedijk 6
8422 DL Nijeberkoop
Nederland

Telefoon 0516 - 44 11 44

E-mail zaden@cruydhoeck.nl

Website www.cruydhoeck.nl

Gedrukt op gerecycled papier
met bloemrijk bermgras uit
bij-vriendelijke bermen

